

CICERON
ORATIO
PRO SEXTRO

BIBLIOTHÈQUE DE L'UNIVERSITÉ
RÉSERVE — XVIe SIÈCLE
864

PP 26.

6668

UNIVERSITÉS DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE DE LA SORBONNE

13, RUE DE LA SORBONNE - 75257 PARIS CEDEX 05
TEL : 01 40 46 30 27 - FAX : 01 40 46 30 44

Inv.

SIGB

Sibil

SU

Cote

R XVI 864

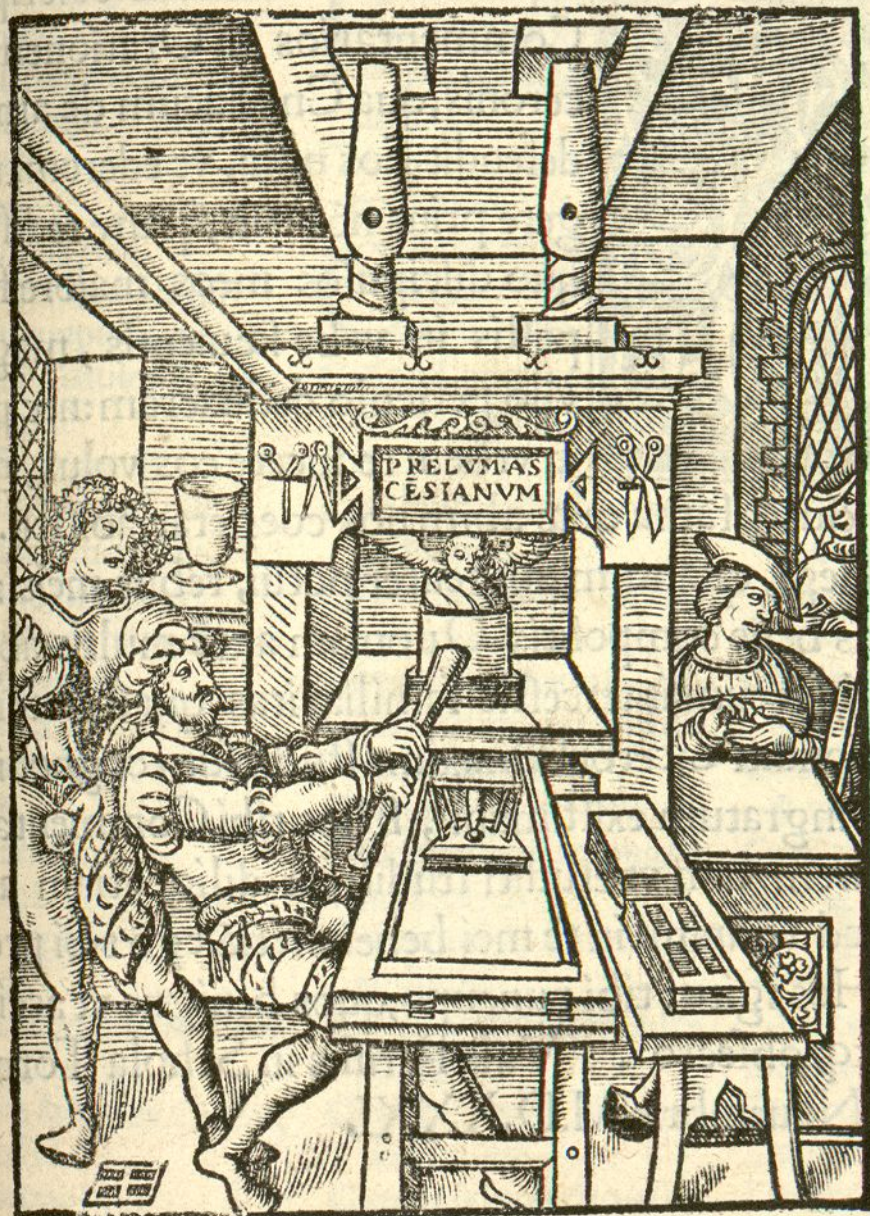
1153377246

R XVI 864

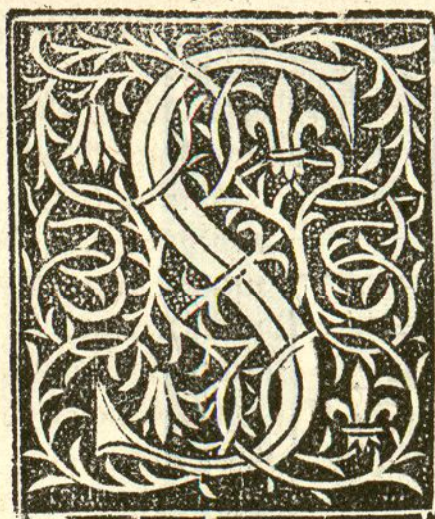
PRO CN. PLAN.

CO M.T. Ciceronis oratio cum F. Syluii commen-
tariis.

Vænundatur Iodoco Badio obtentis gratia &
priuilegio regiis, vt pro cæteris.
De la Barre.

Franciscus Syluius Panagio Hocedio Reue-
rendissimi D. Cardinalis Lotharingæ
Consiliario ac Secretatio S.

Vperioribus mensibus cōscripsērā
Commentarios in Orationem Ci-
ceronis, qua Cn. Plācum de ambitu
defendit. Eos mihi, vt ederem, rele-
gere prius nō licuit, q̄ rure redissem,
quo discipulos meos maiore fama
pestis in vrbe sæuiētis, magis q̄
vllō periculo deduxeram: nec prius
in urbem reducere eos volui, q̄ pe-
stilentia, eiusq; fama quæ abire nos coegerat, abisset. Eos
igitur relegi, quantum diligenter potui, rebus meis non-
dum satis bene compositis. Quoniam autē multis abhinc
annis mihi tecum intercessit familiaritas quasi fraterna,
teq; orationum Ciceronis maxime studiosum cognoui, tibi
fore non ingratum existimaui, si hos tibi Commentarios
nuncuparem: non vt eruditū studiū tuū diligentiā adiu-
uarent, sed vt animi in te mei beneuolētiā ego tibi proba-
rem. Hos igitur tibi nuncupo, quos benigne vt accipias
oro te atq; obsecro. Vale Parisiis in Schola Tornaca,
XXVI. Nouembris. M.D. XXXI.

INDEX.

Sequētis orationis & cō-
mentariorum in eam
Index.

A Blatius noīn p̄pri-
orum appellatiui
similium. xxx.
Aculeus in reprehenden-
do. xxvii.
Adipisci honores. 27.
Adolescentes cū imperio
ad bellum profecti, fo-
lio. xii.
Aduersaria res. j.
Adulteria iacere. xiiii.
Edilitiæ repulsæ. xxii.
Aediles Curules & ple-
bei. xxiii.
Aediles & c. xxvii.
Aerarii Tribuni. viii.
Aes alienum. xxxiii.
Agnosco ex me. xv.
Ambitus participiū me-
dia longa. iiii.
Ambitus pœna. xiiij.
Amicitia lex & vinculi,
fol. ii.
Amicitia. xxxix.
Amicitia officiosa. xx.
Ansa reprehensionis fo-
lio. xl.
Aquaria prouincia que &
puteoli. xxxi.
Arcem facere ex Cloaca,
fol. xlvī.
Acina op.
Aspergere maculis. 13.
Assiduitas. xxxii.
Atri filii habiti qui non
fuerunt. xxviii.
Atinius Calatinus Con-
sul fol. xxviii.
Auditiones. xxvi.

Authorem citare. 32.
Auxilio me non defuisse
sed auxilium mihi fo-
lio. xli.
Auxilia pro auxiliariis
fol. xliii.
Beneficii gratia on-
leue. xxxviii.
Benignefacere mul-
tis, fo. xx.
Cenigne his factum a po-
pulo. xxiii.
CAluit crimen. xxv.
Capere voluptatē. i.
Caput & fons. 27.
Cassius Longinus. xxiiii.
Centuria prerogatiua, fo-
lio. xxii.
Consilium nō est in vul-
go, fol. iiii.
Ciceronis petitio Consu-
latus. vii.
Cicero facetus. xvi.
Cicero quando scribebat
orationes. xxxi.
Ciceronis lachrymæ in
mouendis affectibus, fo-
lio. xxxvii.
Cicero quādo Rhodi fue-
rit, fol. xli.
Cicero amicus Clodii, fo-
lio. xlii.
Cicero vocatus est in iu-
diciū. xlii.
Ciceronis profectio in ex-
iliū. xlvi.
Cyrenę. v.
Circus flaminius. xxvi.
Ciuiica corona xxxiiii.
Cloaca quæ sit & quid ex
ea facere arcem, folio
xlvi. bis.

Clodii incestus. xliii.
Cn. Orestes. xxliii.
Coitio. xxliii.
Colentes religionum, fo-
lio. xxxviii.
Comitiorum vnde. vi.
Comitia habebat Consul
fol. xxii.
Commossem. xliiii.
Comparare pro eo quod
est emere. xxix.
Consilium quia liberum
mutari potest. xlv.
Consobrini. xii.
Consulis imperium. vi.
Consul habebat comitia
folio, xxii.
Curules Aediles. xxiii.
Consulatus Romę magi-
stratus erat maximus
fol. xxvii.
Conturbare. xxxii.
Cōturbare creditores ite-
rum fol. xxxiii.
Criminosum, criminale,
& criminaliter. ii.
Curii triumphus. 28.
DAre reū. xxxvii.
Debitio pecuniæ
& gratiæ. dissimi-
lis. xxxii.
Decedere de puincia. 31.
Decertandum. xliii.
Decuriare. xx.
Defunctus honoribus &
periculis. 24. Delos. 31.
Deſcator fortunarū. 49.
De scripto orare. 36.
Disertus orator. xxix.
Desistere sententiā, a sen-
tentiā, & de sententiā,
fol. xxliii.

INDEX

Dicens aut dicēdo omit-
titur. xxx.
Dies reliquas, folio. xlvii.
& xlviii.
Dyrrachium. xlviii.
Diuinare. xx.
Diuisores tribuum. xxi.
Dominatus & domina-
tio accipiuntur pro tyrā-
nide. xxviii.
Domitius Caluinus. 24.
Duellius Consul. xxviii.
E Blandita non enu-
cleata suffragia. 4.
Ederere reo trib⁹. 18.
Edicere. xv.
Edititii iudices. 17. & 18.
Effoeminata vox xlii.
Enim pro propterea. xli.
Ennius ingeniosus licet
incultus. xxviii.
Epilogi. xl.
Equester locus. vi.
Equites soli aliquādo Ro-
mæ iudices. xxxiiii.
Equidem cum tertia per-
sona. xlii.
Errare in re quam profi-
teare turpissimum est,
fol. xxix.
Error perpericulo. xi.
Eruditus artificio simula-
tionis. ix.
Excors. xxxiiii.
Exercitus. xxxix.
Externæ res. xlii.
F Abii fornix. vii.
Facetus Cicero. 16.
Facit mecum. 43.
Famæ non credendū. 26.
Ferre suffragium. xxii.
Fides quæ dicatur. xlix.

Flagitat me id. ii.
Flagitare. iiii.
Fluctus maris profundi,
fol. vi.
Fons & caput. xxvii.
Fornix Fabii. vii.
Fortuna prænestina, fo-
lio. xxx.
Frater patruelis. xi.
Frixit a Frigeo. xxvi.
Fucus. ix.
Fuscus color. ix.
G Estē tuę res & res
a te gestæ. xli.
Gnatus pro filio a
pud poetam. xxvii.
Gradus honorum sunt
pares. xxvii.
Gregales & gregarii mili-
tes. fo. xxxv.
Gratiæ & pecuniæ debi-
tio. xxxii. & xxxiii.
Gratia referenda nihil
nimium esse potest, fo-
lio. xxxix.
Gratiam & beneficium
persolvere. xxxix.
Gratia præsens. xlix.
Gratiosissima. x.
Gratitudo & ingratitu-
do. xxxix.
Gratū esse pietatis est,
fo. xxxviii.
Gratus. xlv.

H Aberē reum. 26.
Hominis propri-
um. xxxix.
Honorum gradus pares,
glorię autem dispares,
fo. xxvii.
Honores adipisci. xxvii.

I Acere adulteria. 14.
Imponere villicum. 29.
Indicere. xv.
Infestum actiue & passi-
ue. fo. ii.
Infesta salus & vita. ibid.
Infligere securim Reip.
xxiii & xxiiii.
Insidiæ multæ bonis, fo-
lio. xxvii.
Inuidus omnium. xxvii.
Inurere notam. xlii.
Iracundus in se. xxx.
Italicarum urbium gene-
ra, fo. viii.
Iudices edititii. xvii.
Iudices alterni. xviii.
Iudices Romę interdum
soli equites. xxxiiii.
Iudicium sapientum. iiii.
Iudicium vulgi. iiii.
Iudicium Cyprianum, fo-
lio. xxxvii.
Iustitium. xv.
Iustitiū seruare & remitte-
re, fo. xv.
Iustus mercatorib⁹ & in
mercatores. xxxi.
Iuuentia familia. viii.

L Abicum. x.
Lachrymula, folio
xxxvi.
Lachrymæ Ciceronis in
mouēdis affectibus, fo-
lio. xxxvii.
Lætitiā dares. xlix.
Laterense in ablatiuo ca-
sū fo. xxx.
Latinis carnem qui pe-
tant. ix.
Legem sciscere. xvii.

INDEX

Lex Licinia de fodalitate
xvi. xliii.
Liberalis suis & in suos.
fo. xxxi.
Libere dicta. xliii.
Libertas in quo sit posita
fo. xlv.
Liberare culpa. xxiiii.
Liciniae leges. xvii.
Litigiosus. xl.
Loci. xl.
Ludos facere & qui faciāt
fo. xxx.
Macula. xliii.
Magistratum pe-
tere. vi.
Magni putare. v.
Maledicta refutare. xliii.
Maledictio nihil magis vo-
lucre. xxvii.
Maleuolētia infuscata. 8.
Maleuolus. viii.
Mancipes. x.
M. Marcellus Consul. fo-
lio. xxviii.
Marius exul. xi.
Marij repulsa. xxiii.
Mea pro mei restitutio.
fo. xl.
Meminerunt beneficia.
xxxviii.
Memori non memore in
ablatiuo. xxxix.
Memor. xlv.
Metelli exilium. xliiii.
Metellorum laus. ibidem
Militaris lex. xxxii.
Minturnae. xi.
Miser exercitus. xxxviii.
Misericordia est contra natu-
ram. xxxix.
Modice. v.

Modo ne. vi.
Montosum & Montanū.
fo. ix.
NAfrica. xv.
Nasice iocus. xxiii.
Nauigium pro na-
ui. xi.
Necessarium. xxi.
Negocium non ociosum
vel ne ocium quidem
ociosum. xxxi.
Nicia vrbs. xli.
Nihil tam. volucre q̄ ma-
ledictum. xxvi.
Non solum. xlix.
Notā inurere. xlii.
Numerus frumētī. xxxi.
Nunc pro modo. xli.
Occupata. xxxi.
Ocij nō minus q̄
negocij ratio ex-
tare debet. xxxi.
Offensiuacula. xxii. xxiii
Offensionem accipere. fo-
lio. xxiii.
Opimius. xxxiii.
Orationū varietas. xvii.
Orationem de scripto di-
xit Cicero. xxxvi.
Orator disertus. xxix.
Ortus Ioue & ab Ioue
&c. xxvii.
Parare pro eo qđ est
emere. xxix.
Parens est liberis
pene deus. xii.
Parentibus quantum de-
beatur. xlii. xxxv.
Parricida patrie. xxxiiii.
Patruales fratres. xi. & xii
Pedem conferre. xxi.
Pergere viam. xlviii.

Perfoluere a vobis. xlix.
Petere magistratu. vi.
Plysthenes fuit pater A-
gamemnonis. xxviii.
Pietas fundamentū tum
omniū virtutum. xii.
Poetarum versus citan-
di Ciceronis mos. folio
xxviii.
Ponderibus meis exami-
nabo. xxviii.
Populi iudicium. iiii.
Post hominū memoriā
teterrimi. xlii.
Præfectura. viii.
Præficere pecori & præpo-
nere. xxix.
Præmandatis. xliii.
Præ me feram. xxxviii.
Præneste. xxx.
Prænestina fortuna. folio
eodem.
Prærogatiuæ quæ sint tri-
bus. xvii.
Prærogatiua Centuria.
xxii.
Prætorialia familia. vi.
Prætoris imperium. vi.
Præsto esset.
Prætoris & Quæstoris
necessitudo. xii.
Princeps in omni virtu-
te. viii.
Profiteri. vi.
Prouinciæ decreta & for-
titæ. xli.
Publicanorum ordo. fo-
lio. ix.
Publicani. x.
Puncta pro suffragiis. fo-
lio. xxix.
Puteoli a puteis. xxxi.
A iij

INDEX.

Quæstor. xix.
Quæstoris & Prætoris necessitudo. xii.
Quæstores duo in Sicilia. xxxi.
Quæstor prouinciæ sortiebatur. xxxii.
Quæstorium. xlviii.
Queror iniquitatem legis. xx.
Quid agis? xvi.
Quiesset. xliii.
Quousq. xxxvi.
Recordor de illis. folio ultimo.
Reddere vitā pro Rep. xliiii.
Refertā sceleratissimorum. & cxlvii.
Reficit & recreat. ii.
Refrixit crimen. xxv.
Refutare maledicta. xlii.
Reliquas dies. xlvii.
Relinquere petitionē. v.
Remittere iustitiū. xv.
Renunciatio suffragiorū. fo. vi.
Requiro libertatē tuam, & requiro in te libertatem. xlv.
Reo fauentes. xii.
Reo tribus edere. xviii.
Reum habere. xxvi.
Reorum amici & inimici ibidem.
Reum dare. xxxvii.
Reus in iudicio sedebat. fo. xlix.
Repulsē Ædilitiæ. xxii.
Repulsa Marij. xxiii.
Respectare. xxi.

Retiners iuris. xxv.
Romanus populus aures habet hebetes: oculos vero acres & acutos. folio xxx.
Rutilius. xxiiii.
Scipiones Cn. & P. Consules. xxviii.
Sciscere legem. xvii.
Secundo pro deinde. xxiii.
Securim infligere Reip. & c. xxxiii. & seq.
Senatuscōsultum in monimento Marij de Cicerone factum. xxxviii.
Sententia, a sententiā, & de sententiā desistere. folio. xxiiii.
Sententię eedē non semper defendendę. xlv.
Sequester. xix. xxi.
Sequi rem in emendo. folio xxix.
Signiferi. xxxvi.
Simultates habere & depōnere. xxxviii.
Sitiens virtutis. v.
Sobrinī. xii.
Sodalitates & Sodalitia. xvii.
Sodales. xx. xxi.
Studere petitori. iiii.
Suburbanum. viii.
Suffragari. i.
Suffragiorum renūciatio. fo. vi.
Suffragij latio. vi.
Suffragiorū tabella. ibidē. a tergo.
Suffragium ferre. xxii.
Sūma sacra via. vi. & vii.
Sumo mihi. ii.

Supplex populo Romano & populi Ro. xxiii.
Tabella suffragiorū. fo. vi.
Temporū inclinatio. xlv.
Tergiuerfari. xxi.
Thessalonica. xlviii.
Traetus venafranus. viij.
Traetus. ix.
Tribuni ærarij. viii.
Tribuni militū. xxiiii.
Tribus Romanę quot fuerunt & vnde appellatę. fo. ix.
Tribus quę sint prærogatiuę. xvii.
Tribuū diuifores. xxi.
Tribus Anienfis & Terentina. xxv.
Tusculi antiquitas. viii.
Venale habere. xx.
Venafranus tractus. viii.
Verbū p dictione etiā indeclinabili. xxxvii.
Via sacra. vii.
Vicinitas laudāda. viii.
Villicū imponere & Villicus qui. xxix.
Vis maior. xlviii.
Vita occupata. xxxi.
Vitā pro Repub. reddere. fo. xliiii.
Vitę cupiditas cōtra rēp. turpis. xliiii.
Vrbanus pro astuto. ix.
Vox effœminata. xlii.
Vulgo deest consiliū. iiii.
Vulgo. xi.
Vulgus mutabile. vi.
FINIS.

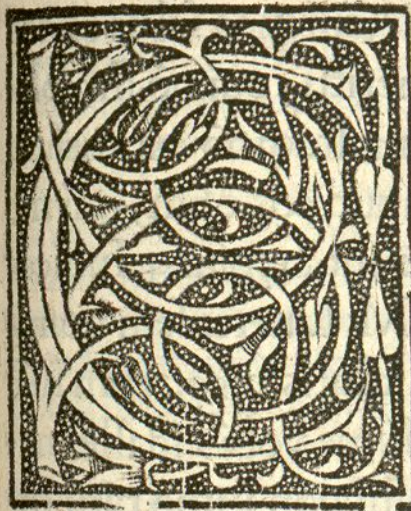
In M. T. Ciceronis pro Cn. Planco Orationem, F. Syluii
Ambiani Argumentum.

Cn. Plancus Equestri loco natus in Aedilitatis petitione M. Iu-
uentio Laterensi e familia Consulari antepositus est. Id acerbè
ferens Laterensis Plancum de ambitu accusauit, quod largitione po-
pulum Romanum corrupisset: id ut probaret ostendit se Planco di-
gniores esse, vitia quaedam vitae Planci antea actae enumerat, Planci
patrem asperè quaedam locutum dicit: itaque populi fauorem a Planco
auersum, pecuniam ad corrumpendas tribus a Planco datam in
circo Flaminio deprehensam, L. quoque Cassius Plancum accusans, ut
Laterensem Aedilitate digniores præteritum fuisse ostendat, quod
populum Romanum Plancus largitione corruperit, primum dicit,
Iuuentium quendam, a quo Laterensis ortus sit, primum de plebe
Aedilem Curulem factum esse, deinde Plancum Equestri loco natum
non difficilius Aedilem factum, quam si Consularis filius fuisset. Postre-
mo Laterensem laudauit iis rebus, quas extra Romam gessit. In hac
Planci defensione primum ostendit Cicero difficile sibi esse amicum
amico accusante defendere, sed difficilius Planci & Laterensis digni-
tatem comparare, Laterensem vero Planco digniores quodammodo
fatetur: Sed Plancum Aedilem factum probat, quod in salutanda
dis ciuibus & rogandis fuerit diligentior, quam Laterensis, quod Planco
municipes omnes sui Atinates & vicini studiose fauerint: Lateren-
si Tusculani pauci & vicini studuerint: quod publicanorum ordine
multum adiutus sit, quod antea eius vita grauissimis viris probata
fuerit. Itaque prouiora in eum populi Romani suffragia, nec ullam suspitio-
nem ambitus esse docet. Maledicta in vitam Planci antea actam conie-
cta refutat. Quae Planci pater asperè locutus sit excusat, nec id filio
obesse debere ostendit. Coarguit falsum esse, quod de pecunia in Circo
Flaminio deprehensa accusator obiecit, nec famae credendum esse pro-
bat. Negat verum esse quod Cassius dixerat Iuuentium quendam pri-
mum de plebe Aedilem Curulem factum. Negat Planco nocere, quod
Equestri loco natus non difficilius Aedilis factus sit, quam si Consularis
filius esset. Triumphus eloquentiam, iuris ciuilibus scientiam in Planco
non esse excusat. Laterensem propter res eas quas extra Romam gessit

Planco anteponendum non fuisse ostendit, quod eorum quæ Romæ gerantur maior sit populi Romani memoria, & gratia. Quod Cicero Plancum contra amicum Laterensem defendat, eum Cassius negat plus Planco debere, quàm bonis omnibus, quibus salus eius curæ fuerit. Id fatetur Cicero, sed quod Planco debeat, aut dissoluendum docet, quum necessitas postulat. Præterea refutat maledicta quædam in se a Laterense coniecta, beneficii a Planco accepti magnitudinem fatam, eum Ciceronem metu mortis noluisse uti auxilio sibi oblato aduersus P. Clodii Tribuni pl. furiosos conatus, quod eum Laterensis in Rep. liberum fuisse negauerat, nullum ei periculum fuisse, itaque nullo ex periculo a Planco seruatum. Concludit per commiserationem, Genus causæ iudiciale, Status cōiecturalis, Accusatores M. Laterensis & L. Cassius. Quæsitore causæ C. Flavius. Quod autem Plancum hunc, non uti in vulgatis codicibus scriptum inuenio Placium, putem appellandū, non temere fit. Nam in codicibus antiquis Plancus legitur. In Epistolis familiaribus Ciceronis epistolæ sunt ad Cn. Plancum libris, quarto, tertridecimo, in duodecimo ipsius quoque Planci ad Ciceronem. In eodem libro xii. cuiusdam T. Planci, & in libro nono, Planci Bursæ meminit, & libro ad Atticum xvi. ad L. Plancum scribit. Vbi que Plancum non Plancium scriptum inuenio, quemadmodum apud Macrobiū libro secundo, & apud A. Gellium capite quarto libri primi, & capite xii. libri ix. scriptum inuenio: licet apud Plinium multa Plancorum memoria est, qui idem capite xlv. libri xi. a pedibus Plancorum cognomen factum esse dicit. Sex quoque Pompeius Plancos appellatos esse dicit, qui supra modum planis pedibus sunt, propterea quod Planæ sunt planæ tabulæ. Arbitror igitur Plancum non Plancium hunc appellatum esse. Hæc autem oratio magna ex parte conferenda est cum L. Murenæ defensione. In vtraque reus de ambitu defenditur, amicus contra amicum: accusatoris & rei comparatio dignitatis est difficilis: cur alter alteri prepositus sit ostendit Cicero. Sed res in vrbe gestas Planco, extra urbem Murenæ profuisse dicit.

M. TVLLII CICE

RONIS PRO CN. PLANCO ORATIO.

VM propter egregiam ac singu-
larē Cn. Planci lud. in mea salute
custodienda fidē, tā multos & bo-
nos viros eius honorī viderē esse
fautores, capiebā animo nō medio-
crē voluptatē, q̄ cuius officium
mihī salutī fuisset, ei meorū tēporū
memoriā suffragari videbā: cum
autē audirē meos partim inimi-
cos, partim inuidos, huic accusatiōi esse fautores, eādēq̄ + fautores
re aduersariā esse in iudicio Cn. Planco, quæ in petitiōe Aduersaria
ne fuisset adiutrix, dolebam Iudices, & acerbe ferebam, res.

F. Syluij Ambiani in eandem Commentarij.

Qum propter egregiā Cn. Plancū Aedilem designatū ambitus reū
a M. Iuuetio Laterēle factū hac oratione Cicero defendit. In mea
salute custodiēda) Nam Plancus in Macedonia Questor omnibus
prouincialibus ornamētis cōmodisq̄ depositis, totā suā Questurā in Cice-
rone exule sustētādo & cōseruādo collocauit, vt testis est ipse Cicero in Ora-
tione post reditū in Senatu habita. In mea salute custodiēda) Significat
etiā honestā se habere causam Planci defendēdi, qđ in procemijs sepe facit.

Eius honorī).i. Aedilitatī. Capiebā animo voluptatē) Capere volupta-
tē, lētitiā, dolorē detrimētū dici alio loco docuimus. Meorū tēporū) quibus
exagitarer P. Clodij Trib. pl. furoribus. Suffragari).i. auxilio esse ad Aedi-
litate mādandā. Vt in libro de Officijs. i. Cn. Octauio, qui primus ex illa fa-
milia Cōsul factus est, honorī fuisse accepimus, quod preclarā edificasset in
Palatio & plenā dignitatis domū: quę cū a vulgo viseretur, suffragata do-
mino suo homini ad Cōsulatū putabatur. Partim inimicos, partim inui-
dos) Authore Quintiliano libro. 6. cōmēdat reū causa periculi, si suscepisse
inimicitias ob honestū aliquod factū videtur. Huic accusationi) Planci
Esse fautores) alijs in codicibus fautores scriptum est. Eandemq̄ rem)
id est fidem eius in custodienda mea salute.

Capere vo-
luptatem.
Suffragari.

si huius salus ob eā ipsam causam esset infestior q̄ is meā
 salutē atq; vitā sua beneuolētia, p̄sidio, custodiāq; texis-
 set. Nūc autē vester Iud. cōspectus & confessus iste reficit
 & recreat mētē meā, cū intueor & cōtēplor vnūquēq; ve-
 strū. video em̄ hoc in numero neminē, cui mea salus chara
 nō fuerit, cuius nō extet in me suū meritū, cui nō sim ob-
 strictus memoria beneficii sempiterna. Itaq; nō extimesco,
 ne Cn. Plāco custodiā meæ salutis apud eos oblit, qui me
 ipsum maxime saluum videre voluerunt. Sēpiusq; Iudices
 mihi venit in mentē, admirādū esse M. Laterensem homi-
 nem studiosissimū, & diligētissimū salutis meæ, reum hūc
 potissimū sibi delegisse: q̄ metuendū, ne vobis id ille ma-
 gna ratione fecisse videatur. q̄q; mihi non sumo tātū lu-
 dices, neq; arrogo, vt Cn. Plancū suis erga me meritis im-
 punitatē cōsecuturū putē, nisi eius integerrimā vitā, mo-
 destissimos mores, summā fidē, cōtinentiā, pietatē, innocē-
 tiā ostēdero, nihil de p̄cena recusabo: sin omnia p̄stitero
 quę sunt a bonis viris expetēda, petā Iud. a vobis, vt cuius
 misericordiā salus mea custodita sit, ei vos vestrā miseri-
 cordiā me deprecāte tribuatīs. Equidē ad reliquos labo-
 res, quos in hac causa maiores suscipio q̄ in ceteris, etiam
 hāc molestiā assumo, q̄ mihi nō solū pro Cn. Planco dicē-
 dū est, cuius ego salutē non secus ac meā tueri debeo, sed
 etiam pro me ipso, de qua accusatores plura pene q̄ de re-
 reoq; dixerūt. q̄q; Iud. si quid est in me ipso ita reprehē-
 sum, vt id ab hoc alienū sit, non me id magnopere cōtur-
 turbet. non enim timeo ne quia perraro grati homines
 reperiātur, idcirco cū me nimīū gratū illi esse dicant, id
 mihi criminofum esse possit. quæ vero ita sunt agitata
 ab illis, vt aut merita Cn. Planci erga me minora esse di-

cerent, q̄ a me ipso prædicarentur: aut si essent summa,

Si huius salus ob eā ipsam causam esset infestior) Infestū actiue sepius, hoc aut in loco passiue dici pro eo qđ est, cui⁹ de piculo exitioq; festinatur, est apud A. Gelliū cap. 12. libri. 9. Hūc locū in eadem re No. Marcellus citat. Infestus actiue certe dicit, vt infestū casum, infestū scelus, infesta signa Cicero dicit. Vt pro P. Sylla, Tulit casus infestus, vt amplissimo in honore tū cōmuni ambitionis inuidiā, tū singulari Antronij odio euerteret. Pro A. Cluentio. Qđ hoc portētū dii imortales? qđ tātū mōstrū in vllis locis? qđ tā infestū scelus & immane, aut vnde natū esse dicam? De A. ruspicū respō sis. Nisi eū inquā exercitū signis infestis in Curiā se immisurū minitaret. Vt autē infestā salutē hīc Cicero dicit, ita vitā infestā dicit, p. Sex. Roscio. Pater occisus nefarie, domus obfessa ab inimicis, bona adēpta, possessio direpta, filij vita infesta, sepe ferro atq; insidiis appetita. Vester conspectus) passiue cōspectus. Reficit & recreat) Vt p. Milone. Sed me recreat & reficit Cn. Pompeij sapiētissimi & iustissimi veri cōsiliū. Sepiusq; Ordo est, Sepius venit mihi in mētē admirādum esse &c. q̄ metuēdū &c. Reum hūc potissimū sibi. delegisse) Nā vetere instituto adolecētes industriā suā a populo Ro. ex aliqua illustri accusatione cognosci volebāt: vt est in O. rone pro M. Cēlio, & in lib. de Offic. 2. Sed minore annis. xxv. adulterij accusare Iulia lex prohibet, vt ait Vlpianus lib. Digestor. 48. ad legē Iuliā de adulteris. Mihi nō sumo tātū) Vulgo dicerēt, de me tātū nō psumo. Impunitatē). i. absolutionē. Nisi eius integerrimā) Propositio est. In ea aut solet Cicero pmittere se rē plane pbaturū, alioqui negat se recusaturū quo min⁹ reus cōdemnet. De poena). i. de dānatione. A bonis viris expetēda). i. quē a bonis viris expeti debēt. i. quē in viris bonis inesse debēt. Cuius mi sericordia) Authore Quintiliano lib. 6. Iuste petere ea quisq; videt a Iudice, quē alij ipse pstitit. Quia igit misericordiā Ciceroni Plancus pstitit, se petiturū dicit, vt misericordiā Plāco Iudices tribuāt. Ad reliquos labores) qui in defendēdo q̄ accusando maiores suscipiūtur. Sed etiā p me ipso) Solet Cicero, si quid in eū ab aduersario dictū sit, id prius refutare, q̄ ad causam accedat, vt p. L. Murena, & p. P. Sylla fecisse docuimus. Quoniā tñ in hac causa ei visum est Planci innocētiā prius ostēdere, q̄ cōtra se dicta refutare. Ideo in hac ppositione ea se refutaturū pmittit, ne interim auctoritas eius vacillet. De re). i. de causa. Vt id ab hoc alienū sit). i. vt id Plāco ne noceat. Criminosum) A crimine criminosum nō criminale deflecti alibi docuimus. Sed vt alia multa q̄ fatis latina nō sunt, alibi, ita criminaliter vsurpauit Vlpianus libro Digestor. 147. de Furtis. Meminisse, inquit, opotēbit nūc furti plerūq; criminaliter agi. Sceuola quoq; lib. 49. de appellationib⁹ recipiēdis, Ante sentētiā appellari pōt, si q̄stionē in ciuili negocio hūdā iudex interlocut⁹ sit: vel in criminali, si cōtra leges Iudex hoc faciat.

B ij

Infestū actiue & passiue.

Infesta salus & vita.

Reficit & recreat.

Adolēscētes accusāt.

Sumo mihi

Criminosū Criminale & Criminaliter.

Amicitiae
lex.

Amicitiae
vinculū.

Flagitat
me id.

negarēt ea tñ ita magni, vt ego putarē, pōderis apud vos
esse debere: hęc mihi sunt tractāda lud. & modice, ne qđ
ipse offendā, & tū deniq; cū respōdero criminibus: ne non
tā innocētia reus sua q̄ recordatione meorū tēporū defen-
sus esse videat̄. Sed mihi in causa facili atq; explicata per-
difficilis lud. & lubrica defensionis ratio proponitur. nā si
tātūmodo mihi necesse esset cōtra Laterēsem dicere, tū id
ipsum esset in tāto vsu nostro, tātaq; amicitia molestū. ve-
tus em̄ est lex illa iustę veręq; amicitie, quę mihi cū illo
iādiu est, vt idem amici semper velint: neq; est vllū certius
amicitie vinculū, q̄ cōsensus & societas cōsiliōrū & volū-
tatū. mihi autē nō id est in hac re molestissimū, cōtra illū
dicere: sed multo id magis q̄ in ea causa cōtradiciendū est,
in qua quēdā hominū ipsorū videtur faciēda esse cōtētio.
querit enim Laterēsis atq; hoc vno maxime vrget, quā se
virtute, quā laude Plancus, quā dignitate superarit: Ita si
cedo illius ornamētis, quę multa & magna sunt, non solū
huius dignitatis iactura faciēda est, sed etiam largitionis
recipiēda suspitio est: sin hunc illi antepono, cōtumeliosa
habēda est oratio, & diciendū est id qđ ille me flagitat, La-
terēsem a Planco dignitate esse superatū. Ita aut amicissi-
mi hominis existimatio offendēda est, si illā accusationis
cōditionē sequar: aut optime de me meriti salus deserēda
est. Sed ego Laterēsis cecū me & p̄cipitē ferri cōfitear in
causa, si te aut a Plāco, aut ab vllō dignitate potuisse supe-
rari dixerō. Itaq; discedam ab ea cōtētionē ad quā tu me
vocas: & veniam ad illam ad quā me causa ipsa deducit.
Quid? tu ne inanem dignitatis iudicem putas esse popu-
lum? fortasse nōnūq; est. vtinam vero semper esset, sed est
perraro: & siquādo est, in iis magistratibus est mādādis,

quibus salutem suam committi putat. his leuioribus comitiis, diligentia & gratia petitorum honos paritur, non iis ornamentis quæ esse in te videmus. nam quod ad populum pertinet, semper dignitatis iniquus iudex est qui aut inuidet, aut fauet. quæ nihil potes in te Laterensis constituere,

Modice) id est moderate & breuiter. In tanto usu) id est in tanta familiaritate. Amicum Plancum contra amicum Laterensem defendere sibi molestum esse dicit. Huic pene similis quaestio est pro L. Murena, ubi amicum contra amicum defendit, ubi Murenæ & Sulpitii dignitatis facta comparatio est. Neque est vllum) Nam idem velle, idem nolle, eam demum firmam esse amicitiam Sallustius dixit in bello Catilinario. Contentio) id est comparatio. Qua se virtute) Laterensis vt probet Plancum largitione factum Aedilem, ostendit se dignitate Planco superiorem. itaque fuisse Aedilitate digniorem, quam assecutus fuisset, nisi populum largitione Plancus corrupisset. Superarit) In comitiis. Quia Aedilis factus est Plancus, Laterensis autem praeteritus est. Si cedo illius ornamentis) id est si dico Laterensem Planco dignitate superiorem esse. Illius) Laterensis. Huius) Planci. Id quod ille me flagitat) Si emendata lectio est, attendendum est verbum flagitare cum duobus acculatiuis in soluta oratione coniungi. Id quod ille a me flagitat melius scribendum mihi videretur. Flagitare autem magis est quam postulare, vt adnotat Valla lib. Elegantiarum quinto. Id Cicero significat in oratione pro P. Quintio. His, inquit, de rebus non necesse habeo dicere ea, quæ me P. Quintius cupit commemorare, tametsi causa postulat, tamen postulat, non flagitat, praeteribo. Cæcum me & precipitem ferri) id est non boni iudicii esse. Ad illam) contentionem. Quia diligentior fuit Plancus quam tu, vt submisit populo supplicaret. Itaque Aedilis factus est, tu vero praeteritus es. Tu ne inanem) Id dicit Cicero, tanquam ex se id quaerat Laterensis. Inanem) id est iniquum. Semper esset) Scribendum esse videtur. Vtinam vero semper non esset. Mandandis) id est suffragio committendis. In his magistratibus mandandis) vt in Pretura, in Consulatu, in Censura. His leuioribus comitiis) Scribit A. Gellius cap. xiiii. libri tertii decimi maiores magistratus esse Praetores, Consules, Censores, quod maioribus fiant auspiciis: reliquos vero minores, quia auspiciis minoribus, creentur. Maiora autem auspicia haberi, quia horum magistratuum auspicia magis rata sint, quam aliorum. Leuioribus) id est minoribus. De Aedilium officio licet videre in lib. de Legibus Ciceronis. iii. Diligentia) in salutando rogando & supplicando. Et gratia petitorum) id est si petitores gratia valeant apud populum Ro. Honos paritur) id est magistratus quaeritur.

Flagitare.

quod sit propriū laudis tuę, quā id tibi sit cōmune cum Plāco, sed hoc totū agetur alio loco: nūc tantū dīspūto de iure populī, q̄ & potest & solet nōnūq̄ dignos p̄rerire. nec si a populo p̄teritus est, quē nō oportuit: a iudicibus cōdēnādus est q̄ p̄teritus nō est. Nā si ita esset quod patres apud maiores nostros tenere nō potuerūt, vt reprehēsores essent comitiōrū, id haberēt Iudices, vel quod multo etiā minus est ferēdū. tū em̄ magistratū nō gerebat is q̄ ceperat, si patres auctores nō erāt facti. nūc postulat a vobis, vt ei⁹ exilio q̄ creatus sit, iudiciū po. Ro. rephēdatis. Itaq̄ q̄q̄ qua nolui ianua sim ingressus in causam sperare videor, tantū abfuturā esse orōnē meā a minīma suspitōne offēsiōis tuę, te vt poti⁹ obiurgē, q̄ iniquū i dīscrīmē adducas dignitatē tuā q̄ vt ego eā vlla cōtumeliā coner attigere. Tu cōtinētīā, tu idustriā tu animū in rēp. tu virtutē, tu innocētīā, tu fidē, tu labores tuos, q̄ Aedilis nō sis factus, fractos esse & abiectos & repudiatos putas: vide tādem Laterēsis quātū a te dissentiā, si mediūsfidius decē soli essent in ciuitate viri boni, sapiētes, iusti, graues, q̄ te idignū Aedilitate iudicauissent, grauius de te iudicatū putarē q̄ est hoc qđ tu metuis ne a populo iudicatū esse videat. nō em̄ comitiis iudicat semp̄ populus, sed mouet plerūq̄ gratia, cedit p̄cibus, facit eos a q̄bus est maxime ambitus: deniq̄ si iudicat, nō delectu aliquo aut sapiētīa ducit ad iudicādū, sed i petu nōnūq̄ & quadā etiā temeritate. non est em̄ cōsiliū in vulgo, nō ratio, nō dīscrīmē, non diligētiā: semperq̄ sapiētes ea quæ populus fecisset ferenda, non semper laudāda duxerunt. Quare cum te Aedilem fieri oportuisset dicis, populī culpā, non competitoris accusas. At fueris dignior, q̄ Plancus: de quo ita tecum cōtēdam paulo post, vt cōseruem dignitatē tuā. sed vt fueris di-

Populi iudicium.

In vulgo
nō est cōsiliū.

gnior, non cōpetitor, a quo es victus, sed populus, a quo es pteritus, in culpa est. In quo primū illud debes putare, comitiis, p̄sertim Adilitiis, studium esse populi, non iudiciū.

Quod sit propriū laudis tuę).i. quod tu tibi ipse tua industria & virtute paraueris. Quod enim a maioribus tuis accepisti, id tibi cū maioribus cōmune est. Preterite).i. magistratus nō facere. Patres).i. Senatores. Tenere) nō quidē habere, sed retinere. Id em̄ patres habuerūt, sed perpetuo nō tenuerūt, quīs ætate sua Liuius teneri dicat, vt paulo post dicemus. Vt secūdo bello Punico, quū T. Octaciliū & M. Æmyliū Regulū iuniorū prerogatiua Consules diceret, eos Coss. facere e Rep. non esse vbi Q. Fabius Maximus docuit, prerogatiua iuniorū in suffragiū reuocata Q. Fabiū Maximū. IIII. & M. Marcellū III Cōsules dixit. Vt est apud eūdē Liuiū lib. 24. Eodem authore libro. x. quū mortuo Romulo de eius successore ageretur, patres gratiā ineūt summa authoritate populo permīssa, vt nō plus darēt iuris, q̄ detinerent. Decreuerūt enim, vt quū populus Regē iussisset, id sic ratū esset, si patres authores fierēt. Hodieq; inquit, in legibus magistratib; q; rogādis vsurpatur. Id enim ius, vi adempta. Priusq; populus suffragium ineat, in incertū comitiorū euētū patres authores fiūt. Sed potestas Senatui erepta est lege Gabinia, & biēnio post Cassia de suffragiis tabella non voce ferēdis, vt est in lib. Cic. de Leg. 3. Reprehēsores).i. vt vulgo dicūt, reformatores. Vel quod multo) Aut particula vel supuacanea est, aut ali quid deest. Tū em̄) quū patres comitiorū rephēsores erāt. Qui ceperat) id est qui suffragio populi factus erat. Capere magistratum dici alio loco docuimus. Si patres authores nō erāt facti).i. si authoritatē suā Senatus nō interposuerat, ratū habuerat, cōprobauerat, & vt vulgo dicūt, ratificauerat. Author qd significet, apud Vallā est lib. 4. Eius exilio) Dānati em̄ de ambitu poena lege Tullia exiliū erat, vt pro L. Murena scripsimus. Qua nolui ianua) quo nolui introitu. Quia iā coepi ostēdere verū nō eē populi in mādādis magistratibus iudiciū, & nō nūq; preteriri eū q; dignior sit. Offensionis tuę).i. vt tu oratione mea offendare. Si mediussidius decē soli essent) Pauco; em̄ sapiētium verius meliusq; q̄ totius impitę multitudine iudiciū est. Itaq; Socrates apud Platonē in Critone, Nobis, inqt, curādū nō est admodū, quid de nobis multi loquātur, sed qd dicat vnus, qui intelligit iusta & iniusta. Gratia) eius cui suffragio magistratū mādāt. Precibus) petitoris, eorūq; q; petitori studēt. Ambitus).i. salutatione & precibus rogatus. Est autē ambitus participiū, habetq; accētū acutū in penultima syllaba. Non discriminē).i. rerū aut psonarū differētia. Vt apud Virgiliū, Nullo discrimine agetur, Tros Rutulus vefuat. Presertim Adilitijs) Nā comitijs Cōsularibus, quibus Cōsules & Prætores iisdē auspiciis fiūt, maius est populi iudiciū. Studiū esse populi) Studere pro eo qd est petitori fauere aliquando dicit. Inde fauorem eum qui petitori tribuatur, alibi docuimus.

Sapiētium
iudiciū.
Iudiciū
vulgi.
Ambitus
participiū.
Studere
petitori.

Eblandita
nō enuclea-
ta suffragia

eblandita illa, nō enucleata esse suffragia. eos q̄ suffragiū
ferāt, quid deniq; ipsi debeāt cōsiderare sepius, q̄ qd cuiq;
a Rep. videatur deberi. sin autē maius esse iudiciū, nō tibi
iud rescīdēdū est, sed ferēdū. Male iudicauit populus: at iu-
dicauit. nō debuit: at potuit. nō fero. at multi clarissimi &
sapiētissimi ciues tulerūt. est em̄ cōditio liberorū populorū
precipueq; huius principis populi & omniū gētīū domi-
ni atq; victoris, posse suffragiis vel dare, vel detrahēre qd
velit cuiq;. nostrū autē est, qui in hac tēpestāte populi iā
cōtemur ac fluctibus, ferre modice populi volūtates, allie-
cere alienas, retinere partas, placare turbatas: honores si
magni nō putemus, nō seruire populo: sin eos expetamus,
nō defatigari supplicādo. Venio nūc ad ipsius populi par-
tes, vt illius cōtra te oratione potius q̄ mea disputē. qui si
tecū cōgrediatur, & si vna voce loq; possit, hęc dicat, Ego
tibi Laterensis Plancū nō anteposui: sed cū essetis æque
boni viri, meū beneficiū potius ad eū detuli, q̄ a me cōtē-
derat, q̄ ad eū, q̄ mihi nō nimis submisisse supplicarat. Re-
spōdebis, credo, te splendore & vetustate familię fretū, nō
valde ambiēdum putasse. At vero te ille ad sua instituta,
suorūq; maiorū exēpla reuocabit. semper se dicet rogari
voluisse, semp placuisse: M. Seiū, q̄ ne equestre qdē splen-
dorē incolumē a calamitate iudiciū retinere potuisset, ho-
mini nobilissimo, innocētissimo, eloquētissimo, M. Pisoni
pretulisse: p̄posuisse se Q. Catulo in summa familiā nato
sapiētissimo & sanctissimo viro, nō dico C. Serenū subtilis-
simū hominē (fuit em̄ & animi satis magni & cōsiliū) sed
Cn. Manliū nō solū ignobilē, verū sine virtute, sine inge-
nio, vita etiā cōtēpta ac sordida. Desiderarūt te, inqt, oculi
mei, cū tu esses Cyrenis: me em̄ q̄ socios tua frui virtute

malebā: & quo plus intererat, eo plus aberas a me. certe
 nō videbā, deinde sitiētē me virtutis tuę deseruisti ac de-
 reliquisti. cœperas em̄ petere Tribunatū plebis tēporibus
 his, quę istā eloquētiā & virtutē req̄rebāt. quā petitionē
 cū reliquisses, si hoc iudicasti, tanta in tēpestare te guber-
 nare nō posse: de virtute tua dubitavi: si nolle, devolūtate.

Sitiens vir-
 tutis.

Eblandita) id est precibus & blanditijs aucupata. Non enucleata) id est
 non ex animo exprompta atq; explicata. Debeāt) petitori. Cōsiderare)
 Ordo est, Illud debes putare, eos qui suffragiū ferant, sepius considerare qd
 ipsi debeāt, quam quod cuiq; videatur deberi a Rep. Quod cuiq; a Rep. vi-
 deatur deberi). i. quod quisq; in Rēp. cōtulerit beneficium. Itaq; dignus sit
 magistratu pro meritis. Male iudicavit populus) Altercationis imitatio
 est. Liberorū populorū) Liberi populi qui sint, docuimus pro L. Cornelio
 Balbo. Modice). i. æquo & moderato animo. Vt in libro de Claris Orato-
 ribus, Si id dolem⁹, qd̄ eo iā frui nobis non licet, nostrū est id malū, qd̄ mo-
 dice feram⁹, ne id ad amicitia, sed ad domesticā vtilitatē referre videamur.

Modice.

Alienas) a nobis quæ cōpetitoribus nostris studeant, aut eorū qui amici
 nostri & necessarij non sunt. Turbatas). i. iratas nobis. Magni nō pute-
 tis) Vt in libro Epistolarū Familiariū. i. Neq; deniq; in iis ipsis rebus, quæ
 q̄q; erāt mihi propter reifamiliaris naufragia, necessariae, tamen a me mi-
 nimi putabantur in meis damnis ex authoritate Senatus resciscendis.

Magni pu-
 tare.

Vt illius contra te oratione) Prosopopœia est populi Ro. Laterensem al-
 loquentis. Quę tamen ipsa intercisa est, non perpetua, quales esse solent.

Beneficium). i. suffragiū. Contenderat). i. postulauerat. Ille) populus.
 Placuisse) rogari. M. Seium) Exēpla hæc apud aliū authorem nō inueni-
 nisi de Q. Catulo in Oratione pro L. Murena. In eandē enim rem exēpla
 scribens, Quis, inquit, Q. Catulū humanitate, sapientia, integritate ante-
 cellentē a Cn. Manlio superari posse arbitratus est? A calamitate iudicii)
 id est a cōdemnatione. Prætulisse) se dicet. Inquit) populus. Cyrenis)
 Cyrenę oppidū Libyę est clarissimū, de quo Plinius cap. 5. quinti libri, mul-
 ta scribit. Socios) Cyrenenses. Aberat) Legendū arbitror, aberas. Si-
 tiētē me virtutis tuę) Tuā enim virtutē tum desiderabā, quū P. Clodij
 Trib. pl. furoribus Resp. vexabatur. Nam si eius Collega fuisses, furiosis ei⁹
 conatibus eloquentia tua & virtute obstitisses. Istam) id est tuam. Elo-
 quentiam) Eloquentiā aduersario suo tribuit Cicero, vt solet. Laterensem
 autē fuisse eloquentē oportet, qui ipse Plancū accusauerit. Quam petiti-
 onem quum reliquisses) id quum petere cessasses. De virtute tua dubita-
 ui) id est te fortem non esse putavi.

Cyrenis

Relinquere
 petitionē.

fin, quod magis intelligo, tēporibus te aliis reseruasti: ego
 quoq; inquā & Resp. ad ea te tempora reuocaui, ad quę tu
 te ipse seruaras. pete igitur eum magistratum in quo mihi
 + magnę utilitati esse possis. Aediles quicunq; erunt, idē mi
 hi, quod ostenderas. aut si quod mea minus interest, id te
 magis forte delectat, reddam tibi istam Aedilitatem etiā
 negligēter petenti. sed amplissimos honores ut pro digni
 tate tua cōsequare, cōdiscas censeo mihi paulo, ante diligē
 tius supplicare. Hęc populi oratio est. Mea vero Laterēsis
 hęc, quare victus sis, non debere iudicē quærere, modo ne
 largitione sis victus. Nam si quotiescunq; pręteritus erit
 is, qui non debuerit pręteriri, toties oportebit eum, qui fa
 ctus erit, condēnari, nihil iā est quod populo supplicetur,
 nihil quod direptio, nihil quod supplicatio magistratuū,
 renūciatio suffragiorū expectetur. simul ut q̄ sint professi
 video quid dicā: hic familia cōsulari est, ille prætoria, reli
 quos video esse ex equestri loco, sunt omnes sine macula,
 sunt eque boni viri atq; integri, sed seruari necesse est gra
 dum, cedat cōsulari generi prætoriū, nec cōtendat cū prę
 torio equester locus: sublata sunt studia, extinctę suffraga
 tiones, nullę cōtentiones, nulla libertas populi in mādan
 dis magistratibus, nulla expectatio suffragiorum, nihil ut
 plerūq; euenit, pręter opinionē accidet, nulla erit posthac
 varietas comitiorū. Sin hoc persepe accidit, ut & factos ali
 quos & nō factos esse miremur: si cāpus atq; illę vnde co
 mitiorū, ut mare pfundū & immēsum sic efferuescūt quo
 dā quasi gētu, ut ad alios accedāt, ab aliis aut recedāt, in tā
 to nos ipetu studiorū & motu temeritatis, modū aliquē &
 cōsiliū & rationē requiramus? Quare noli me ad cōtentionē
 vestrū reuocare Laterēsis. etem si populo grata ē tabella,

Eum magistratū).i. Tribunatū plebis, aut Præturā, aut Cōsulatū. Aediles
 quicūq; erūt idē mihi quod ostēderas) Locus hic emēdatus non est, ideo as-
 terisco notatus est. Quid aut si legas, Aediles quicūq; erūt, idē mihi facient
 quod ostēderas. Vt ea sentētia sit. Alii quoq; Aediles mihi tm̄ vtilitati erūt,
 quantū te fore ostēdebas, si Aedilis factus esses. Itaq; relicta Aedilitate pete
 eū magistratū, in quo mihi magnę vtilitati esse possis. Si qđ mea minus
 interest).i. si quod mihi minus vtile est. Amplissimos honores) Præturā
 & Cōsulatū. Paulo ante diligentius supplicare) Ordo est. Supplicare ante,
 paulo diligentius, q̄ in ēdilitatis petitione fecisti. Iudicē querere).i. cōpetito-
 rē tuū in iudiciū vocare. Modo ne) Vtitur est, q̄ modo nō. Vt in lib. de **Modo ne.**
 Officiis primo, Modo ne laudarēt iracūdiā. Et in lib. de Amicitia, Modo ne
 summa turpitudine sequat. Direptio).i. vt arbitror, cōtentio & varietas co-
 mitiorū, quę vulgo briga dicit. Supplicatio magistratū).i. vt magistratib⁹
 suppliceat, vel vt magistratib⁹ ii q̄ comitiis præsunt cōmendēt populo eum
 cui faueāt, aut qui dignus videat. Renūciatio suffragiorū) Mos erat, vt Cō **Renūciatio**
 sul is q̄ comitia cōsularia haberet, latis suffragiis populo renūciaret, q̄ ma- **suffragiorū.**
 iore suffragiorū numero Cōsules declarati essent. Id possis cognoscere ex li
 bro Valerii Max. iiii de Constātia. Vbi scribit C. Pisonē Cos. noluisse renūcia
 re Palicanū hominē seditiosissimū. Vt qui sint professi) Mos itidē erat, vt
 qui magistratū peterēt, omēs ante profiterētur, q̄ in suffragia populus mit **Magistratū**
 teretur. Est aut profiteri hoc in loco, magistratū in comitiis petere, & nomē **petere.**
 suū inscribi iubere. Simul vt q̄ sint professi) Impfecta oratio est, quali se- **Profiteri.**
 pe vtitur Cicero, ne preparata oratio videat. Ille Prætor) Prætoriam fami- **Prætoriam fa-**
 lia est ex qua aliq; Prætores fuerūt, nullus tamē Cos. Qualis L. Murenę fa- **milia.**
 milia fuit, anteq̄ is Cos. fuisset. Cuius proauus & auus Prætores fuerūt, &
 pater ex Prætura triūphauit, vt in ei⁹ defensione author est Cic. Sine ma-
 cula).i. sine nota, sine infamia. Cedat Cōsulari generi Prætorū) Nā vt ex
 Tuditani sentētia A. Gellii⁹ cap. xiiii. libri. xiiii. scribit, Imperiū minus Præ-
 tor, maius habet Cōsul. Equester locus) qui genere Prætorio inferior digni **Imperium**
 tate est. Factos) magistratus. Vnde comitiorū) In oratione pro L. Mure- **Prætoris &**
 rena ad eandē scripsit sententiā. Quod, inq̄t, frerū, quē Euripū, tot motus, **Consulis.**
 tantas, tam varias habere putatis agitationes fluctuū. quātas perturbatio- **Equester lo-**
 nes, & quātos estus habet ratio comitiorū? Dies intermissus aut nox inter- **cus.**
 posita sepe pturbat omnia, & totā opinionē parua nūnunq̄ cōmutat aura **Comitiorū**
 rumoris. Sepe etiā sine vlla aperta causa fit aliud atq; existimamus, vt nō- **vndæ.**
 nūq̄ ita factū esse etiā popul⁹ admiret, quasi vero nō ipse fecerit. Itē paulo **Vulgus mu-**
 post, Vt tēpestates sepe certo aliquo cæli signo cōmouētur, sepe improuiso **tabile.**
 nulla ex certa ratiōe, obscura aliqua ex causa cō. itant, sicut hac comitiorū tē-
 pestate populari sepe itelligas, quo signo cōmota sit, sepe ita obscura est, vt
 casu excitata esse videat. Vt mare pfundū, Fluct⁹ maris pfundi maiores eē **Fluctus ma-**
 q̄ min⁹ pfundi scribit Arist. li. Probl. 23. Si populo grata est tabella) Suffra- **ris pfundi.**
 gia primū voce ferebāt, deinde Gabinia lege & Cassia, q̄ biēnio post Gabiniā **Suffragiū la-**
 lata est, tabella ferri coeperūt tā in magistratu mādādo, q̄ de reo iudicādo. **tio.**

Tabella fuf
fragiorum.

Quæ legēs tabellariæ authoritatem Senatus abstulerunt. Vt est in libro Ciceronis de legibus tertio. Has leges idem in Lælio quoq; non probat. Vi detis, inquit, in tabella iam ante quanta sit facta labes. Primo Gabinia lege, biennio autem post Cassia. Videre iam videor populum Ro. a Senatu disiectum, multitudinisq; arbitrio res maximas agi. De populo a Senatu disiecto, deq; sublata Senatus authoritate in mādādīs magistratibus ante diximus. Ea autē tabella erat, in qua suffragiorum puncta fiebant.

quæ frontes aperit hominum, mentes regit: datq; eam libertatem, vt quod velint, faciant: promittant autem, quod rogentur: cur tu in iudicio exprimis, quod non fit in campo? Hic q̄ ille dignior perq̄ graue est dictu. quomodo igitur est equū? sic credo, quod agitur: sed satis est iudici, Hic factus est. Cur iste potius q̄ ego? vel nescio, vel non dico, vel deniq; quod mihi grauissimum esset dicere, sed impune tamen deberem dicere, non recte. nam quid assequer, si illa extrema defensione vterer, populū quod voluisset fecisse, nō quod debuisset? quid si populi quoq; factum defendo Laterensis? & doceo Cn. Plancum non obrepisse ad honorem, sed eo venisse cursu qui semper patuerit omnibus hoc nostro equestri loco? possum ne eripere orationi tuę contentionem vestrum? quę tractari sine contumelia non potest? & te ad causam crimēq; deducere? Si q̄ Equitis Ro. filius est, inferior esse debuit, omnes tecum Equitum Romanorum filii petiuerunt, nihil dico amplius. hoc tamen miror, cur tu huic potissimum irascare, qui longissime a te abfuit. Equidem si quando, vt fit, iactor in turba, non illū accuso, qui est in summa sacra via, cū ego ad Fabiū fornicē impellor, sed eū q̄ in me ipsum incurrit atq; icidit. tu neq; Q. Pedio forti viro succēses, neq; huic A. Plotio ornatissimo hoī familiari meo: & ab eo q̄ hos dimouit, poti⁹, q̄ ab iis, q̄ in te ipsum incubuerūt, te depulsū putas.

In summa
sacra via.

Sed tamē hęc tibi est prima cum Planco generis vestri familiaritatis cōtentio, qua abs te vincitur.

Quę frontes aperit hominū, mentes tegit) Id, vt arbitror, hunc habet intellectū, vt ad ferēdum suffragiū accedere cognoscatur: cui autē suffragati sint, ignotū sit. Et Cicero lib. de Legibus. iiii. leges tabellarias reprehendens dicit latebrā populo his legibus dandā nō fuisse, in qua bonis ignorantibus quid quisq; scribit, tabella vitiosum occultaret suffragiū. Eā ob rē Oppianicus existimās iudices XVI a Staleno suo nomine corruptos esse, vt videret a quibus absolueretur, palam nō clam, id est voce non tabella iudiciū ferri voluit, vt est in oratione pro A. Cluētio. Quod velint faciant) siue ita promiserint, siue cōtra. Exprimis). i. extorques, & Plācū cogis cōfiteri.

In cāpo) Martio. i. in ferendis suffragiis. Perq; graue est dictū) Nā omnis cōparatio, vt dici solet, odiosa est. Si igitur est graue dictū, equū nō est. Qd agitur). i. id de quo questio est, quod se dicat Laterēsis Plāco esse digniorē.

Grauiissimū). i. permolestū. Illa extrema defensione) Nā si aliud non haberē, quo Plancū defenderē, illa esset extrema & potissima defensio, vt dicere populū quod voluisset, fecisse, nō quod debuisset. Populi factū defendo). i. populū recte fecisse ostēdo. Nō obrepisse ad honorē). i. clādestina via & largitione ad Aedilitatē venisse. Hoc nostro equestri loco). i. qui sunt ex equestri ordine, ex quo ego & Plācus sumus. Orationi tuę). i. ab oratione tua. Est autē locutio per datiuū elegātior. Omnes tecū &c.) .i. omnes tui cōpetitores ex equestri ordine fuerūt. Ostēdit autē nō fuisse cur Plāco Laterēsis irasceretur. Iactor in turba). i. huc & illuc pello in turba populi. In summa sacra via). i. in summa & vltima parte vię sacre. Vt pro L. Murena, Qua in ciuitate rogati infimorū hominū filios, prope de nocte, ex vltima sepe vrbe deductū venire soleamus. i. ex vltima parte vrbis. Vt extremū librum & extremā epistolā pro vltima parte libri aut epistolę dici in Catonē Maiorē Ciceronis scripsimus. Est autē sacra via Romę, vocata quod in ea fœdus ictū sit inter Romulū & Sabīnos. In ea via forū aliquod fuisse Ouidius significat lib. de arte. ii. Rure suburbanopoteris tibi dicere missa. Illa, vel in sacra sint licet emptā via. Ad Fabiū fornicē) Legendū arbitror, ad Fabiū fornicē, vel ad Fabianum fornicē: vt Actione in Verrē secūda, Videt ad ipsum fornicem Fabianū in turba Verrē. Est autē fornix Fabianus, vt ait Asconius Pedianus, arcus iuxta Regiam in sacra via a Q. Fabio Allobrogico Cēfore cōstructus, ibiq; scuta eius posita sunt. Impellor). i. iactor.

Qui me ipsum incurrit). i. qui me impellit & trudit. Q. Pedio) Q. Pedius & A. Plotiū equestri loco natos Laterēsis cōpetitores fuisse significat.

Qui hos dimouit) Videtur significare Pedium & Plotiū pręteritos. Incubuerūt). i. incurrerūt & inciderūt. i. q te Aedilitate deicere voluerūt, vt ipsi Aediles fierēt. Est prima cū Plāco &c.) Laterēsis cū se dixit dignitate Plāco superiorē esse, id primū dixit, quod genere familiaritatis digniore esset.

Sūma via.

Via sacra.

Fabiū fornix.

Cur enim non cōfitear, quod necesse est: sed nō hīc magis
 q̄ ego a meis cōpetitoribus, & alias & in Cōsulatus peti-
 tione vincebar. Sed vide ne hęc ipsa, quę despicias, huic suf-
 fragata sint. sic enim cōferamus. est tuū nomen vtraq; fa-
 milia cōsulare. nō dubitas igitur quin omnes, qui fauēt no-
 bilitati, qui id putāt esse pulcherrimū, qui imaginibus, qui
 nominibus vestris ducūtur, te Aedilē fecerint. equidē non
 dubito: sed si parū multi sunt, qui nobilitatē amēt, nū ista
 est nostra culpa: etenim ad caput & ad fontē vtriusq; ge-
 neris veniamus. Tu es ex municipiō antiquissimo Tuscu-
 lano, ex quo plurimę familię sunt cōsulares, in quibus est
 etiā Iuuētia, quot e reliquis municipiis omnibus nō sunt.
 Hic est e pręfectura Atinati, nō tam prisca, non tā honora-
 ta, nō tam suburbana. quantū interesse vis ad rationē petē-
 di, primū vtrum magis fauere putas Atinates, an Tuscula-
 nos suis: alteri (scire em̄ hoc propter vicinitatē facile pos-
 sum) cū huius ornatissimi atq; optimi viri Cn. Saturnini
 patrē Aedilē, cum Prętorē viderūt, q̄ primus ille non mo-
 do in eā familiā, sed etiam in pręfecturā illam, sellā curu-
 lem attulisset, mirandū in modū lętati sunt. Alteros cre-
 do quia refertum est municipiū Consularibus, nam male-
 uolos non esse certe scio, nunq̄ intellexi vehemētius hospi-
 tum suorum honore lętari. habemus hoc nos, habent no-
 stra municipia. quid ego de me, de fratre meo loquar:
 quorum honoribus agrī prope dicam ipsi, montesq; fa-
 uerunt. nū aliquādo vides Tusculanū aliquem de M. Ca-
 tone: illo in omni virtute principi, nū de T. de Corūcano,

Ciceronis
 petitio Con-
 sulatus.

Et alias). i. in petitione Aedilitatis & Pręturę. Et in Cōsulatus petitio-
 ne) Mihi ipsi accidit, inquit Cic. pro L. Murena, vt cū duobus Patriciis, al-
 tero improbissimo atq; audacissimo, altero modestissimo atq; optimo viro

petere. Superati tamen dignitate Catilinā, gratia Galbā. Asconius Pædianus Ciceroni dicit in petitione Cōsulatus sex fuisse cōpetitores. Duos Patricios P. Sulpitiū Galbā, L. Sergiū Catilinā, quatuor plebeios, ex quib⁹ duo nobiles, C. Antoniū M. Antonii oratoris filiū, L. Cassiū Longinū, duos qui tamen nō primi ex familiis suis magistratū adepti erāt Q. Cornificiū & C. Liciniū Sacerdotē. Solus Cicero ex cōpetitoribus equestri loco erat natus.

Vtraq; familia) paterna & materna. Ad caput & ad fontē). i. ad originē.

Ex municipio antiquissimo Tusculano) Tusculum oppidū in Latio fuit cōditū a Telegono Vlyssis & Circes filio, de quo Silius Italicus lib. vii. At

Tusculi antiquitas.

Cato tū prima sparsus lanugine malas, Quod peperere decus Circeo Tusculā dorso Moenia Laertis quondā regnata nepotes. In quibus est etiā Iuuentia) ex qua erat Laterēsis, quē Velleius Paterculus appellat M. Iuuentiū Laterensem. Quot ex reliquis) Quod refertur ad id, plurimē familię, vt ea

Iuuentia familia.

sententia sit, plurimē familię, quot. i. quā multę. Nec hic locus asterisco notari debuit. Hic est e Prefectura) Urbū Italiae quē ius suffragii Romę habe-

Urbium Italiae genera.

rent alię erāt municipia, alię colonie, alię prefecture. id significat Cicero pro P. Sestio, Erat, inqt, in luctu Senatus, squalibat ciuitas publico cōsilio mutata veste. Nullū erat municipiū Italiae, nulla colonia, nulla prefectura, nul-

Prefectura.

la Romę societas vectigaliū, nullum collegiū aut consiliū, aut omnino ali-

quod cōmune consiliū, quod tum nō honorificētissime decreuisset de mea

salute. Idē pro Varrone dixit in praefectura fulginate. vt ait Priscianus lib.

vii. Volateranus tamē lib. vi. ex Iulii Frontini coloniarū libro tradit Atinā

Atina op.

deductam coloniā a Claudio Nerone. Fuit autē Claudius Nero Cos. secūdo

bello Punico. Atina potens a Virgilio dicitur lib. vii. Eam esse ciuitatē Ser-

uius dicit iuxta Pontinas paludes, dictā a morbis, qui græce ἄραι dicun-

tur, quos paludis vicinitas creat. Eam esse vicinā Arpino Cicero hoc in lo-

co significat. Non tam prisca) quā Tusculū. Nō tam honorata). i. ex qua

non fuerūt tam multi viri honorati. i. magistratus. Non tam suburbana)

Suburbanum.

id est vrbi propinqua. Interesse) inter te & Plancū, aut inter Tusculū &

Atinā. Alteri). i. Atinates. Propter vicinitatē) Quia Arpinū Atinae vi-

cinum est. Huius ornatissimi viri) Cn. Saturninū in Plāci iudiciis esse,

eiusq; patrē Cn. Saturninū appellatū esse significat. In eam familiā) Plā-

corū. Sellā curulē attulisset) Vel quū fuit Aedilis. Aediles enim curules

Maleuolus.

duo erāt, vel quū fuit Prætor. Alteros) Tusculanos. Maleuolos). i. inui-

dos. Maleuolentiā eīn definiūt Stoici, vt sit voluptas ex malo alterius sine

emolumēto suo. Author est Cicero lib. Tusculanarū quæst. iiii. Hospitum

suorū) Aut municipes appellat hospites, qua in re dici nō legi, aut munici-

pū non hospitū legi debet. Agri prope dicā ipsi &c.) Hyperbole est. Signi-

ficat enim Arpinates omnes sibi & fratri ita studiose fauisse, vt etiam res

inanimæ fauere visæ sint. Est etiam metaphora. Rebus enim inanimis

dat sensum. In omni virtute principem) Genus dicendū attendendum.

Princeps in omni virtute

De T. Coruncano) De hoc plura scripsimus in Catonē Maiorē Ciceronis.

maximè populofus.

Latinis car
nè petāt.
Publicano
rū ordo.

deniq; nostra illa aspera & mōtosa & fidelis & simplex & faulrix fuorū regio, se huius honore ornari, se augeri dignitate, arbitrabatur. iisdēq; nūc e municipiis adsunt Equites Ro. publice cū Legationis testimonio: nec minore nūc sunt sollicitudine, q̄ tū erāt studio. etenim est grauius spoliari i fortunis, q̄ non augeri dignitate. Ergo vt alia in te erāt illustriora Laterēsis, quē tibi maiores tui reliquerāt: sic te Plancus hoc nō solū municipiū, verū etiā vicinītatīs genere vincebat. nisi forte te Labīcana, aut Gabīna, aut Bouillana, aut Sabīna vicinītas adiūuabat, quibus e municipiis vix iā qui carnē Latinis petāt, inueniūtur. Adiongā (si vis) id qđ tu etiā hic obesse putas, patrē Publicanū, qui ordo quāto adiumēto sit in honore, quis nescit? flos enim Equitū Ro. ornamētū ciuitatis, firmamentū Reip. Publicanorū ordine cōtinetur. quis est ergo, qui neget ordinis eius studiū fuisse in honore Planci singulare? neq; iniuria: vel q̄ erat pater is, qui est princeps iādū Publicanorū, vel q̄ is ab sociis vnice diligebatur, vel q̄ diligētissime rogabat. vel quia pro filio supplicabat, vel quia huius ipsius in illū ordinē summa officia Quæsture, Tribunatusq; constabāt, vel q̄ illi in hoc ornādo ordinē se ornare & cōsulere liberis suis arbitrabātur. Aliqd p̄terea, timide dico, sed tamē dicendū est. non enim opibus, nō inuidiosa gratia, non potētia vix ferenda, sed commemoratione beneficīi, sed misericordia, sed precibus aliquid attulimus etiam nos, appellauī populum, tribubus submisi me & supplicauī: vltro mehercule se mihi etiam offerentes,

Montosū

Et montosa) Montosum a monte, non vt vulgus dicit, montuosum, dici attēdas. Montanū locū qui planus non sit, Quintilian⁹ libro

quinto appellat. Inde quid inter mōtosum locū & mōtanū intersit facile intelligas. Huius honore) Planci Aedilitate. Publice).i. qui publice missi sunt. Tum).i. in comitiis Aedilitiis. Alia in te erant illustriora) vt nobilitas, vt Cōsularis familię vtriusq; dignitas. Hoc nō solū municipij).i. Atinę, cuius plures multo q̃ Tusculi municipes sunt, iiq; oēs Planco studiose fauerunt, quū Tusculani pauci Laterēsi studuerint. Municipiū aut Atinā vocat, quā ante appellauit Prefectura. Nisi municipiū ad Tusculū velis referre. Lauicana) Labicana nō Lauicana legi debet, a Labico vetusto sane oppido, ceterū disiecto, vt ait Strabo lib. v. Id oppidū a Minoe ædificatū fuisse Seruius significat in lib. Aen. 7. Labicos in eodē. vii. Virgili⁹ appellat, Et picti scuta Labici. Significat aut Cicero Labicanos, Gabinos, Bouillanos, Sabinos Tusculanis vicinos esse. Latinis).i. in Latinis feriis. De hisp Milone scripsimus amplius. Vix inueniuntur. Significat ea municipia eū tractū nō esse celebrē. Publicanū) Publicani ex ordine equestri erāt, iiq; populi Ro. vectigalia cōducebāt quęstus sui causa. Id aut est artificiosum vt qđ accusator sibi prodesse putauit, id patronus ad causę suę vtilitatem cōuertat. Laterēsis aut obiecerat Planci patrē esse publicanū vt ei faceret inuidiā, tāq; ordo ille esset odiosus. Nā, vt ait Cicero in libro de Officiis. i. Improbatur ij quęstus, qui in odia hominū incurrūt, vt portitores, & fœneratorū. Portitores aut aut Publicanos, aut a Publicanis cōstitutos esse ignotū nō est. Vel id obiecit, quo faciat magis verisimilē Planci largitionē, cuius pater egregie numatus sit, vt Publicanus. In honore).i. in magistratu adipiscendo. Firmamētū Reip. Cicero p lege Manilia, Si vectigalia neruos esse Reip. semper duximus, eum certe ordinem, qui exercet illa, firmamentum cæterorum ordinū recte esse dicemus. Idē paulo ante Publicanos appellat homines honestissimos atq; ornatissimos. Qui est princeps iādū publicanorum) Publicanorum principes Asconius dicit appellari mancipes. Ab sociis) id est a reliquis publicanis. Rogabat) socios, aut ciues Romanos. Huius ipsius) Planci. Summa officia).i. beneficia maxima. Quęsturę Tribunatusq; Hunc fuisse Quęstorem, & Tribunū pl. postea Cicero dicet. Illi) Publicani. Consulere liberis suis) Vt ipsi fieri possent magistratus. Aliquid præterea) Ostendit Cicero se Planco studuisse, multosq; ei sua causa suffragatos. Timide dico) Vt arrogantiam fugiat, ne nimia eius gratia videatur. Sed tamen dicendum est) quia pertinet ad causę vtilitatem. Non enim opibus) Conicere licet hoc loco Laterensem dixisse, opes Ciceronis, nimiam gratiam & potentiam iuuisse Plancum. Itaq; Ciceronem dixisse, sed tamen dicendum est, vt ea se inuidia liberaret, quā ei aduersarius fecerat. Beneficiū) qđ in me Plancus in Macedonia contulerat. Misericordia) quum mei misert⁹ est. Precibus) quia populum rogauit.

Labictum.

Publicanū
qui sint.

Mancipes.

Vltro pollicentes rogavi: valuit causa rogandi, non gratia
 nec si vir amplissimus, cui nihil est, quod roganti concedi non
 iure possit, de aliquo, ut dicis, non impetrauit, ego sum arro-
 gans, quod me valuisse dico. Nam ut omittam illud, quod ego pro
 eo laborabam, qui valebat ipse per sese: rogatio ipsa semper
 est gratiosissima, quae est officio necessitudinis coniuncta maxi-
 me. neque ego sic rogabam, ut petere viderer, quia familiaris
 esset meus, quia vicinus, quia huius pariete semper plurimum
 essem usus: sed ut quasi parietis & custodi meo, non potentia
 mea, sed causa rogationis fuit gratiosa. nemo mea restitu-
 tione letatus est, nemo iniuria doluit, cui non huius in me
 misericordia grata fuerit. Etenim si ante reditum meum Cn.
 Planco se vulgo viri boni, cum hic Tribunatum peteret, vltro
 offerebant: cui nomen meum honori fuisset, ei meas presentes
 preces, non putas profuisse? An Minturnenses coloni, quod C.
 Marium civili errore atque ex impiis manibus eripuerunt, quod te-
 cto receperunt, quod fessum inedia fluctibusque recrearunt, quod
 viaticum contulerunt, quod navigium dederunt, quod eum linquentem ter-
 ram eam quam servauerat, lachrymis votisque omnibus persecuti sunt
 aeterna in laude versantur: Planco, quod me vel vi pulsum, vel
 ratione cedentem receperit, iuverit, custodierit: is & Senatui
 populoque Romano, ut haberet quod reduceret, conseruavit:
 honori hanc fidem, misericordiam, virtutem fuisse miraris?

Pollicentes) suffragia Planco. Nec si vir etiam) Seditia est. Non sequitur.
 Aliquis vir amplissimus de aliquo, ut dicis, non impetrauit, ergo ego sum
 arrogans, quod me ab omnibus quos rogavi impetrasse dico. Vir amplissimus)
 Hic ut arbitror non de certo aliquo, sed communiter, de omni viro intel-
 ligit, qui sit amplissimus. De aliquo) ciue quem rogavit, non impe-
 traivit. aut de aliquo. id est de aliqua re. Rogatio ipsa semper est gratiosissi-
 ma) Nam qui aliquid conferre possunt, volunt rogari, ut hac aetate, aulici &
 iudices. Populo etiam Ro. grata erat rogatio. Gratiosissima) Magis est
 quam si dixisset gratissima. Quae est officio necessitudinis coniuncta maxi-

Gratiosissi-
 ma.

me).i. quæ rogatio multo magis gratiosa est, quàm adhibere causa alicui⁹ necessarij. i. ppinqui, vel affinis, vel amici. Cōiuncta).i. aucta & vt dicūt duplicata. Vt petere viderer suffragiū Plāco. Quia vicini⁹ Nā Atinæ Arpinū, vt dictū est ante, viciniū est. Hui⁹ parēte semp plurimū essem vsus).i. Planci pater mihi semp familiaris plurimū fuisset. Causa rogationis) quia petebā suffragia populi Plāco quasi parenti & custodi meo. Parēti) In oratione post reditū in Senatu, de Plāco scribens, Qui si mihi Quæstor Imperatori fuisset, in filii loco fuisset. Nunc certe erit parētis, quū fuerit Quæstor nō imperii, sed doloris mei. Mea restitutiōe) Ex p̄ceptione Vallæ dicēdū esset mei restitutione: & ante, custodi mei. Id admoneo, vt noris illā Vallæ p̄ceptionē perpetuā nō esse Eteñ si antereditū meū) Argumētū est a minore ad maius. Vulgo) Vulgo. i. vniuersū. In ea re dici est in Orōne pro L. Murena. Quū hic Tribunatū peteret) Cn. Plācus ex Macēdonia ante Ciceronē rediit, isq; Tribunatū plebis petiuit, quē adeptus est. Nomē meū) absentis. f. Honori).i. ad Tribunatū adipiscēdū. Præsentes p̄ces).i. a me p̄sente adhibitas. An Minturnēs coloni) A maiore ad minus arguit Minturnē. Minturnē. populi Ro. colonia eodē Senatūscōsulto deducta quo Cassinū. Ea autē ad hostiū fluuii Liris deducta est, vt est apud T. Liuiū libris. ix. & x. Coloni) Coloniārū incolæ, q̄ ciues Romani sunt. coloni, vt municipiorū municipes appellati sunt. Quid autē coloniæ & municipia differat. est apud A. Gelliū cap. 13. lib. 16. Q; C. Mariū) L. Sylla Cōsul aduersus factionem P. Sulpitii, & C. Marii Romę pugnauit, eaq; expulit. Ex quo. xii. a Senatu hostes iudicati sunt, in qbus fuit C. Marius. Is quū in paludibus Minturnēsiū lateret, extractus est ab oppidanis. Tū seru⁹ C. Marius quidā Cimber ad eū occidēdū missus, tāti viri dignitate exterritus re exul. infecta recessit. Is igitur nauī publice impositus in Africā delatus est. Author est T. Liuius lib. 77. Rē fusiū scripserūt Appianus libro bellorū Ciuiiliū. i. & Plutarchus in eius vīta. Errore).i. periculo. Errare enim perire significat. ἀπο τοῦ ἐξῆς).i. a pereundo, vt scribit A. Gellius ca. Error pro periculo. n. libri. 16. ex Cloatij Verrij sentētia. In ciuili piculo versabat Mari⁹, quē Equites Syllę ingrebāt, vt eū necarēt. Ex impiis manibus) Equitum Syllę, qui C. Mariū parētē Italię, qui Cimbros represserat, necare cupiebāt. Fluctibus) Nā in paludibus delituerat. Nauigium) Id pro nauī Nauigium pro nauī. dicit. Terram eā).i. Italiam. Ideo C. Mariū conseruatorem patrię Cicero appellat pro P. Sestio. Vi pulsum) a P. Clodio. Vel ratione cedentem) Quāuis permulti hortarentur Ciceronem vt armis se defenderet cōtra P. Clodiū, eiq; operam suam pollicerentur. Id sine magna cēde ciuium fieri non posse vidit. Qui igitur ciuium salutem in opprimēda coniuratione tutatus fuerat, noluit causa esse, vt ciues necarentur. Maluit igitur furori & tempori cedere. Vt haberent quod reducerent) id est me.

Frater pa-
truelis.

Vitia merhercule res hæ Cn Planci, de quibus dixi, te-
gere potuerunt, ne tu in ea vita, de qua iam dicam, tot &
tanta adiumenta huic honori fuisse mirere. Hic est enim
qui adolescētulus cū A. Torquato profectus in Africam,
sic ab illo grauissimo & sanctissimo atq; omni laude &
honore dignissimo viro dilectus est, vt & contubernii ne-
cessitudo & adolescētuli modestissimi pudor postulabat.
quod si adesset, non minus ille declararet, q̄ hic illius fra-
ter patruelis & socer T. Torquatus illi omni virtute &
laude par: qui est quidem cum illo maximis vinculis &
propinquitatis & affinitatis cōiūctus: sed ita magni amo-
ris, vt illę necessitudinis causę leues esse videantur. Fuit
in Creta postea cōtubernalis Saturnini propinqui sui, mi-
les huius Q. Metelli. quibus cū fuerit probatissimus, ho-
dieq; sit, oībus esse se probatū debet sperare. In ea prouin-
cia Legatus fuit C. Sacerdos, qua virtute: qua cōstātia vir
L. Flaccus, qui homo: qui ciuis: qualē hūc putēt, assidui-
tatē testimoniōq; declarāt. In Macedonia Tribunus mili-
tū fuit. in eadē prouincia postea Quęstor. primū Macedo-
nia sic eū diligit, vt indicāt hī principes ciuitatū suarū: q̄
cū missi sint ob aliā causam, tamē huius repētino pericu-
lo cōmoti huic assidēt, pro hoc laborāt: huic si presto fue-
rint, gratius se ciuitatibus suis facturos putāt, q̄ si lega-
tionem & mādāta sua cōfecerint. L. vero Apuleius hunc
tanti facit vt morē illū maiorq; qui præscribit in parētum
loco Quæstoribus suis Prætores esse oportere, officiis
beneuolentiāq; superarit.

Vitia m e hercule) Fidē, misericordiā, & virtutē Planci tāta fuisse di-
cit, vt etiā vitia, si vlla in eo fuerūt, tegere potuerint. Sed eū ab ineunte
ætate viris grauissimis probatū fuisse ostendit, vt mirū non sit, plures
ei suffragatos. Huic) Planco. Honori).i. ad Aedilitatē adipiscendā.

Hic est enim &c.) Illū morē fuisse apud Romanos veteres, aliō loco diximus, vt clarorū virorū eorūq; amicorū filios, adolescentes Imperatores in prouinciā proficiscētes secū deducerent, suorūq; tabernaculo acciperent, vt disciplinā militaris peritiā ab ineunte aetate discerēt. Nobiliū filios hac quoq; aetate in bellū deduci solitos, nemo nescit. A. Torquato) Is est ad quem Ciceronis aliquot epistolae sunt libro. vi. quē virū optimū, suiq; amantissimū, cuius insigne in se studium in discessu idem dicit in libro de Finibus secūdo. Profectus) cum Imperio. Frater patruelis) Sobrinos ex duabus sororibus, cōsobrinos ex fratre & sorore, ex fratribus patruelles appellari Donatus in Hecyrā Terētij scripsit. Paulus Iurisc. libro Digestorū xxxij. de gradibus affinitatis, eos q; ex fratribus & sororibus nascantur a nōnullis ita distingui dicit, vt eos qui ex fratribus nati sunt, fratres patruelles, item eas quē ex fratribus nate sunt, sorores patruelles. Ex fratre autē & sorore amitinos, & amitinas. Eos autē & eas, qui quēve ex sororibus nati natāve sunt consobrinos & consobrinas appellarēt, quasi consororinos. Et socer) A. Torquati patruelis filiā Titus vxorē duxit. Cōnubia inter propinquos veteri iure Romanorum fieri & quibus in gradibus non liceret, pro A. Cluentio scripsimus. Propinquitatis) quia frater patruelis est. Affinitatis) Nam eius gener est. Leues esse) si cum amore conferantur.

Q. Metelli) qui a Creta deuicta Creticus cognominatus est. Significatum Metellum fuisse in Planci iudiciis. Legatus) Q. Metello.

C. Sacerdos) Is est C. Licinius Sacerdos, cui Prætori Verres in Sicilia successit. L. Flaccus) In ea prouincia Legatus fuit eidem Metello. Is est L. Valerius Flaccus, quē repetundarū Cicero defendit. Macedonia) id est Macedones. Est autem intellectio. Missi sint) Legati. Huic assident) Qui reo fauebāt, in eius subsellio ei assidebāt, quum eius causa ageretur. Si præsto fuerint) .i. si auxiliō fuerint. si adiuuerint. Vt pro L. Murena, Tu interea Romę scilicet amicis præsto fuisti. L. vero Apuleius) Cū Apuleio Prætor Cn. Plancus Quæstor in Macedoniā pro electus est. Vt morē illū maiorū) De hoc maiorū more Cicero in diuinatione. A maioribus nostris, inquit, accepimus Prætorē Quæstori suo parētis loco esse oportere. Nullā neq; iustiorē, neq; grauiorē causam necessitudinis posse reperiri, q; cōiunctionem sortis, q; prouincię, q; officij, q; publicam muneris societate. Eadē necessitudo erat Quæstori cū Cōsule.

Vt Actione tertia in Verrē, qui Quæstor relicto Cōsule Cn. Carbone cum pecuniā fugerat. Tu, inquit, quum Quæstor ad exercitum missus sis, custos non solum pecunię, sed etiam Cōsulis, particeps omnium rerum consiliorūq; fueris, habitus sis in liberum loco, sicut mos maiorū ferebat: repente relinquas? deferas? ad aduersarios transeas? Officijs beneuolentięq; superarit) Ostendit Cn. Planci probitatem summam, propter quam a suo Prætorē vnice dilectus sit.

Adolescentes cū imperatorib; ad bellum profecti.

Sobrini.
Cōsobrini.
Patruelles fratres.

Reo fauētes. & Præsto esse

Prætoris Quæstoris necessitudo,

Pietas fun-
damētum
omniū
virtutū.
Parēs libe-
ris pene
deus.

†qua.
†qua.

Tribunus plebis fuit nō fortasse tam vehemēs, q̄ isti, quos
tu iure laudas: sed certe talis, quales si omnes semper fuif-
sent, nūq̄ desideratus vehemēs esset Tribunus. Omitto il-
la (quę si minus in scena sunt, at certe cū sint prolata, lau-
dantur) vt viuat cum suis, primū cum parēte: nam iudicio
meo, Pietas fundamentū est omniū virtutū: quę veretur vt
deū: neq; enim multo secus parēs liberis: amat vero vt so-
dalē, vt fratrē, vt equalē. quid dicā cum patruo: cū affini-
bus: cū propinquis: cū hoc Cn. Saturnino ornatissimo vi-
ro: cuius quantā honoris huius cupiditatē fuisse creditis,
cū videatis luctus societātē: quid de me dicā: qui mihi in
huius periculo reus esse videor: quid de his tot viris tali-
bus, quos videtis veste mutata: atqui hęc sunt indicia soli-
da iudices & expressa, hęc signa probitatis, nō fucata forē
si specie, sed domesticis inusta notis veritatis. facilis est illa
occurratio & blāditia popularis: aspicitur, nō attrectatur,
procul apparet, nō excutitur, nō in manus sumitur. omni-
bus igitur rebus ornatū hominē, † quem externis, † quem
domesticis nōnullis rebus inferiorē q̄ te, generis & nomi-
nis dico, superiorem aliis, municipum vicinorum socia-
tem studio, temporum meorum memoria, patris virtute,

Nō fortasse tā vehemēs) Tribuni pl. quoniā magna ex parte popula-
res & seditiosi erāt, nec Senatui parebāt, laudabātur ii qui Senatui pa-
rerēt, qui seditiosi nō essent, qui essent vehemētes. i. qui fortiter obster-
rēt furiosis conatib⁹ collegarū, quāle fuisse M. Catonē p L. Murena scri-
psimus. Nunq̄ desideratus vehemēs esset Tribunus) Nunq̄ em̄ vehe-
mēs Tribunus desiderabatur, nisi quū alii erāt seditiosi & Reip. pniciosi.
Talis nunq̄ fuit Plācus. Igitur Tribuni omnes si fuissent tales, vehe-
mens Tribunus nūq̄ fuisset desideratus. Quę si minus in scena sunt)
Officia necessitudinis in comœdiis vel tragœdiis expressa, magnū po-
puli plausum excitant, quum illę fabulę agūtur. Vt apud Ciceronē in
libro de amicitia. Siquādo, inqt, aliquod officiū extitit amici in pericu-

lis aut adeūdis aut cōmunicādis, quis est qui id nō maximis efferat laudibus? Qui clamores tota cauea nup in hospitis & amici mei M. Pacuui fuerūt noua fabula, quū ignorāte Rege vter eorū Orestes esset, Py-lades se esse Orestē diceret, vt pro illo necaretur: Orestes aut, ita vt erat, Orestē se esse perseueraret. Stātes autē in re facta cōplaudēbāt. quid arbitramur in re vera fuisse facturos? Neq; enim multo secus parēs libe-
 ris) est. i. q̄ deus sit hoībus. Parens enim liberis est tanq̄ terrestris aliq̄s de⁹. Vt equalē). i. vt cōgtaneū. Inter ēquales amor firmior est, quippe quū inter eos maior sit cōsiliōrū studiorumq; similitudo, quæ multū in amicitia valet. Amicorū atq; sodaliū adolescentes maxime studiosos esse Aristoteles lib. Rhetoricorū. ii. scribit. Huius) Plāci. Luctus socie-
 tatē) Cū reo amicis & propinqs vestē mutare mos fuit Romę, vt ea ra-
 tione iudicibus misericordia moueret facilius, vt antea diximus. So-
 lida). i. vera & firma. Expressa). i. tāq̄ ad viuū exculpta. Nō fucata fo-
 res) specie) Solēt enim nōnulli simulare dolorē, quē de reo facto cōcepe-
 rint. itaq; cū reo vestē mutare. Id autē simulāt, vel q̄ rogati sunt, vel
 q̄ cōducti. Domesticis inuista notis veritatis). i. veritatē domestico
 affectu indicātia. Inurere in malā partē dici, vt inurere notā, ignomi-
 niā, turpitudinē aliq; loco alio docuimus. Hoc in loco dici in bonā rē
 attēdendū est. Trāslatio fortasse inde facta est, quod veteres ceris pingē-
 bāt, ac picturā inurebāt, vt est apud Pliniū cap. xi. libri 35. Vt in signo-
 rū atq; imaginū trāslatione p̄sistat. Facilis est illa occurratio & blādi-
 tia popularis). i. obuios ciues salutare, ijsq; populariter blandiri facile
 est. Nec ea ratione ciuiū studia & volūtates cognoscūtur. q̄ quod velint
 faciāt, p̄mittāt autē quod rogētur, vt antea dixit. Aspiciť nō attrecta-
 tur). i. plane nō cognoscit. Rē em̄ quā attrectamus, quā excutim⁹, quā
 in manus sumimus, qualis sit facilius cognoscimus, q̄ eam quę aspici-
 tur, quę procul apparet. Om̄ibus igit̄ rebus) Cōclusio specialis est per
 enumerationē. Breuiter em̄ & per capita repetit ea q̄bus ostēdit Plācū
 Laterēse supiorē fuisse. Quē externis) Ordo est. Quē dico esse inferiorē
 nōnullis externis & domesticis rebus generis & nominis. Quis res ge-
 neris & nominis durius appellari videātur. Quē externis) Externę
 res dicūtur bona fortunę. Hoc tamen in loco dicuntur res quę dome-
 sticę nō sunt: quas forēses appellat Cicero in libro de Officiis primo,
 Nulla, inquit, vitę pars neq; publicis neq; priuatis, neq; forensibus,
 neq; domesticis in rebus, neq; si tecum agas quid, neq; si cū altero cō-
 trahas vacare officio potest. Externis rebus, vt generis. i. patrię. Tu-
 sculū enim & antiquitate, & virorū clarorum virtute Atina fuit no-
 bilius. Domesticis nōnullis rebus) vt nominis. Laterēsis em̄ nomē
 vtraq; familia cōsulare erat. Societatū). i. publicanorū, qui Planci pa-
 terni socii erāt. Temporum meorum) quum me vel vi pulsum, vel
 ratione cedentem Plancus recepit, iuuit, custodiuit.

Parētib⁹
quantum
debeatur.

Inurere
notam.

Externę
res.

integritate, modestia Aedilem factum esse miraris? hunc tu vite splendorem maculis aspergis istis: iacis adulteria, quæ nemo non modo nomine, sed ne suspicionem quidem possit agnoscere? maritum appellas, ut verba etiamingas, non solum crimina: ductum esse ab eo in provinciam aliquem dicis libidinis causa: quod non crimen est, sed impunitum in maledico mendacium, raptam esse mimulam: quod dicitur Atinæ factum a iuvene vetere quodam in scenicos iure, maximeque oppidano. O adolescentiam traductam eleganter, cui quidē cum quod licuerit, obiciatur, tamen id ipsum falsum reperiatur. Emissus aliquis e carcere. equidē emissus (ut cognostis) necessariū hominis optimique adolescentis rogatu. idem postea præ mandatis requisitus. Atque hæc, nec vlla alia sunt coniecta maledicta in eius vitam: de cuius vos pudore, religione, integritate dubitetis. Pater vero, inquit, etiam obesse filio debet. O vocem duram atque indignam tua probitate Laterensis. pater ut in iudicio capitis, pater ut in dimicatione fortunarum, pater ut apud tales viros obesse filio debeat? quod si esset turpissimus, sordidissimus, tamē ipso nomine patrio valeret apud clementes iudices & misericordes: valeret inquā cōi cōsensu oīm & dulcissima cōmēdatiōe naturæ.

Equidem.

Maledicta
refutare.

Aspergere
maculis.

Integritate modestia) Hic locus ita scribi debere videtur, Integritate sua & modestia. Plāci enim vitā ante actā ostēdit, in qua multa ad Aedilitatē adipiscendā fuisse adiumenta dixit. Hūc tu vite splendore) Maledicta a Laterense in Plancū cōiecta Cicero refutat. Quis enim maledicta refutare solitus sit Cicero, anteq̃ ad causam accedat, ut p. L. Murena videre licet, hoc tamē in loco, postq̃ coepit causam defendere, ea cōmode refutat. Explicata enim vita Plāci antea acta facilius fuit persuadere Iudicibus hæc maledicta cōficta esse. Maculis aspergis) ut in Vatiniū testē, Seiungā te ab illo non solū Reip. causa, verū etiā Cæsaris, ne qua ex tua summa indignitate labes illius dignitati aspergi videat

tur. **Macula** autē pro ignominia, infamia, dedecore. Vt paulo ante, Sūt **Macula**, omnes sine macula, sunt eque boni viri atq; integri. & pro P. Sestio, Illa in Rep. macula regni publicati maneret, quā nemo iam posset eluere. Pro A. Cluentio. Ita flagrare coepit amētia, sic inflāmata ferri libidine, vt eam nō pudor, nō pudicitia, nō pietas, non macula familie, non hominū fama, nō filii dolor, non filiae mœror a cupiditate reuocaret. Actione in Verrē quinta, Desināt amici eius ea dictitare. quę detrimētō, maculę, inuidię, infamię nobis esse possint. Iacis adulteria). i. obici-
 cis. Vt pro P. Sylla, Equidē vehementer lētor, eū esse me, in quē tu, quū cuperes, nullā cōtumeliā iacere potueris, quę nō ad maximā partē ciuiū cōueniret. Quę nemo nō modo &c.) .i. de qb^o nemo audiuit, sed ne suspicatus qdē est. Vt verba etiā fingas) Maritus em̄ ad mulierē refert, ad virū Laterēsis retulit. In puinciā). i. in Macedoniā, quā Plācus quęstor fortitus est. Mimulā). i. adolescētulā mimā. Sūt aut mimi histri-
 ones hoīm gestus in scena effingētes: q; si foemine sunt, mīmę appellātur, A iuvene) Cn Plāco. Vetere quodā in Scenicos iure) Tū q; a Scenici. i. mimi viles & abiecti habebātur. tū q; oīm cōsensu, vt ait Ciceropro M. Cēlio, dicit aliq; ludus adolescētię, & ipsa natura pfundit adolescētię cupiditates. Quę si ita erūpunt, vt nullius vitā labefactēt, nulli⁹ domū euertāt faciles & tolerabiles, haberi solēt. Oppidano Iure. O adole(cētiā) Quū obiciit id qd crimē nō est, idq; falsum esse ostēdimus, tū significamus reliquę esse falsa. Elegāter). i. honeste. Quod licuerit) Nā vetere iure id licebat. Emissus aliq; e carcere) Id arbitror factū, quū Plācus erat Trib. Pl. Nā Tribuni Pl. vt ex Varrone A. Gel. cap. xii. libri xiii. scribit, habebāt prēhensionē. Si igit prēhendēdi & in carcerē ducēdi ius habebāt, habebāt etiā e carcere emittēdi. Necessarij hominis &c) Si crimē est, id trāsfert, quod necessarij hominis optimiq; adolescentis rogatu id fecerit. Prē mādatis). i. propter mādata. Vt apud Terentiū, Prę amore hunc exclusisti foras. Apuleius, Prę luxuria cūcta profuderat. Prę mandatis) Cn. Planco. Atq; hæc). i. hæc sola maledicta, nec vlla alia sunt in vitā Plāci cōiecta. Pater vero inqt) Quū iniuria quēdā publicanis fieret, Plāci pater eorū princeps aspere dixit aliquid in eos qui iniuriā facerēt. Id Cn. Planco obesse debere Laterēsis dixit. Primū ostēdit Cicerō filiū nō debere ferre iniquitatē patris. Deinde loquendi libertatē equitibus esse debere. Postremo id si crimē est, trāsfert in dolorē patris. In iudicio capitis) De ambitu dānatus exilio lege Tullia multabatur. Itaq; caput e ciuitate eximebatur. Erat igit capitis iudiciū. In dimicatione fortunarū) Nā lege Calpurnia q; de ambitu dānatus erat pecunia multabatur, postq; Tullia lata est, quę pecunię exiliū adiecit, vt pro Murena amplius scripsimus. Tales viros) quales sunt iudices in hac causa. Qui si esset turpissimus) Argumētū afictione est. Communi consensu) quid si legas communi sensu.

Iacere adul-
 teria.

Prę man-
 datis.

Ambitus
 poena.

Sed cum sit Cn.Plancus is Eques Ro.ea primū vetustate equestris ordinis, vt pater, vt auus, vt maiores eius omnes Equites Ro. fuerint, summū in prefectura florentissima gradum tenuerint & dignitatis & gratiæ: deinde, vt ipse in legionibus P. Crassi Imperatoris inter ornatissimos homines Equites Ro. summo splendore fuerit : vt postea princeps inter suos , plurimarum rerum sanctissimus & iustissimus iudex, maximarū societātū auctor , plurimarū magister : si non modo in eo nihil vnq̄ reprehensum , sed laudata sunt omnia, tamen is oberit honestissimo filio pater, qui vel minus honestū & alienū tueri vel auctoritate sua, vel gratia possit? Asperius, inquit, locutus est aliquid aliquando. immo fortasse liberius. at id ipsum inquit nō est ferendum. ergo hi ferendi sunt, qui queruntur libertatē Equitis Ro. se ferre nō posse? vbinā ille mos? vbi illa æquitas iuris? vbi illa antiqua libertas? quæ malis oppressa ciuilibus extollere iā caput & aliquādo recreata se erigere debebat? Equitū ego Ro. in homines nobilissimos maledicta, publicanorū in Q. Scæuolā virū omnibus ingenio, iustitia, integritate p̄stātē aspere & ferociter & libere dicta cōmemorē? Cōsulī P. Nasicę præco Granius medio in foro, cū ille edicto iustitio domū descēdēs rogasset Graniū quid tristis esset? an q̄ auctiōnes essent? immo vero, inqt,

Libere
dicta.

Cn.Plancus) pater. Inter suos) Atinates. Vel minus honestū) filiū. Vel alienum). i. non suum. Argumētū a minore ad maius est. Immo fortasse liberius) Illud artificiosum est, vt quod aduersarius criminis nomine appellauit, id appellemus nomine virtutis eius, quam id crimen æmulari videtur. Vt pro sordido parcum, pro maledico liberū dicere licebit, vt ait Quintilianus lib.v. Libertatē equitis Romani) Equitum q̄ reliquorū ordinū maior libertas est. Iudiciaria lege Semproniana, & postea Cornelia & lege Iulia de repetundis equestrem ordinem non teneri Cicero scripsit pro A. Cluentio, & pro C. Rabirio. Aut

libertatē loquēdi intelligit, quē equitibus p̄ magna cōcessa est. Malis
 ciuilib⁹) quū Syllē & Marii reliquorūq; bella ciuilia erāt. Se erigere de-
 bebat) Id autē fecisset, nisi fuissent, qui quererētur libertatē eq̄tis Ro.
 ferre se non posse. Equitū ego Ro.) Quāta equitum libertas loquēdi
 fuerit significat. Consuli P. Nasicæ) Hoc Ciceronis exemplū alibi le-
 gere non memini. Itaq; haud scio an is P. Scipio Nasicā sit, quo & Cal- P. Scipio
 purnio Bestia Coss. bellum Iugurthæ indictū sit. Vt est apud Sallustiū Nasicā.
 in Iugurtha. Eum Valerius Maximus lib. vii. de repulsis existimat fu-
 isse, qui secundo bello Punico a Senatu vir optimus iudicatus, qui pri-
 uatus Tib. Gracchi conatus repressit. Mihi tamen errare Valerius vi-
 detur. Nam Eutropius lib. iiii. & Eusebius in Chronicis a cōcepto Puni-
 co bello secundo ad bellum Iugurthæ, sub cuius finē Cicero natus est,
 annos ad centum numerant. Idem quoq; Valerius lib. v. de ingratis, &
 Plutarchus in Gracchorū vita, tradunt Nasicam eum, qui Tib. Grac-
 chum occidit, non ita longe post Gracchi mortem, vt populi inuidiē
 cederet, accepta legatione libera in Asiā profectū, nec inde in patriā
 reuertisse. Itaq; arbitror hunc Nasicā fuisse filium aut nepotē eius qui
 Gracchum occidit. Iustitio) Iustitiū a iure & stando dictū, quasi iuris
 statio, vt solstitiū solis statio, tum erat, quum propter aliquā necessita-
 tem Reip. imminētē, vt propter bella, ius non dicebatur sed forum
 claudabatur. T. Liuius lib. iiii. de L. Minutio Consule ab Equis obfesso
 scribens, L. inquit, Quintius Dictator cum magistro equitum in con-
 cionē venit, iustitiū edicit, claudi tabernas tota vrbe iubet: vetat quēq;
 priuatē quicq; rei agere. Idem scribens lib. iiii. de bello, quod cū Equis
 & Volscis populus Ro. gerebat. Is Posthumii Tudertum socerū suū
 seuerissimū imperii virum Dictatorē dixit. Ab eo L. Iulius magister
 equitum est dictus. Simul edicitur & iustitiū, neq; aliud tota Vrbe agi,
 q̄ bellum apparari. Idem eodē in libro, Castra locantur ante portā Col-
 linā, & in muris armati dispositi: & iustitiū in foro, tabernæq; clausæ, si-
 untq; om̄ia castris q̄ vrbi similia. Edicto iustitio) Quauis Pontifi
 ces indicere, & magistratus edicere sæpius dicantur: inuenire tamē li-
 cet indicē iustitiū dici. T. Liuius lib. iiii. Præsidia portis imposuit, vocato
 deinde Senatu quū ex autoritate patrū iustitio indicto, profectus ad
 fines tutandos esset. Cicero Philippica quinta, Quamobrē Patrescōscri-
 pti legatorū mentionē nullam censeo faciendā. Rem administrandā
 arbitror, sine vlla mora, & confestim gerendā censeo. Tumultū decerni,
 iustitiū idici, saga sumi dico oportere. Ex his cognoscere licet iustitiū a
 Cos. vel a Dictatore ex Senatus autoritate idici solere Quum est iu-
 stitium, tum seruari, quum eius finis sit, remitti dicitur. T. Liuius lib.
 tertio, Nihil remissum ab vlla parte curæ aut laboris, vigilię in vrbe,
 stationes ante portas, præsidiaq; in muris disposita, & quod necesse
 in tanto tumultu, iustitiū per aliquod dies seruati. Itemq; Vt Romā

Iustitiū.

Edicere &
indicere.Seruare iu-
stitiū & re-
mittere.

**Facere finē
iustitio.**

reditū est, iustitiū remissum est. Idē lib. x. Supplicationes ob rē bene ge-
stam Cōsulis nomine decernūt, iustitiū remittūt, quod fuerat dies decē
& octo. Iustitio finē facere idē dixit lib. iii. Sic finē iustitio, quod quatti-
duū fuit, reditus Quintii Cos. in urbē fecit. Cur autē iustitiū P. Nasica
Cos. edixerit legere nō memini. Fortasse tum fuit, quū bellorū ciuiliū
Sylla victor bona ciuīū hasta posita p̄ auctionē vēderet, & suā se predā
vēdere diceret. Eo em̄ tēpore Graniū quēdā fuisse, q̄ Mariū secutus sit,
est apd̄ Appianū lib. bellorū ciuiliū. i. Auctiones). i. publice vēditiōes.

**Agnosco
ex me.**

q̄ legiones. Idem Tribuno Pl. potentissimo hominī M.
Druso, sed multa in Remp. moliēti, cum ille eū salutasset,
vt sit, dixissetq̄, quid agis Grani? respōdit, immo vero tu
Druse quid agis? ille L. Crassi, ille M. Antonii voluntatē
asperioribus facetiis sepe perstrinxit impune. nunc vsq̄ eo
oppressa vestra arrogātia ciuitas, vt quē fuit olim preco-
ni in ridēdo, nunc equiti Ro. in plorādo non sit cōcessa li-
bertas. quē enim vnq̄ fuit Planco vox cōtumeliæ potius q̄
doloris? quid est autē vnq̄ questus? nisi cum a sociis & a
se iniuriā propulsaret? cum Senatus impediretur, quo mi-
nus id quod hostibus semper erat tributum, responsum
equitibus Ro. redderetur, omnibus illa iniuriā dolori pu-
blicanis fuit. sed eū ipsū dolorē hic tulit paulo aptius: cō-
munis ille sensus in aliis fortasse latuit. hic quod cū cete-
ris animo sentiebat, id magis q̄ ceteri, & vultu promptū
habuit, & lingua. Qzq̄ Iudices (agnosco em̄ ex me) per
multa in Plancū, q̄ ab eo nūq̄ dicta sunt, cōferunt: ego qa
aliqd̄ aliquādo nō studio adductus sed cōtētione dicēdi,

Quod legiones) quæ a Cōsule descriptæ videbātur ad vim in ciuita-
te faciendā. Multa in Remp. moliēti) Vel vt Senatui potestatē iudicā-
di restitueret, vel vt Italicos ciuitate donaret. vnde postea Italicū bellū
ortū est, vel vt lege iudiciaria equester ordo teneretur. De quo Cicero
pro C. Rabirio, Potētissimo & nobilissimo Trib. Pl. M. Druso vnā in e-
questre ordinē quēstionē ferēti, si quis ob rē iudicatā pecuniā cepisset,
aperte equites Ro. restiterūt. De M. Lūio Druso multa scripsit Appia

nus lib. i. & nos aliquantū multa in Milonianā scripsimus. Quid agis) Quid agis.
 Id in cōgressu primo post salutationē dici solebat, vt authore Teren-
 tio in Adelphis, quid agitur, & quid sit. Immo vero tu Druse qd ag-
 is) Exprobrat Druso, qd in Rēp. moliebatur. Est autem annominatio.
 Prius quid agis, alia in re quā posterius dicitur. Ille L. Craffi) De L.
 Crasso & M. Antonio oratoribus satis multa alio loco scripsimus. Fa-
 cetiis asperioribus) eas græce λαιδωγίας appellari Macrobius lib. Sa-
 turnaliū. vii. scribit. Perstrinxit). i. lesit & offendit. Quæ fuit olim præ-
 conī in ridēdo) A minore ad maius arguit. Cōtumeliæ potius q̄ do-
 loris) Transfert crimē, si vllū est, quod doloris causa nō tōtumeliæ Plā-
 cus aspere locutus sit, ideoq; excusandū ostēdit. Vt Tarentini iuuenes
 authore Quintiliano lib. vi. multa de Pyrrho Rege securius inter cœ-
 nam locuti, quum rationē facti reposcerētur, & neq; negari res, neq; de-
 fendi posset, risu & opportuno ioco elapsi sunt. Nanq; vnus ex iis, Im-
 mo, inquit, nisi lagena defecisset, occidisset te. In vinū enim illā ma-
 ledictionē cōuertit. A sociis). i. a Publicanis. Quominus responsum
 equitibus Ro. redderetur) Vt quid aspere Plancus dixerit, ita quod sit
 hoc respōsum, ignotū est, nisi forte tū publicani postulabāt, vt de pre-
 cio eo, quo vectigalia cōdixerāt, aliquid sibi remitteretur, q̄ tantū por-
 toriū aut tātās decimas vel propter piratas aut bella, vel propter celi
 tempestatē non perciperēt, quātas sperauerāt. De his enim rebus in Se-
 natu aliquādo agi Cicero significat in lib. de Officiis. iiii. Ego, inquit, cū
 Catone sæpe in eo dissensi. Nimis mihi Cato præfracte videbatur æra-
 riū vectigaliaq; defendere, omnia publicanis negare, multa sociis: quū
 in hos benefici esse deberemus, cū illis sic agere, vt cū Colonis nostris
 soleremus: eoq; magis, quod illa ordinū cōiunctio ad salutē Reip. per-
 tinebat. Id quod hostibus semper erat tributū) Nā hostibus aut eorū
 legatis a Senatu aliquid postulātibus Senatus respondere solet. A mi-
 nori itaq; ad maius ostēdit causam doloris. Omnibus illa iniuria dolo-
 ri Publicanis fuit) Quod Publicani omnes doluerint, leuius Planci
 delictū videtur. Quū nimius ille sensus) In codicibus aliis scriptū est.
 communis ille sensus. Agnosco enim ex me) Agnoscimus nostra, co-
 gnoscimus aliena. Quæ ab eo nunq̄ dicta sunt) eleuat odium eorum
 quæ a Plāco aspere dicta esse dicuntur. Multa enim ex his nunq̄ dixit,
 quæ in eum cōferuntur. Sed contētione dicendi). i. quū iam lingua
 contente dicendo quasi cōcaluit. Vsu enim venit, vt initio orationis
 tanq̄ frigescamus, quū vero longius progressi sumus, tanq̄ dicēdo līn-
 gua concalescat expeditius loquamur, nobisq; multa in mentem ve-
 niant, de quibus nihil ante cogitaueramus. Vt, authore Cicerone libro
 de Oratore secundo, L. Philippus homo in primis eruditus atq; diser-
 tus ita solebat ad dicēdū surgere, vt quod primū verbū habitur⁹ esset,
 nesciret, & idē dicebat, quū brachiū cōcalescisset, tū se solere pugnare.

Cicero face-
tus.

Lex Licin-
ia de so-
dali.

Ciceronis
ioci.

aut laceſſitus: & quia (vt fit in multis) Exit aliquando ali-
quid ſi nō perfacetum, attamen fortasſe non ruſticū: quod
quiſq; dixit, me id dixiſſe dicunt. Ego autem ſi quid eſt
quod mihi ſcitū eſſe videatur, & homine ingenuo dignū
atq; docto, non aſpernor: ſtomachor vero cum aliorum
non me digna in me conferuntur. Nam quod primus ſci-
uit legem de publicanis: tamen cum vir ampliſſimus Cō-
ſul id illi ordinī per populum dedit, quod per Senatū ſi-
licuiſſet, dediſſet: ſi in eo crimē eſt, quia ſuffragium tulit,
quis non tulit publicanus? ſi quia primum ſciuit, vtrum
id ſortis eſſe viſ: an eius qui illam legem ferebat? ſi for-
tis, nullum crimen eſt in caſu: ſi Conſulis, ſplendor etiam
Plāci, hunc a ſūmo viro principē ordinis iudicatū. Sed ali-
quādo veniamus ad cauſam. in qua tu noīe legis Liciniæ,

Aut laceſſitus) Quum enim quiſq; laceſſitur, eius animus excitatur.
Itaq; nonnulla in mentem obueniūt ſubito, quę ſi faceta ſunt, eo gra-
tiora ſunt, quum dicuntur, quod ex tempore nata ſint. Vt authore Ma-
crobio lib. Saturnaliū. vii. Octauius qui natu nobilis videbatur, Cice-
roni recitanti ait, Non audio quę dicis. Ille reſpōdit, Certe ſolebas be-
ne foratas habere aures. Hoc eo dictū eſt, quia Octauius a Libya oriun-
dus dicebatur, quibus mos eſt aurē forare. Quū Q. Hortēſius, vt ait Plu-
tarchus in Apophthegmatis, argenteam Sphingē a Verre, quem de-
fendebat, accepisset, ac in Ciceronē obſcure neſcio quid locutum dixiſ-
ſet, ſe ænigmata hęc nō intelligere. Mirū eſt, inquit Cicero, quū ſphin-
gem domi habeas. Exit aliquādo aliquid) Macrobius libro Saturna-
liū ſecundo author eſt Plancū & Ciceronē ex latinis ad iocorū venu-
ſtatem ceteris preſtitiffe. Eundem non ſolum extra iudicia, ſed etiam
in ipſis orationibus habitum eſſe nimis iocorū affectatorē, & mirā quā-
dam in eo fuiſſe vrbaniatē Quintilianus lib. vi. ſcribit. Plura enim q̄
quiſq; facete dixit in ſermone quotidiano, in altercationibus, & in te-
ſtibus interrogādis. Si nō perfacetū) Arrogantiā vitat. Quod quiſ-
que dixit, me id dixiſſe dicunt) Quia tanta fuit in Cicerone vrbani-
tas, ideo quę ab aliis facete dicta erant, ea Ciceroni tribuebātur. Itaq;
Quintus Cicero eius frater, eiſdēq; libertus Tyro Tullius, & alius, qſ-
quis fuit, tres libros de facete dictis a Cicerone ediderūt, quos quidam

M. Ciceronis esse putauerunt. Hi multa ab aliis dicta in eos libros con-
gesserunt tanq̃ a Cicerone essent. Ex his multa quia Ciceronis graui-
tate & auctoritate visa sunt indigna, optat Quintilianus, vt hi faceto-
rum dictorum numero indulgissent, nec curassent tam multa cōscribi,
& plus iudicij in eligendis, q̃ in congerendis studiij adhibuissent. Sci-
tum). i. pulchrū & elegans. Terētius in Andria, Pere castor scitus puer
natus est Pāphilo. Nā qđ prius sciuit legem) Illud etiā erat, quare
patrem filio abesse debere Laterensis dixerat. Sciuit legē). i. tulit de
lege suffragiū. De verbo sciscere alibi multa scripsimus. De publica-
nis) Aut primos de publicanis, aut legem de publicanis. Vtroq; enim
referri potest. Ea lex quæ fuerit, qui itidem Consul id per populum pu-
blicanis dederit, ignotū est, propterea qđ Laterēsis accusatio nō extet.

Sciscere le-
gem.

Per populum). i. iubente populo. Quod per Senatū si licuisset) Le-
ges enim quas Consules ferebāt, eas ex auctoritate Senatus ferebant.
Per Senatū autē non licuit Consuli id dare publicanis, vt de ea lege
ferrent suffragiū. Nam impediēbatur Senatus responsum publicanis
reddere. Quis nō tulit publican?) Trāffert crimen, si vllū sit quod alij
quoq; publicani suffragiū tulerint, vt leuis esse videatur. Vt pro M. Cē-
lio, Cēliū ipsum fatetur secūdū L. Catilinam, quod is vt alij multi ficta
Catilinē virtute falsus sit. Vtrū id fortis esse vis) Argumētū a remo-
tione est. An eius) Consulis. Significat autem prima suffragia ferri
solita aut sorte, aut eius qui præest voluntate. In casu). i. in sorte. A sū-
mo viro) a Consule. Principem ordinis) publicanorū, quia iudicauit

Tribus præ-
rogatiue.

hūc dignū, qui primus ferret suffragiū. Quales etiā erāt tribus præroga-
tiue, quæ primæ rogabātur propter dignitatē, vt ferrēt suffragiū. Sed
aliquādo veniamus ad causam) Hæc causæ defensio magna ex parte
similis est ei qua L. Murenā defendit. In vtraq; illa tria sunt præcipua,
cōtentio, dignitatis accusatoris & rei, maledicta in reum coniecta, & cri-
mina ambitus. In hac oratione Cicero vsus partitione nō est, in illa
vsus est. In hac de dignitatis cōtentione prius egit, q̃ maledicta refuta-
uit: in illa cōtta. Ex quo intelligi licet, vix vllam dicēdi rationem esse,

Orationū
varietas.

quæ perpetuo seruanda sit. Aliquādo). i. tādē. Ad causam). i. ad cri-
mina ambitus, in quibus causa versatur. Nomine legis Liciniæ) Mul-
tæ leges Liciniæ fuerūt. Vna a C. Licinio Stolone lata, ne cui ciui Ro-
mano liceret vltra quingenta agri iugera possidere. De qua est apud
T. Liuiū libro sexto. Altera qua cōuiuicrū luxuria cōprimebatur, ante
tempora L. Syllæ lata. De ea scripsit A. Gellius cap. 28. libri secūdi. Ter-
tia a P. Licinio Crasso Consule lata, vt in suæ quisq; ciuitatis ius redi-
geretur. Huius legis mentio est apud Ciceronē pro L. Cornelio Balbo,
in lib. de Off. 3. & apud Asconij Pedianū. Hæc ante ciuilem victoriā Syllæ
lata est. Alia postremo fuit, quæ recentem Cicero dicit in Philippica. v.
Meminit Cicero in libro de Amicitia legis cuiusdam de Sacerdotijs,

Leges Lici-
niæ.

quam C. Licinius Crassus ferre conatus est, vt cooptatio collegiorum ad populi beneficium transferretur : quam legem C. Lælius Prætor dissuasit. Legem autem Liciniã de qua hoc loco Cicero loquitur, arbitror esse eam qua conuiuiorum luxuria comprimeretur.

Edicti iu-
dices.
+ Tributa-
ria

quæ est de sodalitiis, omnes ambitus legis complexus es, neque enim quicquid aliud in hac lege nisi edictos iudices es secutus, quod genus iudiciorum si est æquum vlla in re, nisi hac tribuaria, non intelligo quamobrem Senatus hoc vno in genere tribus edicti voluerit ab accusatore, neque eandem editionem transtulerit in cæteras causas. de ipso denique ambitu, de reiectione fieri voluerit iudicium alternorum: cumque nullum genus acerbitatis prætermitteret, hoc tamen vnum prætereundum putaret. quid? huius rei obscura causa est? an & agitata, cum ista in Senatu res agebatur & disputata hesterno die copiosius a Q. Hortensio? cui tum est Senatus assensus. hoc igitur sensimus: cuiuscunque tribus largitor esset, & per consensionem magistratuum honestæque sodalitatis nominaretur, quam quisque tribum turpi largitione corrumpere, eum maxime his hominibus, qui eius tribus essent, esse notum. ita putauit Senatus cum reo tribus ederentur hæ, quas is largitione deuinctas haberet, eosdem fore testes & iudices.

Sodalitates

Hanc enim legem de sodalitiis esse latam Cicero dicit. Sodalitates autem & sodalitia pro conuiuariu coetu, & pro ipsis conuiujs dici in Ciceronis Catonem Maiorem scripsimus. Vt ei qui magistratum capturus erat, non licebat lege Cincia, vt ait Gellius, ad coenam nisi ad certas personas ire: ita nec licebat vulgo dare prandia. Erant etiam sodalitiarum duo genera. Alia enim causa religionis erant, quæ se Questore constituta esse acceptis sacris Cybeles, M. Cato dicit apud Ciceronem de Senectute. in quibus principes ciuitatis mutua inter se conuiuia agebant. Alia erant

Sodalitia.

collegia illicita, quæ legibus & Senatuscōsultis prohibita sunt. Aut Licinia lex est a M. Licinio Crasso lata, eo qui cum Parthis bellum gerēs occisus est. quæ lex Consularis ex Senatusconsulto lata est. Cicero lib. Epistolarum ad Quintum Fratrem secundo, scripsit, factum esse S. C. ut sodalitates decuriatq; discederent, lexq; de ijs ferretur, ut qui non discessissent, ea poena, quæ est de vi, tenerentur. Sodalitates enim & sodalitia eadem re dicuntur. Idem in Oratione in Sallustium sodalitium sacrilegij Nigidiani dicit. Milonem in petitione Consulatus de sodalitiis damnatum fuisse est apud Asconium. Omnes ambitus legis). i. omnes modos in lege scriptos, quibus ambitus cōmittatur. Omnes ambitus legis complexus es) Ironia esse videtur. Multa hoc in loco obscura sunt, quæ ex coniectura sola cognosci possunt, propterea quod Licinia lex non extat. Edititios iudices es secutus) Iudices edititij, Edititij iudices. ut pro L. Murena scripsimus, ij sunt, qui in causa de ambitu ex editis tribubus testes sunt & iudices. Quod genus iudiciorum) Editionem tribuum in crimina de ambitu tantum fieri significat. Tributaria) Tributaria non tributaria legi debet a tribu, ut postea tribuarium crimen appellat. Edi) id est in iudicium produci. De ipso deniq; ambitu) id est in causa de ambitu. nisi legere mauis in ipso deniq; ambitu. aut de ipso ambitu, id est quantum pertinet ad crimen ambitus.

De reiectione &c.) id est voluerit Senatus, ut ex edititiis iudicibus reus quos vellet reijceret: & ut vulgo dicunt, recusaret quos haberet suspectos. Alternos autem iudices appellat eos qui reiiciantur, quod in eorum loco alij iudicent. Ut in Vatinius testem alterna consilia appellauit. Crebro, inquit, vsurpas legem te de alternis consiliis reiiciendis tulisse, ut omnes intelligant te ne recte quidem facere sine scelere potuisse. Acerbitatis). i. seueritatis, ut ambitus cōprimeret. Hoc vnum prætereundum) Acerbum enim foret, non posse suspectos iudices a reo reiici. Quum ista in Senatu res agebatur) Illud aliquando fiebat Romæ, ut prius in curia q̃ in foro de criminibus ageretur, ut de Africa prouincia a L. Catilina Prætoris vexata, & de Clodij cæde, a Milone facta alio loco scripsimus. Hesterno die) Id sæpe Cicero pro heri, ut hodierno die p̃ hodie, & postero die pro pridie dicit. Hoc igitur scripsimus) id est mea vel Senatus fuit sententia. Tribus largitor) id est tribus per largitionem corruptor. Per consensionem magistratuum) id est ex consensu magistratuum. Ne vnusquisq; petitor magistratus, aut iam designatus tribus largitor temere dicatur.

Honesteq; sodalitatis) Nam est etiam illicita sodalitas. Quā quisq; tribum turpi largitione corrumperet) Repetitio est idem significans ac illud, Cuiuscūq; tribus largitor esset. Cum tribus reo ederentur) Edere reo, id est contra reum. Ut paulo post, Huic & suam & ab hoc seruatas ederes. Largitione deuinctas haberet) id est corrupisset.

Acerbum omnino genus iudicii, sed tamē si vel sua, vel ea
 quę maxime esset cuiq; coniūcta, tribus ederetur, vix recu-
 sandū. Tu autē Laterēsis quas tribus edidisti: Terentinā
 credo: fuit certe id æquū, & certe expectatū est, & fuit di-
 gnū cōstātia tua, cuius tu tribus vēditore & corruptore
 & sequestrē Plancum fuisse clamitas, eam tribū pfecto,
 seuerissimorū psertim hominū & grauissimorū edere de-
 buisti. at Volitinā (libet em̄ tibi nescio qd etiā de illa tri-
 bu criminari) hāc igitur ipsam cur nō edidisti? qd Plāco
 cū Lemonia: cū Veientina: qd cū Crustumina: nā tres etiā
 quę nō iudicarēt, sed q̄ reicerētur, esse voluisti. Dubitatis
 igit̄ Iudices qn vos M. Laterēsis suo iudicio nō ad sentē-
 tiā legis, sed ad suā spē aliquā de ciuitate delegerit: dubi-
 tatis, qn eas tribus, in qbus magnas necessitudines habet
 Plācus, cū ille nō ediderit, iudicarit officiis ab hoc obser-
 uatas, nō largitione: quid em̄ potest dicere, cur ista editio
 nō summā habeat acerbitatē remota ratione illa, quā in
 decernendo secuti sumus? Tu deligas ex omni populo
 aut amicos tuos, aut inimicos meos, aut deniq; eos quos
 inexorabiles, quos inhumanos, quos crudeles existimes:
 tu me ignaro, necopināte, inscio, notes & tuos & tuorum
 necessarios: vel iniquos meos vel etiā defensorū meorū:
 eodēq; adiūgas, quos natura putes asperos atq; omnibus
 iniquos, deinde effundas repēte, vt ante cōfessum eorū iu-
 dicū videā, q̄ potuerim, q̄ esset futuri, suspicari: apud eosq;
 me ne qnq; qdē reiectis, qd̄ in proximo reo de cōsiliū sen-
 tētia cōstitutū est, cogas de fortunīs omnibus dicere: non
 em̄ si aut Plancus ita vixit, vt offenderet sciens neminem,
 aut tu ita errasti, vt eos ederes imprudens, vt nos inuito
 te tamen ad iudices non ad carnifices veniremus, idcirco

co ista editio per se nō acerba est, an vero nuper clarissimī ciues nomen editi iudicis non tulerūt: cū ex. CXXV. iudicibus principibus Equestris ordinis, quinq; & LXX, reus reiceret, L. referret: omniaq; potius permiscuerunt,

Acerbum omnino genus iudicii) Id profecto genus iudicii acerbum est, vt iidē sint testes & iudices. Itaq; Scipio Africanus minor quā Censuras Equitū Censor recognosceret, postq; C. Liciniū Sacerdotē citatū processisse animaduertit, dixit illum se scire verbis cōceptis peierasse. Proinde si quis eū accusare vellet, vsurū testimonio suo. Nullo ad accusandū prodeūte, iussit equū traducere, ne testis & iudicis partes egisse videretur, si eū notasset. Author est Cicero pro A. Cluētio, & Valerius Maximus lib. 4. de moderatione. Vel sua). i. tribus ex qua reus esset.

Coniūcta). i. amica. Venditorē) Fortasse emptorē nō venditorē legi oportet. Quod si vēditorē legere mauis, id ea causa dictū sit, qđ aliena emamus, nostra vēdamus. Cn. aut Plācus ex tribu Terētina erat. quū igit eā corrupit, sibi quodāmodo vēdidit. Sequestre). i. suffragia largitiōe deuincta sibi habētē, qua in significatione etiā paulo post dici manifestū est. Scribit tñ Asconius sequestres esse apud quos pecunia deponitur. Quid Planco cū Lemonia &c.) Hæ eū tribus Plāco cōiūctæ nō fuerūt, cui vicina fuit Volitinia. Ad suā spem aliquā). i. ad Planci calamitatē, quē sperauit fore, vt dānare. De ciuitate). i. de tribubus. Obseruatas). i. cū quadā obseruatia cōparatas. Remota illa) Ea autē erat, Quā quisq; tribū turpi largitiōe corrūperet, eū maxime his hoībus, q; eius tribus essent, esse notū: Laterēsis nō edit tribus Terētina & Volitinia, quas a Planco dicit corruptas. Tu deligas ex omni populo) Iniquū esse ostendit Cicero, qđ per Laterēsem Planco nō licuerit reicere edititios iudices eos, quos haberet suspectos, presertim quū Laterēsis iudices delegerit ptim amicos suos, ptim Planci aut Ciceronis inimicos, inexorabiles atq; inhumanos. Inhumanos). i. odio quodā hominū affectos, qualis fuit ille Timon Atheniēsis. Vel iniquos, vel meos) In codicib; alijs melius scriptū est, Vel inimicos meos. Natura asperos). i. inhumanos & inexorabiles. Iniquos). i. inimicos. Effundas). i. tanq; ex occulto emittas. In proximo reo) Is q; sit, ignotū est. Is est aut, quē paulo post dicit lxxv. iudices reiecisse. Cōsiliij). i. iudiciū. Non enim si aut Plancus ita vixit) Sentētia est. Nō sequitur, Plancus ita vixit, vt sciēs neminē, ne in hac quidē petitione Aedilitatis, offenderet: aut tu, quū hos iudices imprudens ederes ita errasti, vt nos, inuito te, ad iudices non ad carnifices veniremus. Igitur ista editio per se acerba non est. Nuper). i. in reo proximo. Referret) In tabulas, aut retineret.

Sequester.

q̄ ei legi cōditioniq; parerent : nos neq; ex delectis iudici-
 bus, sed ex omni populo, neq; editos ad reiciendū, sed ab
 accusatore cōstitutos iudices ita feremus, vt neminē reiici-
 ciamus? Neq; ego nūc legis iniquitatē queror, sed factū
 tuū a sentētia legis doceo discrepare : & illud acerbū iu-
 diciū, si quēadmodū Senatus censuit, populusq; iussit, ita
 fecisses, vt huic & suā & ab hoc seruatas ederes, nō modo
 nō quereretur, sed hūc iudicibus editis, qui testes iidem esse
 possent, absolutū putarē. Neq; nūc multo secus existimo.
 cū em̄ has tribus edidisti, ignotis te iudicibus vtī malle q̄
 notis indicauisti. fugisti sentētiā legis, æquitatē oēm rei-
 cisti, in tenebris q̄ in luce causam versari maluisti. Voliti-
 nia tribus ab hoc corrupta. Terētina habuerat venalem.
 quid diceret apud Volitinēses? aut tribules suos iudices?
 immo vero tu qd diceres? quē iudicē ex illis aut tacitum
 testē haberes, aut vero etiā excitares? etenim si reus tribus
 ederet, Volitiniā fortasse Plancus propter vicinitatem ac
 necessitudinē suā nō edidisset? & si quæstor edēd⁹ fuisset,
 quē tādē poti⁹ q̄ hunc C. Alfiū, quē habet, cui notissim⁹
 esse debet, vicinū, tribulē, grauissimū hominē, iustissimū
 q; edidisset? cuius qdē æquitas & † mera simul volūtas
 erga Cn. Planci salutē, quā ille sine vlla cupiditatis suspi-
 cione prę se fert, facile declarat, nō fuisse fugiendū tribulē
 huic iudicē, cui quæstorē tribulē exoptādū fuisse videatis.
 Neq; ego nūc consiliū reprehendo tuū, q; non eas tribus,
 quibus hic maxime notus erat, edideris, sed a te doceo cō-
 siliū nō seruātū Senatus. etenim quis te tū audiret illoꝝ?
 aut quid diceres? sequestrem ne Plancū? respuerēt aures,
 nemo agnosceret, repudiaretur. an gratiosum? illi liben-
 ter audirent, nos non timide cōfiteremur. noli em̄ putare

Quæstor.

† mea si-
mul

Laterēsis legibus istis, quas Senatus de ābitu sancire voluerit, id esse actū: vt suffragatio, vt obseruātia, vt gratia tolleretur. semper fuerūt boni viri, qui apud tribules suos gratiosi esse vellent. neque vero tam durus in plebem,

Ei legi cōditioniq; vt ex iudicibus nullos reiicere liceret. Neq; ex delectis iudicibus) Causis publicis qui p̄erat, ex Senatu, & ex Equestri ordine viros deligebat optimos, inter quos fiebat sortitio, vt legitim⁹ iudicū numerus haberet. Est igit̃ argumētū a minore ad maius, quo probat licuisse magis Planco, q̃ reo proximo iudices reiicere: q̃ illi ex delectis iudicibus fuerint, hi sint ex omni populo. Legis iniquitatē queror) Vt Actione in Verrē. v. Nō ego inuideo tuis cōmodis, si quæ ad te lege venerūt: iniuriā queror, improbitatē arguo, auaritiā in crimen & in iudiciū voco. Populusq; iussit) Vel de hoc Senatuscōsulto ad populū latū est, vel hoc dicit Cicero, q̃a Tribunis pl. in curiā introire nō licebat, sed ante valuas positis subfellijs decreta patrū attētissima cura examinabāt. vt si qua ex ijs improbassent, rata esse nō sinerēt. Itaq; veteribus Senatuscōsultis T. litera subscribi solebat: eaq; nota significabat illa Tribunos quoq; cēsuisse. vt est apud Valer. Max. lib. 2. de Institutis antiqs. Plebis aut̃ magistratus Tribuni erāt. Et vt Senatus cēseret, ita populus iubere dicit̃. Huic). i. cōtra hūc Plācū. Seruatas). i. obseruatas. Vt paulo ante, Iudicāt officijs ab hoc obseruatas, nō largitiōe.

Queror iniquitatē legis.

Ederent) Sententia postulat vt ederes nō ederēt scribat. Iudicibus editis). i. quū Plāco editi essent iudices ex sua tribu & ab eo obseruatis.

Habere venale.

Volitiniā tribus) Hoc ab aduersario dictū pponit refutādū. Habuerat venalē). i. vēdiderat. Nā paulo ante dixit, Cuius tu trib⁹ vēditorē & corruptorē & sequestrē Plancū fuisse clamitas. Habere venale Sallusti⁹ in eadē re dixit, cōtra Ciceronē, Ita largitionibus corruptus est, vt sese ac fortunas suas venales habeat. Quid diceret) Plācus, inqt Laterēsis, si Volitiniā tribū ederē? Tribules suos). i. Terētinos. Excitares). i. surgere faceres ad dicēdū testimoniū in Plācū. Quēfitor) qui causę p̄fuisset. Ea mea simul volūtas) In codicib⁹ alijs mera nō mea scriptū est. Vt sit mera volūtas q̃ est sincera & pura. Cupiditatis). i. vtī vulgo dicūt, affectionis. Nō fuisse fugiēdū tribulē &c.) A maiore ad min⁹ p̄bat iudicē tribules Plāco fugiēdos nō fuisse. Quēfitoris em̃ q̃ iudicū seueritas reo magis formidāda est. L. Cassiū quēfitem fugiebāt atq; horrebā ij qbus piculū creabat: ideo q̃, tāetsi veritatis erat amicus, tñ natura nō tā pp̄sus ad misericordiā, q̃ implicatus ad seueritatem videbatur, vt author est Cicero pro Sex. Roscio. Eas tribus) Terētiniā & Volitiniā, Quis illorū) ex illis tribubus qb⁹ Plācus maxime notus erat. Legibus istis) quarum authorē fuisse Consulem postea dicit.

noſter ordo fuit, vt eã colí noſtra modíca líbera lítate no-
luerít: neq; hoc líberís noſtrís interdícendum eſt, ne obſer-
uent tribules ſuos, ne díligant, ne refícere neceſſariís ſuíſ
ſuam tribũ poſſint, ne par ab híſ munus ín ſua petítíone
reſpectent. hęc ením plena ſunt officiũ, plena obſervantię,
plena etiã antiquítatis. Iſto ín genere & fuímus ípſi cum
ambítíones noſtra tēpora poſtulabāt, & claríſſimos víros
eſſe vídímus, & hodie eſſe vídemus q̃ plurímos gratíofos

Decuriare.

Decuriatío tribuum, deſcriptío popuí, ſuffragía largítío-
ne deuíncta, ſeueritatē Senatus & bonorũ omniũ vim ac
dolorem excítarunt: hęc doce, hęc profer, huc incũbe La-
terenſis, decuriáſſe Plācum, conſcripſiſſe, ſequeſtrē fuiſſe,
pronunciáſſe, díuiſiſſe: tum mírabor te híſ armís vtí, quæ
tíbí lex dabat, noluíſſe. tribulíbus ením iudícíbus non mo-
do ſeueritatē illorum, ſi íſta vera ſunt, ſed ne vultus quídē
ferre poſſemus. hanc tu ratíonē cum fugerís, cumq; hos
iudíces habere noluerís, quorũ ín huius delícto cū ſcítentía
certíſſíma, tũ dolor grauíſſímus eſſe debuerít, quíd apud
hos díces quí abs te tacítí requírũt, cur hoc ſíbí onerís im-

Diuinare.

poſuerís? cur ſe potíſſímũ delegerís? cur deníq; ſe díuína-
re maluerís, q̃ eos, quí ſcírent iudícare? Ego Plancum La-
terenſis & ípſum gratíofum eſſe díco, & habuíſſe ín peti-
tíone multos cupídos ſuí, gratíofos. quos tu ſi ſodales vo-
cas, officiíoſam amicitíam nomíne ínquínas crimínofos. ſín
quía gratíofi ſunt accuſādos putas, nolí mírarí te íd quod
tua dígnitas poſtularít, repudiándís gratíoforum amíci-
cítíis non eſſe aſſecutum. Iam vt ego doceo gratíofum eſ-

**Sodales.
Amicitia
officioſa.**

**Benigne fa-
cere multis**

ſe tribulíbus Plancum, q̃ multis benígne fecerít, pro mul-
tís ſponponderít, ín operas plurímos, patris auctorítate &
gratía míſerít, q̃ deníq; omníbus officiís per ſe, per patrē,

per maiores suos totam Atinatem præfecturam comprehendit: sic tu doce sequestrem fuisse, largitum esse, conscripsisse, tribules decuriauisse. quod si nō potes, noli tollere ex ordine nostro liberalitatē: noli malefīcium putare, esse, gratiam: noli obseruantiam sancire pœna.

Sequester.

Noster ordo) aut equester, aut Senatorius. Necessariis suis). i. suis bonis, sua liberalitate. Necessarium enim aliquando dicitur id sine quo bene viui nō potest, vt est apud Sex. Pompeiū. Huius autē modi sunt bona fortunę. Aut necessariis officiis, quę idē esse dicit ea quę in necessarios. i. cognatos vel affines cōferuntur. Respectent). i. vt vulgo dicunt reexpectent. Plena antiquitatis) Antiquitus enim hæc fieri solebant. Isto in genere & fuimus ipsi) Cicero ab eo quod fecit in petitione magistratuum, licuisse Plāco vti modica liberalitate in tribules suos, probat. Quum ambitionis) In aliis codicibus melius inuenio scriptum quum ambitiones. Decuriatio tribuum &c.) Hoc ab accusatore dictum Cicero proponit, vt refutet. Decuratio tribuum) Ea quę sit legere non memini. Licet tamen coniicere decuriare tribus esse in decurias diuidere, vt iis vel prandia fierent, vel pecunia facilius q̄ viritim diuideretur. Descriptio populi) quę sit in eadem rem. Seueritatem Senatus) ad faciendum Senatusconsultum, ex quo Licinia lex facta esset. Diuissse) Inde diuifores tribuū dicuntur, qui pecuniam in viros diuidūt. His armis) vt ederes tribus eas quibus Plancus notus esset. Tribulibus iudicibus) id est si Planci tribules essent editi iudices. Sciētia certissima) Scissent enim tribules, si Terentina tribus a Planco corrupta esse. Apud hos iudices) quos tu contra legis sententiam edidisti. Diuinare) quod nesciant an Plancus tribus corruerit. Cupidos). i. inuidiosos. De quo vocabulo in ea re dicto alibi plura scripsimus. Quos tu si sodales vocas) Sodales hoc in loco dixit in malā rem. Idē in bonā rē quū alias sepe tū in lib. de Oratore. ii. dixit, Me pro meo sodali, qui mihi in liberū loco more maiorū esse deberet, & pro mea omī fama prope fortunisq; decernere. Officiosa). i. beneficā. Qd̄ multis benigne fecerit). i. in multos liberalis fuerit. Pro multis spoponderit) Vt pro Heraclida Fusis Hermippū Cicero, pro Cæsare M. Crassum fœneratoribus spopondisse Plutarchus in Cæsaris vita scribit. In operas) .i. vt arbitror, ad operandū. Liberalitatē) Honesto nomīne appellat, quod criminoso Laterēsis dixerat. Quā enim largitionē Laterēsis vocauerat, hic appellat liberalitatē. Idē pro L. Murena ab eodē artificiosē factū ibi docuimus. Sancire pœna) id est decernere puniendum esse Plancū propter obseruantiam.

Necessariū.

Respectare

Diuifores
tribuum.

Sodales.

Pedem cō-
ferre.
†quam.
Tergiuersa
ri.

Itaq; hæsitātē te ī hoc sodalitiorū tribuario crimīne ad cō-
munē ambitus causā cōtulisti, in qua desinamus aliquādo
(si videt) vulgari & puagata declamatione cōtendere. sic
em̄ tecū ago, quā tibi cōmodū, vnā tribū delige tu: doce
id qđ debes, per quē sequestrē, quo diuīfore corrupta sit:
ego si id facere nō potueris, quod vt opinio mea fert, ne in-
cipies quidē, per † quē tulerit, docebo. est ne hæc vera con-
tētio: placet ne sic agi, nō possum magis pedē cōferre (vt
aiūt) aut propius accedere, qđ taces: qđ dissimulas: quid
tergiuersaris: etiam atq; etiā īsto, atq; vrgeo, īsector, po-
sco atq; adeo flagito crimē. quācunq; tribū inquā delege-
ris, quā tulerit Plancus, tu ostēdito si poteris vitium: ego
qua ratione tulerit, docebo. nec erit hæc alia ratio Plāco ac
Laterensi: nam in quas tribus tu tulisti tuā ex te requirā,
vtrum possis quorū studio tuleris explicare. sic ego hoc
cōtendo, me tibi ipsi aduersario cuiuscūq; tribus rationē
poposceris, redditurū, sed cur ego sic ago: quasi nō comi-
tiis iā superioribus sit Plācus designatus Aedilis, quę co-
mitia primū habere cōepit Cōsul tum omnibus in rebus
summa auctoritate, tū harū ipsarū legū ambitus auctor.
deinde habere cōepit subito, præter opinionē omniū: vt, ne
si cogitasset quidē quispiā largiri, daretur spatiū cōparā-
di. vocatę tribus, latū suffragiū, descriptę, renūciatę, lōge
plurimū valuīt Plācus: nulla largitionis nec fuit, nec esse
potuīt suspitio, an tandē vna centuria prerogatiua tantū
habet auctoritatis, vt nemo vnq; prior eā tulerit, quin re-
nūciatus sit: Aut his ipsis comitiis Cōsularibus, aut certe
in illum annum Aedilem tu Plancum factum miraris, in
quo non exigua pars populi, sed vniuersus populus volū-
tatē suā declararīt: cui⁹ in honore nō in vnius trib⁹ pars,

Hesitantē).i.nimiū herentē & versatū. Tribuatio crimine).i.de corruptis largitione tribubus. Ad cōmunē ambitus causā).i.tractādo cōmunē locū de ambitu,& oēs ambit⁹ leges cōplectēdo. Peruulgata declamatione) qua etiā in scholis declamatores vti solēt. Per quē tulerit) In aliis codicibus scriptū est,p quā tulerit,in aliis,p quē,vt sit,per liberalitatē,gratiā,obseruatīā. Magis pedē cōferre).i.propius cōtendere & pugnare. Inquā).i.dico & cōfirmo tibi. Quā tulerit).i.cuius suffragiū acceperit. Ferre em̄ suffragiū quī dicit sapius, vt sit dare: nōnūq̄ tamē accipere significat.vt apud Horatiū,Omne tulit punctū,q̄ miscuit vtile dulci.De quo verbo alibi plura scripsimus. Vitiū).i.largitionē a Plāco factā. Nec erit alia ratio &c.).i.eadē ratione vtar p Plāco,qua pro te vti possem. In quas tribus tu tulisti tuā).i.cū qbus tribubus tuā accepisti.i.quarū tribuū suffragia cū tua acceperis. Ex te requirā) Artificiosum est,si qd aduersarius habuerit,fere tale,quale est id quod in causā est,vt quomodo id habuerit regramus:vt quod in se probat, id in aduersario criminofum nō videatur.Non comitiis iam superioribus) Authore Cicerone in dissuasiōe legis agrariæ Rulli ad populū,Romani veteres populū Ro.de om̄ibus magistratibus bis sententiā ferre voluerūt.primū lege cēturiata, deinde lege curiata. tū em̄ de iisdē iterū iudicabāt,vt esset reprehendendi potestas, si populū beneficii sui poeniteret.Asconius Pedianus in cōmentariis,in accusatiōe Veris morē fuisse Romæ dicit,quo facilius in comitiis concordia populi firmaret,bina de iisdē cādīdatis comitia fieri:quorū tribus primę prerogatiue dicebātur,quos vellēt Coss.fieri secūde, iure vocatæ,quod in his sequēte populo,vt sepe cōtulit prerogatiuarū volūtate, iure om̄ia cōplerētur.De eo intelligere Cicero illud pro Milone videt,Vbi vidit homo ad omne facinus paratissimus fortissimū virū,inimicissimū suum,certissimū Cōsulē.idq̄ intellexit nō solū sermonib⁹,sed etiā suffragiis pop.Ro.sepe esse declaratū,palā agere cōeperit,& apte dicere Milonē occidendū. Cōsul)Is q̄ sit mihi cognitū nō est,opinor tamē esse M.Liciniū Crassum,a quo Licinia lex de Sodalitiis lata sit & appellata, de qua hoc in loco agit Cicero. Habere cōepit Cōsul) Comitiam ædilitiam,vt cōsularia Cōsul habebat.Ea autē ædilitia non multo post cōsularia haberi solebāt. Cōparandi) quod largiretur. Descriptæ) id est enumeratæ,quæ quibus suffragium tulissent. Longe plurimum valuit Plancus) suffragiorum multitudine. An tandem vna centuria prerogatiua) Significare videtur Laterensem vna centuria prerogatiua priorem Aedilem declaratum esse,sed propterea factum non esse Aedilem,quod aliæ centurię eum non fecerint.Populum Romanum comitiis centuriatis in centum nonaginta tres centurias diuidi solitum pro L.Murena scripsimus. Prærogatiuam centuriam appellat, vt tribum prærogatiuam.

Ferre suffragium.

Comitia Consul habebat.

Prærogatiua cēturia

sed comitia tota comitiis fuerint prerogata? Quo quidem tempore, si id Laterensis facere voluisses, aut si grauitatis esse putasses tuæ, quod multi nobiles sepe fecerunt: ut cum minus valuissent suffragiis, quam putassent, postea prolatis comitiis prosterneret se, & populo Ro. fracto animo atque humili supplicaret: non dubito quin omnis ad te conuersura se fuerit multitudo. nunc enim nobilitas integra praesertim atque innocens populo Ro. supplex repudiata fuit, sed si tibi grauitas tua & magnitudo animi pluris fuit, sicut esse debuit, quam Aedilitas, noli, cum habeas id quod malueris, desiderare id, quod minoris putaris. Equidem primum ut honore dignus essem maxime semper laboravi. secundo ut existimarer. tertium mihi fuit illud, quod plerisque primum est, ipse honos: qui iis denique debet esse iucundus, quorum dignitati populus Ro. testimoniū, non beneficiū ambitioni dedit. Queris etiam Laterensis quid imaginibus tuis, quid ornatissimo atque optimo viro patri tuo, respondeas mortuo: noli ita meditari, atque illud caue potius, ne tua ista querela dolorque nimius, ab illis sapientissimis viris reprehendatur. Vidit enim pater tuus Appium Claudium nobilissimum hominem viuo patre suo potētissimo & clarissimo ciue C. Claudio Aedile non esse factum, & eundem sine repulsa factum esse Consulē: vidit hominem sibi maxime coniunctum, egregium virum L. Volcatium: vidit M. Pisonem in ista Aedilitate offensum: cula accepta sumos a populo Ro. esse honores adeptum.

Aedilitiae
repulsae,
Offensum:
cula.

Comitia tota comitiis fuerunt prerogata) Quanto omnium studio Plancus Aedilis factus sit, ostendit. Hoc autem simile videtur illis, victoriam ipsam vicisse videris: & si tacent, satis dicunt: & quum tacet, clamant. De quibus est apud Asconium. Minus valuissent) comitiis superioribus. Quam putassent) Ciues enim promittunt quod rogantur, faciunt autem quod volunt, ut antea dixit Cicero. Itaque petitores saepe minus

habēt suffragiorū q̄ putarint. Prolatis).i. dilatis comitiis posterioribus. Fracto animo).i. demisso, nō alto, non erecto. Vt in oratione pro domo sua. Accepi Pontifices magnum atq; incredibilem dolorem, non nego, neque istam mihi ascisco sapientiam, quam nonnulli in me requirebant, qui me animo nimis fracto esse atque afflicto loquebantur. Inde frangere animos pro eo quod est mutare & debilitare dixit pro L. Cornelio Balbo. Vt omnium maleuolorum iniquorum, inuidorum animos frangeremus. Nobilitas) id est nobiles. Vt apud Sallustium in Iugurtha. Commune nobilitatis malū superbia est. Est autē intellectio. Populo Romano supplex) Alibi supplex cum genitiuo saepius aut pro nomine possessiuo dicitur. Vt pro M. Caelio. Quem vos supplicem vestrae misericordiae, seruum potestatis, abiectum non tam ad pedes q̄ ad mores sensusq; vestros, vel recordatione parentum vestrorum vel liberorum iucunditate sustentate. Et pro L. Flacco, Huic huic misero puero vestro ac liberorum vestrorū supplici iudices hoc iudicio viuendi praecepta dabit. Et pro L. Murena, Nunc idem squalore sordidus, confectus morbo, lachrymis ac niuore perditus, vester est supplex iudices, vestram fidem obtestatur, misericordiam implorat, vestram potestatem ac vestras opes intuetur. Equidem primum &c). Optima & Reip. salutaris ad magistratus via est. Eam viam Laterensi sequendam fuisse significat. Secundo) In hac dicendi ratione Cicero, vt alii multi saepius deinde rarius secundo dicit. Quorū dignitatis populus Romanus testimonium &c) id est quos populus Romanus fecit propter dignitatem, non propter ambitionē. Imaginibus tuis) id est maioribus, quorum imagines in atrio tuo sunt. Ab illis) qui sequitur, vt puta Ap. Claudio, L. Volcatio, aliisq; Hi enim praeteriti in Aedilitate Consules facti sunt. Metuit enim Laterensis, ne hac aedilitatis repulsa ad Consulatum via sibi interclusa sit. Quem consulatum si non adipiscatur, a patre & maioribus degenerasse videbitur.

Supplex
populo Ro-
mano & po-
puli Ro.

Secundo
pro deinde

Vidit enim pater tuus) Laterensis patrem & auum multa vidisse exempla similia dicit, atq; non esse Laterensi querendum, quid illis respondeat. Ap. Claudius) Is est cuius exercitum corruptū L. Cinna bello civili in potestatem suā redegit, vt est apud T. Liuium libro .lxxix. Vel is quem postea missum ad bellum Macedonicū Eutropius libro quinta scripsit. L. Volcatium) Ab hoc arbitror originē duxisse L. Tullium Volcatium, quo Cōsule cum M. Lepido fuit prior Catilinae cōiuratio. Vidit M. Pisonē) Eū esse M. Pisonē cōiicere licet, qui M. Seio populi Ro. suffragiis postpositus est, vt antea dixit, eiusq; repulsam in Aedilitate fuisse.

Offensiuicula).i. repulsa. Est em̄ offensio, qua qs offenditur. De quo vo Offensiuicula. cabulo alio loco scripsim⁹. Offensiuicula accepta) Accipere offensionē cula. dicimus, Vt postea dicit, accipere repulsā, & alibi accipere iuriā dici do. Accipere cui⁹. Au⁹ vero tu⁹) Nā Laterensis q̄siuerat, qd imaginib⁹ suis rēderet. offen cne

Bénigne
his factum
a pop.

Auus vero tuus, & P. Nasicæ tibi Aedilitiâ prædicaret repulsam, quo ciue neminem ego statuo in hac Rep. fortio-
torem: & C. Marii, qui duabus Aedilitatis acceptis repul-
sis, septies Consul est factus: & L. Cæsaris, Cn. Octavii, M.
Tullii, quos omnes scimus Aedilitate præteritos, Coss. es-
se factos. Sed qd ego ædilitias repulsas colligo: quæ sepe
eiusmodi habitæ sunt, vt his qui præteriti essent, benigne a
populo factû videret. Tribunus militû L. Philippus sum-
ma nobilitate & eloquêtia, Quæstor Q. Cælius clarissim⁹
ac fortissimus adole scēs, Tribunus Pl. Rutilius Rufus,
C. Fimbria, C. Cassius, Cn. Orestes facti non sunt, quos ta-
men oēs Coss. factos scimus esse. Quæ tibi vltro pater &
maiores tui nō cōsolādī tui gratia dicerēt: neq; vero quo te
liberēt aliqua culpa, quā tu vereris, ne a te suscepta videat,

P. Nasicæ
iocus.

Aediles cu-
rules & ple-
beii.

C. Marii re-
pulsā.
L. Cæsar.

Cn. Octa-
uius.

Et P. Nasicæ) Is est de quo antea diximus. Is cum Aedilitatē curulē
adolescens peteret, manumq; cuiusdā rustico opere duratā more cādi-
datorum tenacius apprehendisset, ioci gratia interrogauit, num ma-
nibus solitus esset ambulare. Id dictū a circūstantibus exceptū ad po-
pulum manauit, causa mq; repulsæ Scipioni attulit. Omnes namq; rus-
ticæ tribus paupertatē sibi ab eo exprobratā iudicātes, iram suā aduer-
sus cōtumeliosam eius vrbānitātē distrinxerūt. Author est Valerius
Maximus lib. vii. de repulsis. Prædicaret). i. palam narraret. Duabus
ædilitatis &c) Aediliū duo genera erant, alii curules, alii plebei appella-
bantur. De vtroq; genere eodem die comitiā habebātur. C. Marius
curulis Aedilis fieri postulans repulsam accepit. Statim assurgens al-
teram Aedilitatē petiuit. Ob arrogantie suspicionē ab omnibus præ-
teritus est. Itaq; vno die, quod alteri nulli contigerat, bis repulsam pas-
sus est. Author est Plutarchus in eius vita. L. Cæsaris) Hunc fuisse
Consulem ante ciuilia Marii & Syllæ bella cognoscere potes ex T. Li-
uii libro. lxxiii. De huius morte est apud Valerium Maximum libro
quinto de ingratīs. Cn. Octavii) Cn. Octavius Consul C. Cornelium
Cin nam collegam perniciosas leges molientem ex vrbe eiecit in bel-
lo ciuili. Deinde ab eodem collega in vrbem recepto occisus, vt est a-
pud T. Liuium libris. lxxix. & lxxx. & fusius apud Plutarchum in vi-

ta C. Marii, & apud Appianum libro bellorum ciuiliū primo. M. Tul-
lii) Is fortasse est, quo & Cn. Cornelio Coss. facta esse Senatusconsulta
de vendendis rebus ad imperiū pertinentibus Cicero dicit contra le-
gē agrariā Rulli. Eiusmodi habitæ sunt) id est tales existimatae. Benig-
ne a Populo. Aediles enim) sumptus immoderatos in ludis facie-
bant, vt videre licet in libro Ciceronis de Officiis secundo. Qui igitur
Aedilitiam repulsam accipiebat, is hos sumptus non faciebat. Vi-
tandam tamen esse suspitionem auaritiæ idem Cicero admonet, ne
quis videlicet, vt hos sumptus euitet Aedilitatem non petat. Nam
Mamerco, inquit, homini ditissimo prætermisso Aedilitatis Con-
sulum repulsam attulit. Tribunus militum) Magistratus illi tribuna-
tus militum, Tribunatus plebis & Quæstura ab adoleſcētibus gerī so-
lebant. De Tribunatu militum alibi scripsimus. Author est Asconius
Pedianus Tribunorum militarium esse duo genera. Vnum eorum,
qui Rufuli dicuntur, qui in exercitu creari solent. Alterum eorum
qui Romæ in comitiis designari solent, qui comitiati appellantur.

L. Philippus) L. Martius Philippus cum Sexto Iulio Cæsare Con-
sul fuit bello sociali ante bellum ciuile Marianum, vt ait Eutropius
libro quinto. De hoc Cicero in libro de Officiis secundo. L. inquit Phi-
lippus) Quinti filius, vir magno ingenio, in primisq; clarus gloriari so-
lebat, se sine vlllo munere adeptum esse omnia quæ haberentur am-
plissima. De hoc sæpe mentionē habet Cicero, Ei quanta in dicendo
ex tempore facultas fuerit scribit in libro de Oratore secundo. Quin-
tus Cælius) De hoc nihil memini legere apud alios scriptores. Ru-
tilius Rufus) Is fortasse est P. Rutilius quem Consulem parum pro-
spere cum Marſis pugnasse, inq; pugna cecidisse Titus Liuius scribit
libro. lxxiii. C. Fimbria) C. Fimbriæ cuiusdam viri Consularis
meminit Cicero in oratione pro Caio Rabirio, qui cum aliis arma
sumpsit in cædem Lucii Saturnini. Haud scio an is sit, quem Marci
Marii Gratidiani patrem fuisse idem scribit de claris Oratoribus.
Is est quem virum Consularem Marco Lutatius Pythiæ iudicem fu-
isse idem scribit libro de Officiis tertio. Caius Cassius) Caius Cas-
sius Longinus & Sextus Domitius Caluinus Consules simul fuerunt.
Hique Aruernis ad Rhodanum acie superatis eorum Regem Bitui-
tum ceperunt, idq; ante bellum Cymbricum factum est, vt est apud
Eutropium libro quarto. Cn. Orestes) Hunc fuisse arbitror patrem
aut auum eius, cui prandia in semitis nomine decumæ magno ho-
nori fuisse Cicero scripsit in libro de Officiis tertio. Vltro) id est
te etiam non quærente quid illis respondeas. Quo te liberent aliqua
culpa). id est vt te excusent, vt te culpam nullā admisisse ostendant.
Suscepta) id est admissa. De hac voce alio loco scripsimus.

Tribuni
militum.

L. Philippus

P. Rutilius

C. Fimbria

C. Cassius
Longinus.

Sex. Domi-
tius Calui-
nus.

Cn. Orestes

Liberare
culpa.

sed ut te ad cursum istum tenendum, quem a prima etate suscepisti, cohortetur. Nihil est enim, mihi crede Laterensis, de te detractum. dico, si mehercule vere, quod accidit, interpretari velis: est aliquid etiam de virtute significatum tua. Noli enim existimare non magnam quandam motum fuisse illius petitionis tue, de qua ne aliquid iurares, destitisti, denunciasse homo adolescens quid de summa Reip. sentiret. fortius tu quidem quam nonnulli defuncti honoribus, sed apertius quam vel ambitionis vel ætatis tue ratio postulabat. quamobrem in dissentiente populo noli putare nullos fuisse, quorum animos tuus ille fortis animus offenderet: qui te incautum fortasse, nunc tuo loco dimouere potuerunt: quidem te ante, & precauente nunquam certe mouebunt. Ante te illa argumenta duxerunt? Dubitatis inquit quoniam coitio facta sit, cum tribus plerisque cum Plotio tulerit Plancus: an una fieri potuerunt, si una tribus non tulissent: at nonnullas punctis pene totidem: quippe cum iam facti prope superioribus comitiis declaratiq; venissent. quoniam ne id quidem suspicionem coitionis habuerit. neque enim unquam maiores nostri sortitionem constituerent ædilitiam. nisi viderent accidere posse, ut competitorum pares suffragiis essent. Et ais. prioribus comitiis Aniensem a Plotio, Terentinam a Planco tibi esse concessam. nunc ab utroque eas auulsas, ne in angustum venirent: quod conuenit nondum cognita populi voluntate hos, quos iam tum coniunctos fuisse dicis, iacturam suarum tribuum,

Ad cursum istum tenendum). i. ad pergendum & perseuerandum. Est autem ducta ratio a nautis, qui nauigantes tenere cursum dicuntur. Est aliquid

Desistere sententia a sententia & de sententia.

quid) Esse aliquid legendum videtur. Non magnum). i. paruum. De qua destitisti) comitiis posterioribus. Hoc autem genus dicendi attendendum est, quod alibi dicat Cicero desistere sententia & a sententia. Ut libro Academicarum questionum quarto, Memini Antiochum

ipsum quum annos multos talia sensisset, simul ac visum sit, sententia destitisse. Et libro de Officiis tertio, Itaque quum sint docti a peritis, desistunt facile a sententia. Ne aliquid iurares) Significat morem fuisse, ut Aedilitatis petitores iurarent, quod ad Rempublicam pertineret. Erant enim Aediles curatores urbis, annonae, ludorumque solennium, ut est in libro Ciceronis de Legibus primo: Vel potius intelligit de Tribunatus plebis petitione, quam in magna Reipublicae tempestate a Laterense relictam fuisse antea Cicero dixit. Denuncia sti id est ostendisti. Defuncti honoribus) id est qui magistratus gesserunt. Ut enim fungi honoribus, id est magistratus gerere, ita defunctis honoribus dicimus eos qui magistratu iam abiuerunt. Defunctus periculis dicitur is qui periculis liberatus est. Ut pro Sexto Roscio, Iam defunctos sese periculis arbitrarentur. Virgilius, O tandem magnis pelagi defuncte periculis. Nunc tuo loco Aut nuper tuo loco legendum est, aut nunc pro nuper posuit, quod rarissimum est. Illa) quae sequuntur. Duxerunt) id est commouerunt & excitarunt ad Planci accusationem. Persistit autem in Apostropha. Dubitatis inquit) Ad iudices conuertit sermonem, proponitque argumentum primum, quo Laterensis ductus videtur, ut id refutet. Coitio) id est fraudulenta conuentio inter A. Plotium & Cn. Plancum. Cuius fere modi ea in litibus fieri solet, quae a Iurisperitis collusio appellatur. Tribus plerisque tulerit) id est plerarumque tribuum suffragia acceperit. Vna) id est simul. Hunc Plotium Planci collegam in Aedilitate fuisse significat. De Plotio ante dixit Cicero. Fieri) Aediles. At nonnullas) Refutat Laterensis argumentum. Punctis) i. suffragiis. Ut paulo post, Quot in ea tribu puncta tuleris. Et lib. Tusculanarum quest. ii. Quid de nostris ambitionibus, quid de cupiditate honorum loquar? Quae flamma est per quam non cucurrerint ii, qui haec olim punctis singulis colligebant. Duobus enim modi ferebatur suffragium aut voce, aut tabella, ut antea diximus. Tabellas fuisse ceratas licet coniecere, in quibus suffragatores puncta facerent. Nonnullas punctis pene totidem) Fatetur Cicero Plotium & Plancum nonnullas tribus punctis pene totidem tulisse. Pares suffragiis essent) Si competitores erant suffragiis impares, qui superior erat, is declarabatur: Si vero pares in Aedilitatis petitione sortiebantur, nec ad nouam, ut cum vulgo dicam, electionem procedebant. Et ais prioribus comitiis) Secundum Laterensis argumentum est. Aniese) T. Liuius lib. x. author est tribuum numerum auctum fuisse, additasque Aniesim & Terentinam. A. Plotio) Nam Plotius ex Aniesi erat, ut Plancus ex Terentina. Auulsas) i. reuocatas & remotas. Ne in angustum veniret) i. ne nimis pauca suffragia haberet. Quod conuenit) i. quod verissimile est. Ostendit verissimile non esse quod Laterensis dixit. Nondum cognita populi voluntate) i. ante priora comitia. Coiunctos) i. fecisse coitionem.

Defunctus
honoribus
& periculis

Nunc pro
nuper.

Coitio.

Puncta pro
suffragiis.

Pares suf
fragiis.

Aniesi tri
bus, Teren
tina.

Caluit cri-
men re re-
ceti, in cau-
sa refrixit.

Retinens
iuris.

quo vos adiuvaremini, fecisse: eosdem, cū iam essent ex-
pertī quid valerent, restrictos & tenaces fuisse. Etenim
verebatur credo angustias, quasi res in cōtentionē aut in
discrimen aliquod posset venire. Sed tamen tu an Plotiū
virū ornatissimū in idē crīmen vocādū iudicas, eū te ar-
ripuisse a quo non sis rogatus. Nam quod questus es,
plures te testes habere de Volitinia, q̄ quot in ea tribu
puncta tuleris, iudicas aut eos testes te adducere, qui qa
nūmos acceperint, te prēterierint: aut te ne gratuita qdē
eorū suffragia tulisse. Illud vero crīmen de nūmis, quos
in Cīrco Flamīnio deprehēsos esse dixisti, caluit re receti,
nūc in causa refrixit. neq; em̄ qui illi nūmī fuerint, nec quē
tribus, nec qui diuisor, ostenderis: atq; is quidē adductus
ad Consules, qui tū in crīmen vocabatur, se inique a tuis
iactatū grauiter querebatur. qui si erat diuisor, prēsertim
eius quē tu habebas reū, cur abs te reus nō est factus: cur
non eius dānatione aliqd ad hoc iudiciū prēiudiciū cōpa-
rastī. Sed neq; tu habes hęc, neq; eis cōfidis: alia te ratio,
alia cogitatio ad spem huius opprimēdi excitauit: magne
sunt in te opes, late patet gratia, multī amici, multī cupi-
dī tui, multī fautores laudis tuę: multī huic inuidēt, mul-
tis etiā pater optimus vir nīmiū retinēs Equestris iuris &
libertatis videtur. multī etiā cōmunes inimici reorū oīm,
qui ita semper testimoniū de ambitu dicūt, quasi aut mo-
ueāt animos suis testimoniis, aut gratū populo Romano
sit, aut ab eo facilius ob eā causam, dignitatē quā volunt
cōsequātur. Quibuscū me lud. pugnante meo more pristi-
no nō videbitis: nō q̄ mihi fas sit quicq̄ effugere, qd̄ salus
Planci postulet, sed quia neq; necesse est, me id persequi
voce, quod vos mēte videatis: & q̄ ita de me meriti sunt

illi ipsi, quos ego testes video paratos, ut eorum reprehensionem vos vestre prudentiæ assumere, mee molestiæ remittere debeatis. Illud vñ vos magnopere oro atq; obsecro Iudices cū huius quē defendo tū cōmunis periculī causa,

Quo vos adiuuaremini).i. ut vos adiuuaret. Essent experti) priorib; comitiis. Restrictos & tenaces fuisse).i. reuocasse, quas tribus cōcesserant. Credo) Ironia est. Eum te arripuisse).i. Aedilitate deiecis-

Eū te arripuisse) Amphibologia est. Illud vero crimen) Credibile non esse probat quod Laterensis de numis in Circo Flaminio deprehēsis dixerat. In Circo Flaminio) In pratis Flaminij Circū Flaminij fuisse T. Liuius author est. libr. tertio. Circū Flaminij dictū esse Varro dicit libro de Lingua latina primo, quod circum Flaminij campum ædificatus sit, & quod ibi quoq; ludis Tauricis equi circum metas currant. Caluit re recenti) i. Principio fama dispersa fuit de hac re. Sed ea fama diutius nō constitit. Qua ratione id falsum esse ostēdit. Refrixit)

Præteritum verbi frigere omnes docti vsurpant, ut sit frixi: in docti vero frigui dicunt. Refrixit).i. refrigeratū est, a refrigerando.

Qui illi numi fuerint).i. qualis moneta. Nec quæ tribus) ad quā deferrentur. Qui tum in crimen vocabatur).i. qui deprehensus dicebatur. Eius) Planci. Quem tu habebas reum).i. cui diem dixeras, quē tu accusaturus eras. Cur nō eius damnationes) Nam si is qui deprehensus dicitur, reus factus fuisset, isq; a Planco numos ad corrumpendas tribus accepisse se confessus fuisset, eius iudicatione præiudiciū ad hoc iudiciū comparatum fuisset. Ut pro A. Cluentio primū Scamandri, deinde Fabritij damnatio in causa Oppianici præiudiciū fuit. Magnæ sunt in te opes) Laterensem in inuidiam iudicibus adducit. Late patet gratia) id est tu es graciosus. Cupidi) id est studiosi. Pater optimus) Cn. Planci. Cuius de seueritate antea Cicero dixit. Multi etiam communes inimici reorum omnium) In alia sententia este illud pro L. Murena, Omnes ad pericula propulsanda concurrimus: & qui non aperte inimici sumus, etiam alienissimis in capitis periculis amicissimorum officia & studia præstamus. Moueant animos) Iudiciū. Ab eo) populo Ro. Quibuscū) testibus. Effugere).i. nō facere aut dicere. Alioqui em̄ cliētis proditor esset. Quod vos mēte videatis).i. qđ vos cognoscatis. Vestre prudētiæ) datius casus est.

Illud vñ vos magnope oro) Famā de Planci largitione vulgatam fuisse significat. Ei famę ne credant iudices orat, nec ei credendum ostendit. Tum cōmunis periculī causa) Authore Quintiliano lib. v. qui famę credendum non esse suadebit, eam esse dicet sermonem

Circus Flaminus.

Refrixit a fugiendo

Habere reum.

Reorum amici & inimici.

Famę non credendū.

sine vlllo certo authore dispersum, cui, malignitas initium dederit, incrementum credulitas, quod nulli non etiam innocentissimo posset accidere: fraude inimicorum falsa vulgantium. Quotus quisque, inquit Cicero pro M. Caelio, famam effugere potest, in tam maledica ciuitate? Vicinum eius mulieris miraris male audisse, cuius frater germanus sermones iniquorum effugere non potuit.

Auditiões,

Nihil tam
volucre q̄
maledictū.

ne fictis auditionibus, ne disseminato, dispersoque sermoni, fortunas innocentium subiiciendas putetis multi amici accusatoris, nonnulli etiam nostri iniqui, multi communes obrectatores atque omnium inuidi multa finxerunt. nihil est autem tam volucre, quam maledictum: nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur, latius dissipatur. Neque ego, si fontem maledicti reperietis, ut negligatis, aut dissimuletis, unquam postulabo: sed si quid sine capite manabit, aut quid erit eiusmodi ut non extet auctor, qui audierit: aut ille negligens vobis esse videbitur, ut unde audierit, oblitus sit: aut ita leuem habebit auctorem, ut memoria dignum non putarit: huius illa vox vulgaris, Auditu ne quid reo innocentis noceat, oramus. Sed venio iam ad L. Cassium familiarem meum, cuius ex oratione ne illum quidem Iuuentium tecum expostulaui, quem ille omni & virtute & humanitate ornatus adolescens primum de plebe Aedile Curule factum esse dixit. In quo Cassi si ista tibi respondeam. nescisse id populum Ro. neque fuisse quod id nobis narraret, praesertim mortuo Longino, non ut opinor admirarere, cum ego ipse non abhorrens a studio antiquitatis, me hic id ex te primum audisse confiteor. Et quoniam tua fuit perelegans ac persubtilis oratio digna Equitis Ro. vel studio, vel pudore: quoniamque sic ab his es auditus, ut magnus honos & ingenio & humanitati tuae tribueretur: respondebo ad ea quae dixisti, quae pleraque de ipso sine fuerunt: in quibus ipsi aculei, si quos habuisti

in me reprehēdendo, tamen mihi non ingrati acciderunt. Quęstisti, vtrū mihi putarē Eqtis Ro. filio faciliore fuisse ad adipiscendos honores viā, an futuram esse filio meo,

Fictis auditionibus).i.famę falsę quę auditionibus non visis,confi-
stit. Disseminato,dispersoq; sermoni).i.famę puulgate. Iniqui).i.ini-
mici. Omniū inuidi).i.inuidētes oībus.Id dicēdi genus adnotandū.
Excipit).i.audit,credit.& vt vulgo dicūt recipit. Si fontē maledicti)
Fōtē & caput p authore Cicerō sepe dicit,vulgo dicūt primā originē.
Vt pro M.Celio,Horū duorū criminū video fontē,video authore, vi-
deo certū nomē & caput. Vt negligatis aut dissimuletis).i.quin Plā-
cū damnetis. Non extet author q audierit).i.is qui se audisse dicet.
non sit author eius famę. Sed venio iā ad L.Cassiu) Venit Cicerō,vt
refutet ea quę L.Cassius in Planci accusatione dixit. Ne illū quidem
Iuuentiū) M.Laterēsem ex Iuētia familia fuisse ante diximus. Aedi-
les plebeij ex plebe,Aediles Curules ex patritiis tātū erāt apud Ro.ve-
teres,vt ait T.Liuius libris.6.& 7.Quēdā Iuētiiū primū de plebe factū
Aedilē Curulē L.Cassius dixerat.vt ea ratione Laterēsem Aedilitate
digniorē Planco ostēderet,qua ratione Plancū largitione factū Aedilē
probaret.Id de Iuuentio falsum esse Cicerō ostendit. Ne illū qdē Iu-
uentium tecū exposulaui).i. cū querela a te non requisui de illo Iu-
uentio.Quid si legas a te postulaui,non tecū exposulaui. Si ista tibi)
In codicibus aliis est,si illa. Nescisse id populum.Ro.) quū Plancum
Aedilē faceret. Itaq; eo nomine largitionis suspitio nulla esse debet.

Mortuo Longino) aliquo Cassio Longino. Is quisnā sit incertū est.
Videtur autē significare eum Longinū antiquitatis peritū fuisse. Nō
abhorrens a studio antiquitatis).i.antiquitatis non indoctus. Perele-
gans ac persubtilis) Eloquentiam aduersario more suo tribuit. Hu-
manitati).i.doctrinæ. De ipso fine).i.de Consulatu,quem paulo post
finem honorū populi Ro.appellant. Ipsi aculei).i.ipse dicta aspera &
maledicta quibus me vituperasti.Vt libro de Oratore.2.Verborū,ratio
& genus orationis fusum atq; tractū,& cū lenitate quadā equabili pro-
fluens,sine hac iudiciali asperitate,& sine sententiarū forēsium aculeis
prosequēdum est.Aculeum testimoniū idē dicit pro L.Flacco. Eodem
etiam M.Lurcho vir optimus meus familiaris conuertit aculeum te-
stimoniū sui.Itemq; Mortuus est aculeo iam dimisso,ac dicto testimo-
nio. Aculeum iracundię dixit in libro Tusculanarū Quęstionum .4.
Oratorem deniq; non modo accusantem, sed ne defendentem quidē
probant sine aculeis iracundię. Ab acu aculeum per diminutionem
dictum esse Priscianus scribit in libro tertio.

Inuidus
omniū.
Fons & ca-
put.

Aediles
Curules &
plebeij.

Cōsulatus
magistrat⁹
maximus.
Aculeus
in reprehē-
dendo.

Vigilandum
semper
Multę insi-
dię bonis.

Honorum
gradus pa-
res, glorię
disparēs.

Adipisci
honores.

Gnatus
pro filio.
Ortus Iou-
is & a Iou-
e.

quī esset familia Cōsulari? Ego vero, q̄q̄ illi omnia malo,
q̄ mihi, tamen illi honorū aditus nūq̄ faciōres optavi, q̄
mihi fuerunt. quin etiā, ne forte ille sibi me potius pepe-
risse iam honores, q̄ iter demonstrasse adipiscendorū pu-
tet, hęc illi soleo pręcipere, q̄q̄ ad pręcepta ætas non est
gnati, quę ille a Ioue ortus suis pręcepit filiis, **VIGILADU**
est semper, multę insidię sunt bonis. nostis cętera. Nō
ne id, q̄ multi videant, quę scripsit grauis ille & ingenio-
sus poeta, scripsit, non vt illos regios pueros, qui iam nul-
q̄ erant, sed vt nos & nostros liberos ad laborem & lau-
dem excitaret? Quęris quid potuerit amplius assequi
Planeus, si Cn. Scipionis fuisset filius? Magis Aedilis fie-
ri non potuisset: sed hoc pręstare, quod ei minus inuide-
retur. etenim honorum gradus summis hominibus &
infimis sunt pares, glorię disparēs. Quis nostrum se
dicit M. Curio? quis C. Fabritio? quis P. Duellio parem?
quis Attilio Calatino? quis Cn. & P. Scipionibus? quis
Africano? Marcello? Maximo? eosdē sumus honorū gra-
dus, quos illi affecuti. Est enim in virtute multis ascēsus:
vti is gloriā maxime excellat, qui virtute plurimū pręstet.

Familia Consulari). i. mea, qui Consul fui. Quā mihi fuerūt) qui pri-
mū vt honore dignus essem maxime semp laboravi. secūdo vt existi-
marer. Tertiū mihi fuit illud, qđ plerisq̄ primū est, ipse honos. Ad-
piscēdorū) Adipisci honores dicit sępius, q̄ assequi aut cōsequi, quibus
etiā verbis vtitur, sed rarius. Ad pręcepta ætas nō est) Ea enim ætas
est tenerior, q̄ vt pręceptis institui possit. Gnati) Gnātū pro filio dici
attēde. Nā genitor, genitrix, gnatus poetis maxime familiaria, orato-
ribus fere ignota sunt. Quę ille a Ioue ortus) Ortus Ioue est filius Iou-
is. Ortus a Ioue, qui a Ioue ducit originē. Vt pro L. Murena Cicero ad
Catonē Minorē de eius proauo Catone Maiore verba faciens, Est illud
quidē exēplū tibi propositū domi, sed tñ naturę similitudo illius, ad te
maigs q̄ ab illo ortus es, q̄ ad vnūquęq̄ nostrū puenire potuit. Ille igit

a Ioue ortus. i. Atreus. qui Iouis pronepos fuit. Ex Ioue enim Tātalus, ex Tantalo Pelops, ex hoc Atreus natus est. Filiis Agamemnoni & Menelao, qui quis Plīsthenis filij fuerint, Atrei tamen, qui Plīsthenis pater fuit, filij crediti sunt. Author est Seruius libro Cōmētariorū. x. in Aen. Virgilij. Cur ita crediti sint Dictys Cretensis libro primo scripsit, quod videlicet Plīsthenes iuuenis mortuus sit, nec quicq̃ laude dignū fecerit. Eo igitur mortuo Agamemnon & Menelaus in potestātē aui Atrei reciderūt. Vigilandum est &c.) Versus est Iambicus trimeter.

Nostis ceteraq̃) Legēdū est, Nostis cetera. Quū poetę alicuius versus Cicero citat, si ij satis notī sunt, non citat omnes. Sed loco reliquorū dicit nostis cetera, aliudve eiusdem generis. Vt in libro de Senectute. Ad Appij Claudij senectutē accedebat etiā, vt cæcus esset: tamē is quū sentētia Senatus inclinaret ad pacē & fœdus faciendū cū Pyrrho, non dubitauit dicere illa, quę versibus persecutus est Enni⁹, Quo vobis mētes, rectę quę stare solebāt Antehac, demēti sese flexere ruina, Ceteraq̃ grauiissime. Notū vobis enim carmen. Videāt). i. legāt. Ingeniosus poeta) Ennius. Nā, vt canit Ouidius libro Tristium. 2. Ennius ingenio maximus, arte rudis. De hoc plura in Catonem Ciceronis scripsimus.

Qui iam nūq̃ erāt). i. q̃ iā mortui erant, q̃ hęc Ennius scripsit. Magis Aedilis) Respōdet Cicero. Minus inuideretur, quam iis qui nati sunt obscuris parētib⁹, qui si magistratū gerebāt, eū magistratū pollui multi arbitrabātur. Honorū gradus &c.) Sentētia, Si infimus homo & summus gerāt aliquē magistratū. ijs q̃ sumus est, nō magis magistrat⁹, q̃ qui infimus est, sed maiore adipiscitur gloriā. M. Curio) Dentato, qui Cōsul Samnitibus cēsis, & Sabinis, qui rebellauerāt, victis, & in deditionē acceptis, bis in eodē magistratu triūphauit. Vt ait T. Liuius libro. 1. C. Fabritio) qui Pyrrhi bello Consul fuit. P. Duellio) qui Cōsul primo bello Punico aduersus classem Poenorū prospere pugnavit, primusq̃ omniū Romanorū ducū naualis victorię duxit triūphū. Ob quā causam ei perpetuus honos habitus est, vt reuertēti a cœna tibicines canerēt, & funale pferretur. Author est idē Liuius libro. 17. Qui tñ Cn. Duelliū vocat. De hoc plura scripsimus in Catonē Ciceronis. Attilio Calatino) Is tēpore primi belli Punici primū Cōsul fuit. Deinde Dictator primus exercitum Romanū extra Italiam duxit. Vt idē ait libr. xix. Cn. & P. Scipionibus) qui viij anno secundi belli Punici in Hispania occubuerunt, quos Cicero in Paradoxis duo propugnacula belli, & in Oratione pro L. Cornelio Balbo duo fulmina belli appellat.

Marcello) M. Marcellus Consul quintum anno secundi belli Punici xj. ab Annibale occisus est. Maximo). i. Q. Fabio Maximo, qui cunctando restituit rem. In his autem nominandis Cicero more suo temporis ordinem seruauit. Eodē sumus honorū gradus, quos illi assecuti). i. fuimus ita bene Consules quemadmodum illi fuerunt.

Atrei filij.
Agamēnō.
Menelaus.

Plīsthenes

Poetę ver-
sus citare.

Ennius in-
geniosus.

M. Curij
triūphus.
P. Duellius

Attili⁹ Ca-
latinus.
Cn. & P.
Scipiones.

M. Marcel-
lus.

Honorū **populi** finis est Cōsulatus, quē magistratū iam octingētī **fere** cōsequuti sunt. horū, si diligēter queras, vix decimā **partem** reperias gloria dignā: sed nemo vnq̄ sic egit vt tu, **Cur** iste fit Cōsul? qd potuit amplius, si L. Brutus esset, **qui** ciuitatem dominatu regio liberauit? honore nihil amplius: laude multū. sic igitur Plācus, nihilo min⁹ **Quēstor** est factus & Trib. Pl. & Aedilis, q̄ si esset sūmo loco natus. Sed hęc pari loco orti, sunt innumerabiles alii cōsequuti. Profers triūphos T. Gracchi, & C. Marii, & queris quid **simile** in Plāco: quasi vero isti, quos cōmemoras, propterea magis laude fuerint digni, q̄ triūpharūt & non quia cōmissi sunt iis magistratus, in qbus re bene gesta triūpharēt. Rogas quē castra viderit, qui & miles in Creta hoc Imperatore & Tribunus in Macedonia militū fuerit & Quēstor tm̄ ex re militari detraxerit tēporis, quātū in me custodiendū trāsferre maluerit, queris nō disertus? immo id **quod** secundū est, ne sibi quidē videtur. nū iuris consultus? quasi quisq̄ sit qui sibi hunc falsum de iure respōdisse dicat? Omnes enim istiusmodi artes in iis reprehendūtur, qui cū professi fuerint, satisfacere nō possunt: non in his, qui abfuisse ab istis studiis confitētur. virtus, probitas, integritas, in candidato, non lingue volubilitas, nō ars, non sciētia requiri solet. Nos in mācipiis parandis quīs frugī hoīem, si pro fabro, aut p̄ textore emimus, ferre moleste solem⁹, si eas artes quas in emēdo sequuti sumus,

Honorū populi finis est Cōsulatus) Est em̄ Cōsulatus honos amplissimus. Vix decimā partē reperias) Multis igitur ad eū ascensus est, sed paucis ad gloriā. Cur iste fit Cōsul) L. Cassii verba repetit, vt refutet. Quid potuit amplius) quā potestātē maiore habuit. Dominatu regio) i. Tyrannide Tarquiniōrū. Dominatū & dominationē in eadē re dicimus. Honore nihil amplius) potuit. i. q̄ si L. Brutus esset. Profers tri

Dominat⁹
& domina-
tio pro ty-
rannide.

umphos T. Gracchi) T. Sēpronius Gracchus Gracchorū pater bis tri-
 umphauit, vt in Gracchorū vita Plutarchus scribit. C. Marii) C. Ma-
 rius bis triūphauit, primū de Iugurtha, deinde de Cimbris. Et quia cō-
 missi sunt iis magistratus) Nisi enim Cōsulatus his dati fuissent, rē
 populi Ro. nō bene gessissent. Itaq; nō triūphassent. Sequētia autē ex
 antecedentibus plerunq; exīstīmāntur. Itaq; Cicero libro Epistolarum
 ad Atticū. ix. Maiores, inquit, nostri funestiorē diem esse voluerūt Al-
 liensis pugnae, q̄ vrbis captæ, quod hoc malum ex illo. Miles in Cre-
 ta hoc Imperatore) Fuit em̄ Plancus, vt antea Cicero dixit, in Creta
 contubernalis Saturnini propinqui sui, miles huius Q. Metelli. Tri-
 bunus in Macedonia militum) Hoc quoq; antea dixit. Tantum ex re
 militari) Cicero in oratione post reditū in Senatu, Custos capit̄is mei
 Cn. Plancus omnibus prouincialibus ornamentis commodisq; depo-
 sitis, totam suam Quēsturam in me sustentando & conseruando col-
 locauit. Disertus) a differēdo disertus appellatus est. Authore M. Var-
 rone libro de lingua latina secundo. ab agris translatio fit. Nam vt oli-
 tor differit in areas sui cuiusq; generis res, sic in oratione qui facit di-
 sertus est. Minus est disertus quā eloquens. Itaque M. Antonius ora-
 tor apud Ciceronem libro de Oratore primo dixit disertos se co-
 gnosse nonnullos, eloquentem adhuc neminem. Id quod secundum
 est) Id enim primum est, vt sit homo disertus: secundum, vt sibi vi-
 deatur esse disertus. Qui enim sibi videtur disertus, & nō est, improbe
 facit. Itaque Quintilianus libro primo perniciosam ignorationem es-
 se dicit eorum, qui falsam scientiæ sibi persuasionem induerunt. Fal-
 sum de iure respondisse) id est malum dedisse consilium, quum de iu-
 re consuleretur. In iis reprehendūtur) Autore Cicerone libro Tusculanarum
 quæstionum secundo, vt si grammaticum se professus quis-
 piam barbare loquatur, aut si absurde canat is, qui se velit haberi mu-
 sicum, hoc turpior sit, quod in eo ipso peccet, cuius proficitur scientiā:
 sic philosophus in ratione vitæ peccans, hoc turpior est, quod in officio
 cuius magister esse vult, labitur: artemq; vitæ professus, delinquit in
 vita. Vt nos in mancipiis) Similitudo est ab hominibus sumpta.
 In mancipiis parandis) id est in seruis emendis. M. Cato de re ru-
 stica. Villici officia quæ sunt, quæ dominus præcipit ea omnia quæ in
 fundo fieri oportet, quæq; emi parariq; oportet. Comparare vero pro
 emere sæpius quam eius simplex parare dicitur. Quauis) id est
 quantumuis. Quas in emendo secuti sumus) id est quas eum habe-
 re putauimus, alioqui non emissemus. Sequi aliquam rem in emen-
 do est aliquid emere propter eam rem. Vt si emo vestem, quia eius
 color mihi iucundus est, alioqui non emerem, in emendo vestem
 eius colorem sequor. Vulgo dicerent ego emo tantum propter co-
 lorem.

Disertus
orator.

Errare in
re q̄ profi-
teare.

Parare. i.
emere & cō-
parare.

Sequi rem
in emēdo.

forte nesciuerit. sin autē emimus, quem villicum impone-
remus, quem pecori præficeremus, nihil in eo nisi frugali-
tatem, laborē, vigilantia esse curamus. Sic populus Ro-
deligit magistratus. quasi Reip. villicos: in quibus siqua
præterea est ars, facile patitur: sin minus, virtute eorum
& innocentia contentus est. quotus enim quisq; disertus?
quotus quisq; iuris peritus est: vt eos numeres, qui volūt
esse. q; si præterea honore dignus nemo, q; dnā tot optimis
& ornatissimis ciuibus est futurū? Iubes Plancū de vitiis
Laterēsis dicere. nihil potest, nisi eū nimis in se iracundū pu-
tatis fuisse. Idē effers Laterēsem laudibus. facile patior, id
te agere multis verbis, qđ ad iudiciū non ptineat: & id te
accusantē tādīu dicere, qđ ego defensor sine periculo pos-
sum cōfiteri. Atq; nō modo cōfiteor summa in Laterēse or-
namēta esse, sed te etiā reprehēdo, q; ea nō enumeres, alia
quædā inania & leuia conquiras. Præneſte fecisse ludos.
quid? alii Questores nōne fecerūt? Cyrenis liberalē in pu-
blicos, iustū in suos fuisse, qs negat? sed ita multa Ro-
mæ gerūtur, vt vix ea quæ fiunt in prouinciis, audiantur.

Imponere
villicum.
Villicus.
Præficere
pecori &
preponere.

Quem villicū imponderemus).i. præficeremus. Villicus, vt ait M. Varro
libro de re Rustica primo, agri colēdi causa cōstitutus est, atq; appella-
tus a villa, quod ab eo in eā conuehūtur fructus, & euehūtur, quū vene-
unt. Quē pecori præficeremus) Imponere, preponere & præficere in ea
dem re dicūtur. Columella lib. i. Proxima est cura de seruis, cui quēq;
officio preponere conueniat, quosq; & qualibus operibus destinare. Et
Cicero pro lege Manilia, Quum & bellum ita necessarium sit, vt negli-
gi non possit, ita magnum, vt accuratissime sit administrādum, & quū
ei Imperatorem præficere possitis, in quo sit eximia belli scientia, sin-
gularis virtus, clarissima authoritas, egregia fortuna, &c. Qui volunt
esse) magistratus. Præterea).i. præter ea qui disertī sunt & iuris periti.
Eum) Laterensem. In) se) Laterensem, vel potius Plancum, quis non
esset bona reciprocatio secundum Vallam, quæ nec semper obseruatur.
Iracundum ab irato differre Cicero scribit libro Tusculanarum quæ-

Iracundus
& iratus.

tionum quarto, quantum ebriosum ab ebrío. Hoc tamen in loco pro irato iracundum dicit. Estq; illud adnotandum a Cicerone dici in se iracundum, quanuis in se iratum & in se iras non dicatur. Quod ad iudicium non pertineat) Sæpe id facit Cicero, vt aduersarium imperitum agendi ostendat, vt pro Sex. Roscio C. Erucium, pro A. Cluentio Cepasios fratres. Quum oratio breuis esse debeat, L. Cassium superuacanea dixisse ostendit. Authore Quintiliano libro quinto oratoris est interim efficere, vt aliquid superuacaneum in aduersarii oratione esse videatur. Testes in Cornelium accusator lecti a Tribuno cōdicis pollicetur. Facit hoc Cicero superuacaneū, quia ipse fateatur. Eodem authore nonnunq̃ quædā bene, contemnūtur, vel tanq̃ leuia, vel tanq̃ ad causam nihil pertinētia. Multis hoc locis facit Cicero. Sed hæc simulatio interim hucusq; procedit, vt quæ dicēdo refutare non possumus, quasi fastidiēdo calcemus. In Laterēse) Scribit Priscianus libro .vii. vti si inueniātur propria nomina similia appellatiuis in i tantum finientibus ablatiuum illa per e proferant eum. Vt Iuuenalis propriū a Iuuenale. Martialis propriū, a Martiale. Annale ab Annalis. Cicero pro Fūdanio, Nō hoc modo a Iulio Annale: sed vix, mehercule, a Q. Mutone factū probari potest. Idē pro Planco, Cōfiteor summa in Laterēse ornāmēta esse. Hęc ille. Alia quædā inania & leuia cōquiras) Eludit Cassiū, quod satis nō laudarit Laterēsem, vt pro Milone, eius accusatores eludit, quod nō vituperēt Milonē, quod satis magnis præmiis seruos suos nō affecerit. Præneste fecisse ludos). i. effers Laterēsem laudibus, dicēs eum Præneste fecisse ludos. In huiusmodi autē sermone dicens aut dicēdo, aut etiā quod vulgo dicūt, inquiēs, quum ab aliis, tum vel maxime a T. Liuiο omitti solet. Præneste vrbs est in Italia nō longe ab vrbe Roma. quā Cæculus Vulcani filius cōdidit, vt est apud Virgilium lib. Aeneid. vii. Ea quondā Stephane appellata est, vt ait Plinius lib. iii. In ea L. Syllā fortunæ templū fecisse idem scribit lib. xxxvi. Vnde certa edī oracula Strabo author est libro quinto. De fortibus Prænestinis alio loco diximus. Authore Seruio dicimus hoc Præneste. Vt, Quiq; altum Præneste viri. & hæc præneſtis. Vnde est. Quum primam aciem Præneſte sub ipsa Straui. Fecisse ludos) vt pro L. Murena, Ego qui trinos ludos Aedilis feceram, tamen Antonii ludis commouebat. Alii Quæstōres nonne fecerunt) Ludos non soli Aediles faciebant, sed etiam Quæstōres, & L. Murenam Prætozem fecisse Cicero in eius defensione scripsit. Cyrenis liberalem) Significat Cicero Laterēsem Quæstōrem cum Prætoze Cyrenas in prouinciā profectum esse. Sunt autē Cyrenæ vt diximus in Libya. In socios). i. in Cyrenēos. Ita multa Romę gerūtur) In prouincia Laterēſis fuit, quo tempore Plācus fuit Romę. Quę Romę gerunt magis cognita sūt pop. Ro. q̃ q̃ in puincia. Nō igit Laterēsem Plāco populus Ro. pponere debuit.

Iracundus
in se.

Laterense
Nominū
priorū
ablatiuus.

Dicēs aut
dicendo o-
mittitur.
Præneſte.
Fortuna
præneſtina.

Facere lu-
dos.
Ludos qui
faciant.

Non vereor ne mihi aliquid iudices videar arrogasse, si de Quæstura mea dixerò. quìs enim illa floruerit, tamen eum me postea fuisse in maximis rebus arbitror, ut non ita mihi multum sit ex Quæsturæ laude repetendum. sed tamen non vereor, ne quis audeat dicere, vilius in Sicilia Quæsturam aut gratiorem, aut clariorem fuisse. vere mehercule hoc dicam. sic tunc existimabam: nihil homines unquam aliud Romæ, nisi de Quæstura mea, loqui. frumenti in summa caritate maximum numerum miseram: negociatoribus comis: mercatoribus iustis, municipibus liberalis, sociis abstines, omnibus eram visus in omni officio diligentissimus, excogitati quidam erant a Siculis honores inauditi. Itaque hac spe decedebam, ut mihi populum Romanum ultro omnia delaturum putarem. at ego, cum casu diebus iis itineris faciendi causa decedens e provincia Puteolos forte venissem, cum plurimi & lautissimi solent esse in his locis, concidi pene iudices, cum ex me quidam quesisset, quo die Roma exissem, & nunc quid in ea esset novi. cui cum respondissem, me e provincia decedere, Etiam mehercule inquit, ut opinor, ex Africa. Huic ego iam stomachans fastidiose, Immo ex Sicilia inquam. tunc quidam, quasi qui omnia sciret: quid? tu nescis inquit hunc Syracusis Quæstorem fuisse? quid multa? destitit stomachari, & me unum ex his feci, qui ad aquas venissent. sed ea res iudices haud scio an plus mihi profuerit. quam si mihi tum essent omnes congratulati. nam posteaque sensi populum Romanum aures hebetiores, oculos acres atque acutos habere, destitit quid de me audituri essent homines, cogitare: feci ut postea quoti die me presentem videret, habitavi in oculis, pressi eorum neminem a congressu meo. neque ianitor meus, neque somnus absterruit. & quid ego dicam de occupatis meis temporibus,

Po. Ro. aures hebetiores, oculos acres atque acutos habere.

Non vereor) Exemplo suo probat ea quæ in prouincia fiât populo Ro. ignota esse. In maximis rebus) i. in Consulatu. Probat autem se hæc non dicere, vt se laudet, quū de Consulatu suo se magis posset laudare. Vilius in Sicilia Questuræ) Questuram non Questuræ scribi debere cui nō pateat. Frumenti maximū numerū) i. copiam. Vt in libro de Officijs tertio, Si vir bonus ab Alexandria profect⁹ Rhodū magnū frumenti numerū aduexerit in Rhodiorū inopia, & fame, summaq; an nonē caritate. Et Actione in Verrem. v. Cuius iudicii metu magnus a multis frumētī numerus ablat⁹, magnæq; pecuniæ coactę sunt. Vis pro copia itidem dicitur, vt vis lachrymarū, vis auri, vis marmoris a Cicerone dicitur. De quo alio loco dicemus. Mercatoribus iustus) Iustus mercatoribus, & iustus in mercatores, liberalis municipibus & liberalis in municipes dicitur, vt paulo ante. Cyrenis liberalē in publicanos, iustum in socios. Sociis abstinentes) id est Siculis nihil eripiēs. Decedebā) de prouincia. Decedere hac in re non discedere dici solet. De hac re Plutarchus in vita Ciceronis. Vltro) i. non petenti. Oīa) etiam Consulātū. Puteolos) qui sunt in Campania. Solent esse) soleant vt scribatur, sensus postulat. Plurimi autē & lautissimi solēt esse Puteolis. Nam, vt scribit Sex. Pompeius, Puteolos minorē Delon esse dixerunt, quod Delos aliquādo maximū emporium fuerit totius orbis terrarū, cui successit postea Puteolanū, qđ municipiū Græcū antea Dicearchia vocitatū est. Vnde Lucilius, Inde Dicearchū populos De longq; minorem. Stomachans fastidiose) i. grauiter & cū quodā fastu irascens. De hoc verbo quod est stomachari alio loco diximus. Hunc Syracusis Questorem fuisse) Authore Asconio Pediano bini Questores in Sicilia, quotannis fuerāt singulis Prætoribus. Lilybitanus & Syracusanus. Cicero, autē Lilybitanus erat. Me vnū ex his feci) i. me cum his cōiūxi, nec me digniorē ob Questuram habui. Ad aquas) i. Puteolos. Ab aqua enim, i. a puteis Puteolos fuisse appellatos Plinius libro. xxxi. significat. Idem dicit Strabo libro quinto. Aquariam prouinciā Cicero appellat in Oratione in Vatiniū. In eo magistratu, quū tibi magno clamore aquaria prouincia sorte obtigisset, missus ne sis a me Consule Puteolos, vt inde aurum exportari, argētūq; prohiberes? Mihi tum) de prouincia decedenti. Aures hebetiores, oculos acres atque acutos habere) id est quæ audiat, facile obliuisci: quæ videat, acrius meminisse. Habitauī in oculis) id est in eorū cōspectu semper versatus sum. Pressi) In codicib⁹ aliis scriptū est, repressi. A cōgressu meo) i. a meo colloquio. Absterruit) In codicibus aliis, abstruxit scriptum est. De occupatis meis temporibus) i. de temporibus iis quib⁹ occupatus eram in curia aut in foro. Vt occupatā vitam dicit in libro Tusculanarum Quæstionum secūdo, In vita tamen occupata, atq; vt Neoptolemi tū erat, militari, pauca ipsa multū profunt. Cicero quātū

Numerus
frumenti.Iustus mer
catorib⁹, &
in mercato
res.Liberalis
suis & in
suos.Decedere
de prouincia
Puteoli.
Delos.Questores
duo in Si
cilia.Puteoli vn
de dicti.
Aquaria
prouincia.Occupata
tempora &
vita.

occupata sint sua tēpora ad Q. fratrem scribit lib. Epist. iii. Occupationū, inquit, mearū signū tibi sit librariū manus. Diē scito esse nullū, quo die non dicā pro reo. Ita quicquid cōficio aut cogito, in ambulationis fere tempus conféro.

Ne ocium
quidē vnq̃
ociosum.

Ocii nō mi
nus q̃ nego
cii ratio ex
tare debet.

cui fuerit **T** negociū quidē nūq̃ ociosum: nā quas tu cōme
moras **Cassi**, legere te solere orationes, cū ociosus sis, has
ego scripsi **ludis & feriis**, ne omnino vnq̃ essem ociosus.
Etenim **M. Catonis** illud, quod in principio scripsit **Ori**
ginū suarū, semper magnificū & pręclarū putauī, **CLaro**
rum virorū atq̃ magnorū nō minus ocii, q̃ negocii, ratio
nem extare oportere. ita si quā habeo laudē, quę quāta sit
nescio, parta **Romę** est, quę sita in foro: mea q̃ priuata cō
silia publici quoq̃ casus cōprobauerunt, vt etiam summa
Resp. mihi domi fuerit gerēda, & vrbs in vrbe seruāda.
Eadē igitur **Cassi** via munita **Laterēsi** est, idem virtutis
cursus ad gloriā, hoc facilius fortasse, q̃ ego huc a me or
tus & per me nixus ascendi: istius egregia virtus adiuua
bitur cōmendatione maiorū. Sed vt redeam ad **Plancum**
nunq̃ ex vrbe abfuit, nisi sorte, lege, necessitate: non valuit
rebus iisdē, quibus fortasse nōnulli: at valuit assiduitate,
at valuit seruādīs amicis, valuit liberalitate, fuit in oculis,

Negocium quidem nunq̃ ociosum) In codicibus aliis meli⁹ scriptum
mihi videtur, Ne ocium quidem vnq̃ ociosum. Ad eam sententiam.
Ut quum ei ocium fuerit per ludos aut ferias, id ociosum ei non fue
rit. Quas tu commemoras **Cassi**) Ciceronis orationes editas legere
do scribe: se **Cassius** in accusatione dixit. Ludis & feriis scribere se solitum illas
bat oratio: orationes **Cicero** dicit, postquam eas in foro aut in curia, aut in con
silio habuerat. Prius enim q̃ haberet orationes **Cicero** commenta
rios (memoriale vulgo appellāt) scribebat, in quibus quęstiones prę
cipuas conscribebat, si commentariorum libri editi fuerunt. Nam a
Quintiliano & ab Asconio Pediano citantur. Postea ludis & feriis, vt
modo dixi, orationes scribebat. Rudis & ferus) legendum est ludis
& feriis. Diebus festis ludisq̃ publicis negocia forensia omnia inter

mittebantur. Vt ait Cicero in oratione pro Marco Caelio, Quod in principio scripsit Originum suarum) Locum authoris citat Cicero **Authorē** præter morem suum. De Originibus Catonis scripsi in Ciceronis Catonem Maiores. Semper magnificum &c) Aut sunt verba Catonis, aut mimesis est. Non minus ocii q̄ negotii) id est ocii rationem illam habendam esse, ne in eo ociosi simus. Scipio Africanus maior, vt de eo Cato scripsit, dicere solebat, Nunquam se minus ociosum esse, quam quum ociosus erat. Nam in ocio de negociis cogitabat, nec vnq̄ cessabat, eumq̄ ocium acuebat. vt est apud Ciceronem libro de Officiis tertio. Apud A. Gellium cap. x. libri. xix. pulchri versus Ennii sunt de ocio ocioso, & negotio. Publici quoq̄ casus) Nam Catilinæ coniuratio forte emerfit in Ciceronis Consulatu. Domi) id est in patria. Eadem igitur Cassi vita munita) Via non vita scribi debet.

Idem cursus) id est idem compendium, eadem celerior via. Vt ante dixit. Vt te ad cursum istum tenendum, quem a prima ætate suscepisti, cohortentur. Huc) id est ad Cōsularē dignitatē. A me ortus) id est nec parentū nec maiorū, sed mea virtute illustratus. Nisi forte) Legendum arbitror contra omnium exemplorum fidem, sorte non forte. Ter enim Plācus ab vrbe abfuit, quum miles in Creta erat, quū Tribunus militum, & postea Quæstor in Macedonia fuit. Abfuit Quæstor sorte. Quæstor enim cum Prætore p̄xouinciam sortiebatur. Vt pro P. Sestio de eodem Sestio. Quæstor hic C. Antonii collegæ mei iudices fuit sorte, sed societate consiliorum meus. Et in diuinatione de Quinti Cæcili quæstura, Nullam neq̄ iustiorē, neq̄ grauiorē causam necessitudinis posse reperiri, q̄ coniunctionem sortis, q̄ prouinciæ, q̄ officii, q̄ publicam numeris societatem. Abfuit miles lege. Lex enim iubeat, vt ciues Romani annis decem militarent inter annum ætatis. xvii. completum, & lxxvi. Huius legis meminit Plutarchus in vita Gracchorum. Abfuit Tribunus militum necessitate, quum enim Tribunus militum esset, siue in comitiis, siue in exercitu factus, eū in exercitu esse necesse fuit. Rebus iisdem) vt eloquētia & iuris ciuili scientia. At valuit assiduitate) Quū aliquē laudamus si quid defuit, alia ei affuisset dicamus, quæ minoris facienda non sint, q̄ illa quæ defunt. Vt pro L. Flacco adēpturus Græcis testimonii fidem, ne eos vituperare videatur, iis eloquentiam tribuit. Et in libro de Officiis primo scribens de iis quibus non licet parentes imitari. Si, inquit, non poterit siue causas defendere siue populum concionibus tenere, siue bella gerere (illa tamen præstare debet, quæ erūt in ipsius potestate, iustitiam, fidem, liberalitatem, modestiā, temperantiā, quo minus ab eo id quod defuit requiratur. Assiduitate) ea est quā vulgo appellant residentiā. **Assiduitas.**

Seruadis amicis) nō qdē in foro iudiciali. Disertus em̄ nō erat, sed amicis seruadis, vt me in Macedonia seruauit. Liberalitate) nō largitiōe.

Quæstor prouinciā sortiebatur

Lex militaris.

Assiduitas.

Cōturbare.

Debitio pecuniae & gratiae dissimilis.

petiuit, est usus ratione, qua minima inuidia noui homines plurimi eosdem honores consecuti sunt. Nam quod ais Cassi, non plus me Planco debere, quam bonis omnibus quod iis aequae mea salus chara fuerit: ego me debere bonis omnibus fateor: sed etiam iis, quibus ego debeo, boni viri & ciues, Aedilitiis comitiis aliquid se meo nomine debere Planco dicebant. Verum fac me, multis debere & in iis Planco. utrum igitur me conturbare oportet? an caeteris cum cuiusque dies venerit: hoc nomen, quod urget, nunc cum petitur dissoluere? quamquam dissimilis est pecuniae debitio & gratiae. nam qui pecuniam dissoluit, statim non habet id quod reddidit: qui autem debet, aequas retinet alienum. gratiam autem & qui refert, habet: & qui habet in eo ipso quod habet, refert. Neque ego nunc Planco desinam debere, si hoc soluero: nec minus ei reddere voluntate ipsa, si hoc molestiae non accidisset. Queris a me Cassi, quid pro fratre meo, qui mihi est charissimus, quid pro meis liberis, quibus nihil potest mihi esse iucundius, amplius quam pro Planco facio, facere possim: nec vides istorum ipsorum charitate ad eius salutem defendendam maxime stimulari me atque excitari. Nam neque illis huius salute, a quo mea sciunt esse defensam, quicquam est optatius: & ego ipse nunquam illos aspicio, quin per hunc me his conseruatum esse meminerim, huiusque meriti in me recorder. Optimum donatum esse commemoras seruatore ipsum Reipublicae adiungis, cuius lege Q. Metellus in ciuitate sit restitutus.

Petiuit) Aedilitate. Est usus ratione) Romanos enim ciues salutauit, iisque supplicauit, Nam quod ais Cassi) Dixerat Cassius Cicerone non plus debere Planco, quam omnibus bonis ciuibus, quibus eius salus curae fuerat. Et Planco & caeteris bonis ciuibus debere se plurimum fatetur. nunc autem Planco dissoluendum esse, quum necessitas postulet. Aedilitiis comitiis) Idem dicit Cicero in principio huius orationis. In iis). i. inter eos.

Conturbare).i.comiscere.& confundere ea que bonis omnib⁹ debeo, Cōturbare
 vt ea nō dissoluā nisi vniuersis, aut ne vniuersis quidē. Hac etate fit, vt creditores.
 qui creditoribus satisfacere nō possunt, id beneficij cum literis regiis
 impetrēt, vt quinquēnio toto a creditoribus appellari non possint. Id
 quinquēnale vulgo appellāt. Exacto quinquēnio, si soluēdo non sunt,
 tātūde tēporis ipetrāt. Alijs, qui fortunę tenuioris sunt, cōcedit, vt nūq̃
 vocētur in iudiciū, nisi fortunę beneficio facti fuerint locupletiores.
 Conturbare huiusmodi debitores dici possunt, q̃ creditores oēs eodē
 numero habeāt, & quasi comisceāt. Budeus in Adnotationibus in Pā-
 dectas hūc Ciceronis locū citās, cōturbare esse dicit decoquere, & pecu-
 niā suā dissipare, pprieq̃ de seruis dici, qui cū dominorū rationibus pa-
 ria nō faciūt. Cuiusq̃).i.vniuscuiusq̃ cui ego debeo. Hoc nomē).i.
 hoc debitū. Qzq̃ dissimilis est pecunię debitio & gratię) Locus hic
 ab Antonio Iuliano explicatus est, vt est apud A. Gelliū cap.4. libri .7.
 Eadē sentētia est in Oratione Ciceronis post reditū ad Quirites, Atqui
 in officio psoluēdo dissimilis ratio pecunię debite est. : propterea q̃
 pecuniā q̃ retinet, nō dissoluit: qui reddidit nō habet. Gratiā & q̃ retu-
 lit habet, & qui habet, dissoluit. Hoc ab alio ante dictū fuisse idē Cicero
 significat in libro de Officiis. 2. Cōmode, inquit, quicūq̃ dixit pecuniā
 qui habeat, non reddidisse: & qui reddiderit non habere: Gratiā autē
 & qui reddiderit habere, & qui habeat retulisse. Pecunię debitio &
 gratię) Vt debere pecuniā, ita debere gratiā sæpe licet inuenire a Cice-
 rone dici. Vt in Philippica secūda, Quo etiā maiore Resp. gratiā debet,
 qui libertatē populi Ro. vnus amicitie preposuit. Et p̃ Milone, Huius
 beneficij gratiā Iudices fortuna populi Ro. & vestra felicitas, & alij im-
 mortales sibi deberi putāt. Et p̃ L. Cornelio Balbo, Iustā & debitā gra-
 tiā refero. Debere quoq̃ bñficiū dici alio loco docuim⁹. Is retinet alie-
 nū) Aes nō is legēdū est, vti apud Gelliū scriptū. Aes em̃ qd̃ debet credi-
 toris est nō debitoris. Itaq̃ Labolenus lib. Digestor. 49. de Iure Fiscī, id
 bonorū cuiusq̃ esse dicit, qd̃ æri alieno superest. Si hoc molestię) .i. si
 hęc ei⁹ accusatio, & ideo mea defensio. Pro meis liberis) Marco & Tul-
 lia. Istorū ipsorū) liberorū. Hui⁹) Plāci. Opimiū damnatū esse cōme-
 moras) L. Opimius Cos. C. Gracchū opp̃ssit. Is accusatus primū apud
 populū a Q. Decio Trib. Pl. q̃ indēnatos ciues in carcerē coniecisset, L. Opimi⁹.
 liberatus est. vt ait T. Liui⁹ lib. lxxj. Deinde missus Legatus ad diuidēdū
 iter Iugurthā & Adherbalē regnū, qd̃ Micipsa obtinuerat, a Iugurtha
 corruptus est. Eo crimine accusatus cōdēnatus est, vt authores sunt
 Sallustius in Iugurtha, & Plutarchus in vita Gracchorū. Seruatorē
 Reip.) Quia furiosos C. Gracchi conatus repressit. Q. Metellus) Nu-
 midicus, qui in exiliū abire, q̃ in L. Saturnini perniciosas leges iura-
 re maluit. Is lata lege Saturnino occiso in vrbē reuocatus est. Plutar-
 chus in vita C. Marij de hac re scribit fusi⁹.

reprehendis meas pro Planco preces, q̄ nec Opimius suo nomine liberatus sit, nec Q. Metelli Calidius. De Calidio tibi tantum respondeo, quod ipse vidi, Q. Metellum Pium Consulem Prætoris comitiis petente Q. Calidio populo Romano supplicasse: cum quidem nō dubitaret & Consul & homo nobilissimus patronum illum esse suum & familiæ suæ nobilissimæ dicere. Quo loco quero ex te, num id in iudicio Calidii putes, quod ego in Planci facio, aut Metellum Pium, si Romæ esse potuisset, aut patrem eius, si vixisset, non fuisse facturum? Nam Opimii quidem calamitas utinam ex hominum memoria posset euelli. vulnus illud Reipublicæ, dedecus huius imperii, turpitudine populi Ro. non iudicium putandum est. Quā enim illi iudices, si iudices & non parricidæ patriæ nominandi sunt, grauiorem potuerunt Reip. infligere securim, cum illum e ciuitate eiecerunt, qui Prætor finitimo, Consul domestico bello rempublicā liberarat? At enim nimis ego magnū beneficium Planco, & ut ais, id verbis exaggero. quasi vero me tuo arbitratu & non meo gratū esse oporteat. Quo istius tantum meritum inquit? an quia te non iugulauit? immo vero quia iugulari passus nō est. Quod quidem tu loco Cassi etiā purgasti inimicos meos, meaq̄ vitæ nullas ab illis insidias fuisse dixisti: posuit hoc idem Laterensis. quamobrem de isto paulo post plura dicam. de te tantū requiro: vtrum putes odium in me mediocre inimicorū fuisse? quod fuit vllorū tantū requiro. Vtrum putes odium vnq̄ barbarorū tā immane ac tam crudele in hostem? An fuisse in iis aliquem aut famæ metū aut pœnæ, quorū vidisti toto illo anno ferrū in foro, flāmā in delubris, vim in tota vrbe versari: nisi existimas, eos idē

Securim
infligere
Reip.

circo vitę meę pepercisse q̄ de reditu meo non tımerent,
& quęq̄ putas fuisse tam excordem, qui viuıs hıs, stante
vrbe & curia, rediturum me si viuerem, non putaret? Excors.

Liberatus sit) id est absolutus. Q. Metellum Pium) Numidici filiũ.
Hoc exemplum scribit Valerius Maximus libro .v. de Gratis. Prętor
riis comitiis) quibus Prętores siebant. Supplicasse) Ex more suo po-
tius q̄ supplicauisse. Patronum illum esse suum) Magna hæc fuit gra-
titudo. Nam auctore Cicerone libro de Officiis secũdo, qui se locuples
tes, honoratos, beatos putant, ij ne obligari quidem beneficio volunt,
qui etiam beneficium se dedisse arbitrantur, quũ ipsi quis aliquid ma-
gnum acceperint, æque etiam a se aut postulari, aut expectari aliquid
suspiciuntur. Patrocinio vero se esse vfos, aut clientes appellari mortis
instar putant. In iudicio) Accusatum Calidium repetundarum ar-
bitror. Si Romę esse potuisset) Nam in Hispania Imperator bellum
gerebat cum Sertorio. Opimii quidẽ calamitas) Significat Opimiũ
iniuste condemnatum. Calamitas) id est condemnatio. Illi iudices)
Hi iudices erant soli Equites. Nam lege Sempronia soli Equites tum
iudicabant. Eos annos prope quinquaginta iudicasse sine vlla suspi-
tione pecunię ob rem iudicandam acceptę Cicero dicit in Verris ac-
cusatione. Si iudices, & non parricidę patrię) Correctio est. Parri-
cida patrię, vt in Vatinium. Es ne igitur patrię certissimus parricida?
Inde parricidium patrię idem dixit in libro de Officiis tertio, Potest
enim Dij immortales cuiq̄ esse vtile, fœdissimum & teterrimum par-
ricidium patrię? Grauiorem infligere securim) id est maius incom-
modum afferre. De hoc dicendi genere alibi plura scripsimus. E ci-
uitate eiecerunt) id est exilio multauerunt. Prętor finitimo bello)
L. enim Opimius Prętor Fregellanos qui defecerant in deditionem
accepit, & Fregellas diruit, vt ait T. Liuius libro. lx. Domestico bel-
lo) qđ C. Gracchus excitabat. At enim minus magnum &c.) Hoc in
loco aliquid deesse, itaq; legendum esse arbitror. At enim nimis ego
magnum beneficium Planco debere me dico: &, vt ais, id verbis exag-
gero. Posuit hoc idem Laterensis) id est in accusatione sua affirma-
uit. De isto) Laterense. Requiro) id est quæro. Inimicorum) P.
Clodii, A. Gabinii, L. Pisonis, eorumque qui coniurationi fauerant,
aut quorum necessarij pœnas dederant. Toto illo anno) quo P. Clo-
dius fuit Tribunus pl. Et quenq̄ putas) Probat vitę suę inimicos
non pepercisse. Et quęq̄) id est vtrum quęq̄ ex inimicis. Tam ex-
cordem) id est tam stultum. Viuis hıs) bonis ciuibus. Si viuerem)
id est si me inimici non occidissent in exilio, vt significet salutem suã
& Planco seruata.

Quamobrem non debes is homo & is ciuis prædicare vitam meam, quæ fidelitate amicorum conseruata sit, inimicorum molestia non esse appetitam. Respondebo tibi nunc Laterensis minus fortasse vehementer, quàm abs te sum prouocatus, sed profecto nec considerate minus, nec minus amice. nam primū illud fuit asperius me quàm de Planco dicerem, mentiri, & temporis causa fingere, scilicet homo sapiens excogitauit, quamobrem viderer maximis beneficii vinculis obstrictus, cum liber essem & solutus. quid enim? mihi ad defendendum Plancum parum multæ, parum iustæ necessitudines erant familiaritatis, vicinitatis, patris amicitiae? quæ si non essent, vereor credo ne turpiter facerem, si hoc splendore & hac dignitate hominem defenderem, fingenda fuit mihi ludices causa peracuta, ut ei quem mihi debere oporteret, ego me omnia debere dicerem. At id etiam gregarii milites faciunt inuiti, ut coronam dent ciuicam, & se ab aliquo seruatos esse fateantur. non quo turpe sit protectum in acie hostium manibus erui:

Corona ciuica.

Is homo) id est talis homo qualis tu es. Prædicare) id est palam dicere in foro. Temporis causa) id est ut honestam defendendi causam viderer habere. Illud enim a Cicerone fieri solitum alibi docuimus, ut in principio defensionum honestam se causam defendendi habere dicat, ne aut gloriæ cupiditate, aut accusatoris odio, aut turpi questu ad defensionem accessisse videatur. Scilicet homo sapiens) Ironia est. Obstrictus) id est obligatus. Quum liber essem & solutus) id est quum obligatus non essem. Mihi ad defendendum) Ostendit Cicero id se causa temporis non finxisse, quum multas alias causas honestas Planci defendendi habuerit. Vicinitatis) Atina enim Arpino vicina erat, ut ante dixit. Patris) Planci. Quantæ necessitudines amicitiae patris Planci Ciceroni fuerint, ipse testatur libro Epistolarum xiiij. ad Cn. Plancum. Non dubito, inquit, quin scias in ijs ne-

cessarijs qui tibi a patre relictī sunt, me tibi esse vel coniunctissimum: non ijs modo causis, quæ speciem habent magnæ coniunctionis, sed ijs etiam quæ familiaritate & consuetudine tenentur, quam scis mihi iucundissimam cum patre tuo & summam fuisse. Vereor credo) Ironia est. At id etiam gregarij) A minore ad maius probat se non finxisse beneficij a Planco accepti magnitudinem. Etiam gregarij) id est non solum delecti, sed etiam humiliores, quales multi sunt in his qui tumultuarie colliguntur. Authore Plinio capite quarto libri vigesimi secundi, Ciuiçæ coronæ honos, vno aliquo vel humillimo ciue seruato, præclarus sacerque habetur. Gregem dici pro hominum multitudine vel honestorum, vel humilium alio loco docuimus. Inde gregarij milites dicuntur ij, qui humiles sunt, & non delecti, quales esse solent quum tumultuarie colliguntur. A Sallustio quoque in eam rem dici in bello Catilinario certum est. Multi, inquit, memores Syllanæ victoriæ, quod ex gregarijs militibus alios Senatores videbant, alios ita diuites, vt regio victu atque cultu ætatem agerent, sibi quisque, si victoria in armis foret, talia sperabat. Gregales Cicero appellat socios vel homines humiliores. vt de Respōsis Aruspicum, Hoc quidem verbo neque P. Clodius, neque quisquam de gregalibus eius, aut de consiliariis designatur. Et libro de Oratore secundo, Vt in illum Titium, qui quum studiose pila luderet, & idem signa sacra noctu frangere putaretur, gregalesque, quum in campum non venisset, requirerent, excusauit Vespas Terentius, quod eum brachium fregisse diceret. Vt coronam dent ciuicam) Ciuiça corona appellatur, quam ciuis ciui, a quo seruatus in prælio est, testem vitæ salutisq; perceptæ dat. Ea fit ex fronde querna, quoniā cibus victusque antiquissimus querceus capi solitus sit. Fit etiam ex ilice, quod genus superiori proximum est. Author est A. Gellius capite sexto libri quinti, vbi de huiusmodi coronæ iure multa scribit. Authore tamen Plinio capite quinto libri. xvi. ciuiça corona primo fuit ilignea, postea magis placuit ex esculo Ioui sacra. Ea donatur, vt idē scribit, qui ciuē seruare, q̄ hostem occidere maluit. Quanta cura fuerit Romanis antiquis, vt ciues suos seruarent, in secundam Inuectiuarum scripsimus. Eadem donatur is qui patriæ muros primus scandens audentem irrumpere occidit. vt idem Plinius scribit. L. Gellius ciuicam coronam Ciceroni a Rep. deberi ob eam cōseruatam, in Senatu dixit, vt est in eius Ciceronis oratione in L. Pisonem. Authore Plinio licet vti ei, qui eam acceperit, perpetuo ludis. Induenti semper assurgī, etiā ab Senatu in more est: sedendi ius in proximo Senatui. Quum reliquas coronas auro veteres illi Romani commendarent, salutem ciuis, iis qui eum seruassent, in precio esse voluerunt, clara professione seruari quidem hominē nefas esse lucri causa.

Non quo turpe sit) Legendum arbitror, Non quod turpe sit.

Corona
ciuica.
Gregarij
milites, &
gregales.

Ciuica co-
rona.

(nam id accidere, nisi forti viro & pugnati cominus non potest) sed onus beneficii reformidant: quod permagnū est alieno debere idē, quod parenti. Ego cum ceteri vera beneficia etiā minora dissimulent, ne obligati esse videantur, eo me beneficio obstrictū esse ementiar, cui ne referri quidē gratia posse videatur. An hoc tu Laterēsis ignoras? qui cum mihi esses amicissimus: cum vel periculū vitæ tuę mecum sociare voluisses: cum me in illo tristi & acerbo luctu atque discessu non lachrymis solū tuis, sed animo, corpore, copiis persecutus esses, cum meos liberos & vxorē me absente tuis opibus auxilioque defendisses: sic mecum semper egisti: te mihi remittere atque cōcedere ut omne studiū meū in Cn. Plāci honorē consumerē, quod eius in me meritū tibi etiā gratum esse dicebas. Nihil autē me noui, nihil tēporis causa dicere, nōne etiā illa testis est oratio, quę est a me prima habitata in Senatu: in qua cum perpaucis nominatim egissem gratias, quod oēs enumerari nullo modo possent, scelus autē esset quicquid preteriri: statuissēque eos solū nominare, qui causæ nostræ duces & quasi signiferi fuissent, in his Planco gratias egi. reciteturque oratio, quę propter eius magnitudinē

Parētibus
quantū debeamus,

Nisi forti viro & cominus pugnanti) Qui enim per ignauiam aut prelio non adest, aut eminus pugnāt, in id periculum non incidit, ut ab hoste vel capiatur vel occidatur. Negat igitur esse turpe hostiū manibus eripi, quia in eas incidere turpe non sit. Onus beneficii reformidant) id est tanta beneficii magnitudine obligari nolunt. Alieno) id est non parenti. Ut enim a parente vitam accepimus, ita vitā periclitantem nobis restituit is qui nos hostium manibus eripuit. Quantū autem parentibus debeamus, Cicerō scribit in libro de Officijs primo. Si contentio quaedam, inquit, & comparatio fiat, quibus plurimū tribuendum sit officij, principes sint patria & parētes, quorum beneficijs maxime obligati sumus. Idem in Oratione post reditum in Senatu, Parentes charissimos habere debemus, quod ab his nobis vita, patri

monium, libertas, ciuitas tradita est. Ego quum cæteri &c.) Authore Quintiliano libro quinto Aristoteles argumentum putat potentissimum ex eo qui dicit, si sit vir optimus, proximum si optimus videatur. Inde, inquit, nobilis illa Scauri defensio. Q. Varius Sucronensis ait Aemylum Scaurum Rempublicam populi Romani prodidisse. Aemilius Scaurus negat. Cui simile quiddam fecisse Iphicrates dicitur. Is quum Aristophontem (quo accusante similis criminis reus erat) interrogasset, an is accepta pecunia Rempublicam proditurus esset, isque id negasset. Quod igitur, inquit, tu non fecisses, ego feci. Huic non ita dissimile est hoc exemplum. Ego quum cæteri) Ostendit quæ de Planco dixisset, non finxisse causa temporis. Primum quod acceperit a Planco beneficium, cui gratia referri non posse videatur, quod non fateretur nisi verum esset, quum cæteri vera beneficia etiam minora dissimulent. Deinde Laterensis testimonio. Postremo Oratione ea quam post reditum habuit in Senatu, multo ante hanc causæ actionem. Quum cæteri vera beneficia) Argumentum a contrario. Ne referri quidem gratia) id est quod maximū est. Periculum vitæ tuæ mecum sociare voluisses) id est te periculo mecum exponere voluisses. Significat autem Laterensem fuisse ex ijs qui suaserint ipsi Ciceroni, ut ne abiret in exiliū, sed manu cum inimicis decertaret, cui operam suam Laterensis pollicitus sit. Sic mecum semper egisti) post reditum meum.

Te mihi remittere atque concedere). i. te contentum esse, ut gratiam tibi minorem referrem, dum Planco maiorem referam. Ea ratione ex Laterensis sententia ostendit beneficia quæ a Planco accepit, maiora esse maximis ijs quæ Laterensis contulit. Studiū). i. fauorē in suffragijs. In honorem). i. in Aedilitatē aliūve magistratū. Ut causæ vtile est, si quid ex accusatione patronus ad causæ suæ vtilitatē transferre possit, ita non minus vtile est, si quid aliquādo dixit aduersarius quod nobis prosit.

Prima habita in Senatu) Non significat Cicero se plures habuisse in Senatu orationes post reditum, quibus Senatui aliisque quorum beneficio redierat, ageret gratias. Sed primam illam, esse ex iis quas post reditum in Senatu habuerit. Per paucis) ij qui sint legere licet in ea oratione. Et quasi signiferi) id est authores & principes. Quia autem inuitis Clodianis Cicero reuocatus est, vsus est translatione a re militari. Sunt autem signiferi, qui signa portant, qui non solum fideles eligebantur sed etiam literati. ut ait Vegetius libro secundo. Eos ætate sua Draconarios appellari dicit. Alibi quoque Cicero hac voce vsus est. Ut pro P. Sylla, L. Iulio Torquatus quum esset meus contubernalis in Consulatu, quum signifer esset iuuentutis. Et libro Tusculanarum Quæstionum quarto, Et quidem illam ipsam iram Centurio habeat, aut signifer, vel cæteri. In his). i. inter hos.

Signiferi
qui sint

De scripto
dicta orat.

Quousq.

Lachrymu-
la.

Orationē
de scripto
dixit Cice-
ro.

dicta de scripto est. in qua ego homo astutus ei me dedā,
cui nihil magnopere deberem, & huius tantī officiī servi-
tutem astringam testimonio sempiterno. RECITA. No-
lo cætera quæ a me mandata sunt literis recitari. præter-
mitto illa, ne aut proferre videar ad tempus, aut eo gene-
re uti literarum, quod meis studiis aptius, q̃ consuetudini
iudiciorum esse videatur. Atq; etiam clamitas Laterensis,
Quousq; ista dicis: nihil in Cyprio profecisti: absolutæ iā
sunt preces tuæ. De Cyprio mihi videlicet obiicis, quem
ego de me bene meritū, quia te teste cognouerā, te eodem
auctore defendi: & ei dicis, Quousq; quæ negas quod pro
Cyprio contenderim impetrare potuisse: nam istius ver-
bi, Quousq;, hæc poterat esse inuidia. Datus est tibi ille, cō-
donatus ille, non facis finem, ferre non possumus. ei quidē
qui pro vno laborarit, & ipsum id non obtinuerit, dici
quousq;, irridentis magis est, q̃ reprehendentis. nisi forte
ego vnus ita me gessi in iudiciis: ita & cū his & inter hos
vixi: is in causis patronus, is in Rep. ciuis & sum & sem-
per fui: solus ut a te constituar, qui nihil a iudicibus debe-
am vnq̃ impetrare, & mihi lachrymulam Cypriani iudic-
iī obiectas. Sic enim dixisti, Vidi ego tuam lachrymulā.
Vide q̃ me verbī tui pœniteat, nō modo lachrymulā, sed
multas lachrymas & fletū cum singultu videre potuisti.

Dicta de scripto est) id est legendo non memoriter pronūciata. Hoc
autem Cicero dicit quo maior authoritas testimonio addatur. Ea enī
oratio ut habita est, ita pronūciata. Si eam scripsisset, postquam ha-
buisset, Laterensis negare potuisset, hanc tantī beneficii a Planco ac-
cepti mentionem tum habitam fuisse. Ego homo astutus) Ironia
est. Testimonio sempiterno) Quæ dicuntur fluxa, quæ scribuntur
plerunq; vsu venit, ut sempiterna sint. Nolo) Inter sempiterno &
Nolo ascribendum esse RECITA arbitror, ut Præconi dicat Cicero,

vt illud recitet ex sua oratione in Senatu habita. Cuius mei sensus certissimus testis est hic idem, qui custos capitis fuit, Cn. Plancus. Qui omnibus prouincialibus ornamentis commodisq; depositis, totam suam Quæsturam in me sustentando & conseruando collocauit. Qui si mihi Quæstor Imperatori fuisset, in filii loco fuisset. Nunc certe erit parentis, quum fuerit Quæstor non Imperii, sed doloris mei. Quæ a me mandata sunt literis) id est scripta aliis in locis, vt in Epistolis.

Proferre videar ad tempus) Fortasse legendum sit, proferre videar tempus. Quam consuetudini iudiciorum) Nam genus dicendi fore se vehemens est. Atq; etiam clamitas) Obiecit Ciceroni Laterensis Cyprium ab eo defensum condemnatum fuisse. Itaq; eius preces absolutas esse. Vt iudicibus Ciceronem quodammodo in odium adducat, qui frustra iudices precibus fatiget. Vt etiam admoneat iudices, eos precibus Ciceronis pro Planci salute moueri non debere. Quousq; ita dicis) Verbis aduersarii proponit rem refutandam. Nihil in Cyprio profecisti) id est te defendente Cyprius damnatus est. Absolutē) id est exhaustæ, nihil amplius habet momenti apud iudices. Obieciēs) Melius obieciēs, vt paulopost melius dicis q̄ dices scribatur. Quia te teste cognoram) Laterensis consilio id se fecisse dicit, quod nūc Laterensis reprehendit. Contenderim) id est precibus postulauerim.

Verbi) id est dictionis. Verbum pro dictione etiam indeclinabili dici attende. Authore Quintiliano libro primo verbum duo significat primum significat omnia, per quæ sermo nectitur. Vt apud Horatium, Verbaq; prouisam rem non inuita sequentur. Deinde, in quo est vna pars orationis, Lego, scribo. Quam vitantes ambiguitatem quidam dicere maluerunt, voces, dictiones, locutiones. Datus est tibi ille) id est ille te deprecante absolutus est. Dare reum dedere tradere & condonare eadem in re dici alio loco docuimus, pro eo videlicet, quod est dare ad voluntatem petitoris, vel vt absoluator, vel vt dānetur. Qui pro vno laborarit) vt ego pro Cyprio. Non obtinuerit) id est non imptauerit. Irridentis est magis q̄ reprehendentis) Reprehensioni Laterensis auctoritatem detrahit. Cum his) Iudicibus. Et mihi lachrymulam) Laterensis, vt ostenderet quanto animi affectu Cyprium Cicero defendisset, quum Cicero peroraret, eius lachrymulam se vidisse dixit. Verbi) id est quod lachrymulam dixeris. Cypriani iudicii) Cyprianū. Ad quod Cyprius vocatus erat. Aliter appellat Cicero pro A. Cluentio Iudicium Iunianum, cuius videlicet C. Iunius quæstor erat. Nō modo lachrymulam) Lachrymula dicitur etiam a Terentio in Eunula. cho, Hæc verba vna me hercle falsa lachrymula. Quam oculos tergendō misera vix vi expresserit, Restinguet. Sed multas lachrymas &c.) Suadet Quintilianus libro. vi. de mouendis affectibus præcipiens, vt orator mouens affectus similis sit iis, qui vere potiuntur affectibus,

Verbum p
dictione
etiam inde
clinabili.

Dare reum.

Iudicium

Cyprianū.

Lachrymu

la.

Ciceronis
lachrymæ
in mouen-
dis affecti-
bus.

Et a tali animo proficiscatur oratio, qualē iudicem facere volet. An, inquit, ille dolebit, qui audiet me, quum hoc dicam, non dolētem? Irasce-
tur, si nihil ipse, qui in iram concitat, id quod exigit, simile patietur? Siccis
agens oculis lachrymas dabit? Fieri non potest. Nec incēdit nisi ignis;
nec madescimus nisi humore, nec res vlla dat alteri colorē, quem ipsa
non habet. Primū est igitur, vt apud nos valeant ea quę valere apud
iudicem volumus, afficiaturq; anteq; afficere conemur. A libi quoq; Ci-
cero in mouēdis affectibus lachrymas suas ostendit. Vt actione in Ver-
vii. Paulo ante iudices lachrymas in morte misera atq; indignissima
Nauarchorum non tenebamus. Et recte & merito sociorum innocent-
tium miseria cōmouebamur. Et pro Milone, Sed finis sit. neq; enim
præ lachrymis iam loqui possum, & hic se lachrymis defendi vetat.

An ego, qui meorum lachrymis me absente cōmotus, si
multates quas mec habebat deposuisset, meq; salutis nō
modo non oppugnator (vt inimici mei putarant) sed etiā
defensor fuisset, huius in periculo non dolorem meum si-
gnificarem? Tu autem Laterensis, qui tum lachrymas
meas gratas esse dicebas, nunc easdem vis inuidiosas vi-
deri. Negas Tribunatum Planci quicq; attulisse adiumen-
ti dignitatī meæ, atq; hoc loco (quod verissime facere po-
tes) L. Raciliū fortissimū & constantissimū virū diuina in
me merita commemoras: cui quidem ego, sicut Planco,
nunq; dissimulaui me plurimum debere, semperq; prę me
feram. nullas enim sibi ille neq; contentiones, neq; inimici-
tias, neq; vitæ dimicationes, nec pro Repub. nec pro me
defugiendas putauit. atq; vtinam q̄ ego sum in illum gra-
tus, tam licuisset per hominum vim & iniuriā populi
Romani ei gratiam referri. Sed si nō eadem contendit in
Tribunatu Plancus, existimare debes, non huic volunta-
tem defuisse: sed me, cum iam Planco deberem, M. Ra-
ciliū beneficiis fuisse contentum. An vero putas iudices
idcirco minus mea causa facturos, quod me esse gra-

tum crimineris? an, cum populus Romanus illo Senatusconsulto, quod in monumento Marii factum est, S.C. in monumento Marii de Cic. factum.

Simultates, quas mecū habebat) Vt pro A. Cluentio Qui cum matre habebat simultates. Habere & prosequi odio doctis quā cognita non sint alio loco docuimus. Deposuisset) Vt libro Epistolarum familiarium secundo, Ego Appium, vt sepe tecum locutus sum, valde diligo, meq; ab eo diligi statim coeptum esse, vt similitudinem deposuimus, sensi. Deponere inimicitias dici in eadem re, alio loco docuimus. In periculo) id est in causae dictione. Negas Tribunatū Planci) Duo a Laterense dicta proponit, vt ea simul refutet. Authore Quintiliano libro quinto plura simul refutamus, si tam infirma sunt, vt pariter impelli possint: aut tam molesta, vt pedem conferre cum singulis non expediat. Fit tamen fere vt singula refutentur. Negas Tribunatum Planci) Laterensis vt ostenderet Ciceronem temporis causa hæc de beneficiis a Planco acceptis finxisse, dixit Plancum, quum esset Tribunus plebis Ciceronis dignitati nihil attulisse adiumenti: quod tamen fecisset, si Quæstor tantum adiuuisset, propterea quod Tribuni plebis quam Quæstoris maior sit adiuvandi amicos facultas. Dixitq; Lucium Raciliū a Cicerone defensum non esse, a quo maxima ipse beneficia acceperat. Vt id significaret, Si Planci causam ob tanta beneficia suscepit, cur Lucium Raciliū deseruit? Ad vtrunque respondet. Diuina) id est maxima. Homines enim hominibus beneficia conferre possunt, sed non tanta quanta dii ipsi. Itaque auctore Cicerone in libro de Officiis secundo proxime & secundum deos homines hominibus maxime vtilis esse possunt. Sicut in Planco) Sicut Planco scribi oportet. Præ me feram) id est ostendam, nec dissimulabo. Vt pro Milone, Hunc præ se tulisse illo die Roma exiturum, illum eo die se dissimulasse rediturum. Tam licuisset per hominum vim) Dicit causam, cur Raciliū non defenderit, quia per hominum vim & populi Romani iniuriam non licuit. Ea autem Racilii causa quæ fuerit, cognitum non est. Marci Racilii beneficiis) Hunc in Tribunatu Planci collegam fuisse significat. Puisse contentum) More debitorum qui creditores magis onerare nolunt. Minus facturos) id est Plancum non absoluturos. Quod in monumento Marii) Hoc Marii monumentum quod fuerit mihi cognitum non est. Templum tamen arbitror fuisse, in quo factum sit hoc Senatusconsultum. Senatum enim haberi non licebat in loco, qui augurio consecratus non esset, vt alio loco docuimus.

Habere simultates.
Deponere simultates.

Præ me feram.

Miser
Exercitus.
Beneficii
gratia on⁹,
leue.

Ponderib⁹
meis exa-
minabo.

Itum

Gratitudo
Pietas.
Memine-
rūt bñficia
Colentes
religionū.

quo mea salus omnibus est gentibus cōmendata, vni Cn. Planco gratias egerit: vnus enim fuit de magistratibus defensor salutis meae: cui Senatus pro me gratias agendas putauit. ei ego a me referendam gratiam non putem. Atqui eum cum vides, quo me tandem animo in te putas esse Laterensis? vllum esse tantum periculum? tantū laborem? tantam contentionem? quam ego non modo pro salute tua, sed etiam pro dignitate defugerē? Quo quidē etiam magis sum non dicam miser (natura quidem abhorret a virtute verbi) sed certe exercitus, non quia multis debeo (leue enim onus beneficii gratia) sed quia sepe concurrat. propter aliquorum de me meritorū inter ipsos contentiones, vt eodem tempore in omnes, verear, ne vix possim gratus videri. Sed ego hoc meis ponderibus examino, non solū quid cuiq; debeā, sed etiā quid cuiusq; intersit & qd a me cuiusq; tēpus poscat. Agitur studium tuū, vel etiā, si vis, existimatio, laus, Aedilitas. At Cn. Plāci salus, patria, fortunæ. Saluum tu me esse cupisti. hic fecit etiā vt esse possem. distineor tamē & diuellor dolore & in causa dispari offendi te a me doleo. sed mediussidiū multo citius meā salutem pro te obiecerō, q̃ Cn. Planci salutē tradidero contentioni tuæ. Etenim Iudices cū omnibus virtutibus me affectū esse cupiam, tamen nihil est quod malim, q̃ me & gratū esse & videri. hæc est enim vna virtus non solum maxima: sed etiā mater virtutū omnium reliquarum. Quid est pietas? nisi volūtas grata in parentes? Qui sunt boni ciues? q̃ belli, qui domi de patria bene merentes? nisi qui patrię beneficiā meminērent? Qui sancti? qui religionū colentes? nisi qui meritā diis immortalibus gratiam iustis honoribus & memori mente persoluunt?

Quo mea salus) Factum est Senatusconsultum, quo literis Consularibus Ciceronis salus exteris nationibus, legatis, & magistratibus populi Romani comendata est, ut idem Cicero scripsit pro P. Sestio, & in L. Pisonem. Atqui reum quum vides) cui ego tantum obligatus sum ob maxima ab eo accepta beneficia. Tantam contentionem) id est tantas inimicitias. Natura quidem abhorret a virtute verbi) Miseria enim contra naturam est, quam Erebo & Nocte natam esse ferunt, ut ait Cicero in libro de natura deorum tertio. Donatus in commentariis in Hecyrā Terētii miserū esse negat, nisi qui innocēs sit. Ut apud Sallustium, Atque ea cogētes non coactos, scelestos magis quā miseros distringi. Cicero actione in Verrē tertiam, Ille miser quum esset, tum proditione istius nefaria, tū improbo & falso eiusdē testimonio, tū multo ex maxima parte istius furtorū ac flagitiorū inuidia cōflagrauit. Hunc locū exponēs Asconius, Miserū, inquit, pro innocente Tullius ponit. Sic alibi, Et erūt, qui illū, si hoc fecerit, nō improbū sed miserū &c. Exercitus) .i. satis exagitatatus. Ut apud Virg. lib. Aeneid. v. Nate Iliacis exercite factis. Leue enim onus) Ordo est. Gratia beneficii est onus leue. Concurrit) .i. Cōtingit. Hoc meis ponderibus examinabo) .i. hoc apud me pōderabo. Meis pōderibus) .i. certo & iusto examine. Vsu sepe venit, ut improbi mercatores leuioribus pōderibus venditā rem tradāt, emptam accipiāt grauioribus. Qui autē his tradunt, aut ab his accipiūt, quo sint æquiores, & minus fallātur, suis pōderibus rē examināt. .i. ponderant. Agitur studium tuū) Suis tanquā ponderibus examināt quid Laterensis & Plāci intersit, & quid a se tēpus vtriusque poscat. Salus, patria, fortunē) quę amittet Plācus, si dānetur. Hęc sunt grauiora, quā Laterensis existimatio. Laus) Aedilitas. Distineor & diuellor dolore) .i. doleo maxime. In causa dispari) .i. in Plāci defensione, quē tu accusas. Tradidero cōtentioni tuę) .i. deseruero, & indefensū reliquero. Etem iudices) Cōmunē locum tractat de gratitudine, ut suū officiū probet iudicibus, ut etiam ostēdat nimis se gratū esse nō posse, ut aduersarii dixerāt. Mater virtutū omniū) ut gratitudo mater est virtutū omnium, ita ingratitude mater vitiorū est. Itaque illud Menādri est quod Latine Ausonius vertit, Ingrato homine terra nil peius creat. Dixeris maledicta cuncta, inquit Publius Syrus, quum ingratū dixeris. De gratitudine multa sunt apud Ciceronē in libro de Officiis primo, Vbi negat vllum officiū referēda gratia magis esse necessariū. Belli) .i. in bello. Domi) .i. in pace Remp. bene administrando. Memori mentis) .i. gratia. Memori tātum in ablatiuo dicit Priscianus libro. vii. hunc locū citās dicit, Quia veteres dixerūt hic & hęc memoris & hoc memore. Gratum persoluunt) Ut officiū persolvere dixit in oratione ne post reditum ad Quirites, In officio persoluendo dissimilis ratio pecunię debitę est.

Miseria cōtra naturā.

Exercitus.

Ingratitudo & gratitudo.

Memori.

Persolvere gratiam & beneficiū.

Amicitiae. Quæ potest esse iucunditas vitæ, sublatiis amicitiiis? Quæ porro amicitia potest esse inter ingratos? Quis est nostrum liberaliter educatus, cui non educatores, cui non magistri sui atque doctores, cui non locus ille mutus, ubi ipse altus aut doctus est, cum grata recordatione in mente versetur? Cuius opes tantæ esse possunt, aut unquam fuerunt, quæ sine multorum amicorum officiis stare possint? quæ certe sublata memoria & gratia, nulla extare possunt. Equidem nil tam proprium hominis existimo, quàm non modo beneficio, sed etiam benevolentiae significatione alligari. Nihil porro tam inhumanum, tam immane, tam ferum, quàm committere, ut beneficio non dicam indignus, sed victus esse videar. Quæ cum ita sint, iam succumbam Laterensis istius orationi: in eo ipso, in quo nihil potest esse nimium, quoniam ita tu vis, nimium me gratum esse concedam: petamque a vobis iudices, ut eum beneficio complectamini, quem, qui reprehenderit, in eo reprehendit, quod gratum præter modum dicat esse. Neque enim ad negligendam meam gratiam debet valere, quod dixit idem, vos nec nocentes, nec litigiosos esse, quo minus me apud vos valere oportet. quasi vero in amicitia mea non hæc præsidia (si qua forte sunt in me) parata semper amicis esse maluerim, quàm necessaria. Etenim ego de me tantum audeo dicere, amicitiam meam voluptati pluribus quam præsidio fuisse: meque vehementer vitæ meæ poeniteret, si in mea familiaritate locus esset nemini nisi litigioso aut nocenti.

Hominis proprium.

Nihil nimium esse potest in gratia referenda

Amicitia.

Sublatiis amicitiiis) Cicero in libro de amicitia, Solem, inquit, e mundo tollere videtur, qui amicitiam e vita tollunt, qua a diis immortalibus nihil habemus melius, nihil iucundius. Epicurus, ut idem ait libro de Finibus primo omnium rerum, quas ad beate viuendum sapientia cō-

parauerit, nihil esse mai⁹ amicitia dixit, nihil vberius, nihil iucundius.

Liberaliter) id est honeste. Cuius opes tantæ esse possunt) Potenti & beato homini multorum amicitiam inutilem esse nonnulli putauerunt, illud dicentes, Fortuna quum bona est, amicis cur opus? Absurdum autem esse beato homini quum omnia tribuas, amicos ipsi non tribuere, quod externorum bonorum maximum esse videtur Aristoteles dicit in libro Ethicorum. ix. Vbi ipse altus) Priscianus libro. x. scribens vti alo habeat supinum altum & alitum hunc locum citat. Quæ) officia amicorum. Non dicam indignus) Refertur ad hoc, nō modo beneficio. Sed victus) Ingratus homo beneficio victus est. Succumbam orationi tuæ) id est orationi tuæ parebo, tanq̃ ab ea victus. i. quod dicis fatebor. In eo ipso) .i. in gratitudine. In eo ipso, in quo nihil potest esse nimium. Nonnulla per se honesta sunt, quibus adhibendus est modus quidam necessarius: extra quem honesta esse desinunt. Alia autē sunt, quæ nullis finibus cohibētur, sed quanto maiora auctioraq; sunt, tanto sunt laudatiora. Hinc vinosum, mulierosū, verbosum, morosum, famosum in malā rem, ingeniosum, formosum, speciosum, officiosum in bonā dici, A. Gellius cap. ix. libri quarti existimat. Eū beneficio complectamini) .i. me beneficio afficiatis. Id autem facietis, si Plancum absolueritis. Ad negligendam meam gratiam) .i. ad reuocandum vos, quo minus beneficio me complectamini. Vos nec nocētes nec litigiosos esse) Illud significabat Laterēsis eos qui patrociniū indigerēt Ciceronis gratiā optare debere, vt ab eo defenderētur. Huius autē modi sunt nocētes & litigiosi, quales nō sunt iudices. Itaq; Ciceronis gratiā iudicibus negligendā Laterēsis dixerat. Neq; nocētes neq; litigiosos) Iudiciorum enim duo genera sunt, in quibus oratoris industria versatur, vnum publicum, in quo nocentium causæ, alterū priuatum, in quo litigiosorum controuersie aguntur. Hoc autem loco litigiosus dicitur is, qui in priuato iudicio litem habet, vnde petitur, qui reus dicitur. Alioqui dicitur litigiosus, qui frequens in litibus versatur, siue petat, siue defendat. Processius homo vulgo dicitur. Cicero libro de Oratore primo, Quod si iam hoc facere non poteris, aut nō les, vereris, ne tua domus talis & viri & ciuis, si a litigiosis hominibus non colatur, a cæteris deferatur: Defensorem litigiosum idem appellat in oratione pro A. Cecinna, Quam personam iam ex quotidiana cognoscitis vitare recuperatores, mulierum assentatoris, cognitoris viduarum, defensoris nimium litigiosi. Quo minus) Quia nec nocentes nec litigiosi essetis. Præsidia) .i. patrociniā. Parata semper amicis &c) Ciceronis patrociniā amicis parata erāt quibus non indigerēt, iis autē qui rei facti erant, erant, necessaria. Malebat igitur amicos suo nō indigere patrociniū, quam reos esse factos. Præsidio) .i. patrociniū. i. plures me habuisse amicos, qui causam non dixerint, q̃ quos ego defenderim.

Litigiosus.

Loci.
Tense.

Epilogi.

† Niceis.
Ansa repre-
hensionis.

Sed hoc nescio quo modo frequenter in me congeſſiſti: ſa-
neq; in eo creber fuiſti, te idcirco in locos cauſam conieci-
re noluiſſe, ne ego mea conſuetudine aliquid de tenſis, mi-
ſericordiæ cauſa, dicerem, quod in aliis Aedilibus ante fe-
ciſſem. Non nihil egiſti hoc loco. nam mihi eripuſti orna-
mentum orationis meæ. deridebor ſi mentionem tenſarū
fecero, cum tu id prædixeris: ſine tenſis autem quid pote-
ro dicere? Hic etiam addidiſti me idcirco mea lege ex illo
ambitu traxiſſe, vt miſerabiliores epilogoſ poſſem dice-
re. non vobis videor cum aliquo declamatore, non cauſa
laboris & fori diſputare? Rhodī enim, inquit, non fui: me
vult fuiſſe. Sed fui, inquit, putabam in † Vaceis dicturū,
bis in Bithynia. ſi locus habet reprehensionis anſam ali-
quam, nescio cur ſeueriorem Niceam putes, q̃ Rhodum.
ſi ſpectanda cauſa eſt & tu in Bithynia ſumma cum di-
gnitate fuiſti, & ego Rhodī non minore,

Thenſæ.

Congeſſiſti) a congerendo, vel coniecisti a coniiciendo. Creber) id
eſt frequens & prolixus. In locos) Aut comunes locos intelligit, aut
locos expatiandi cauſa voluptatis, quorum naturalis quedā vbertas
eſt, vt eſt apud Quintilianū libro quarto. Mea cōſuetudine) Vel quod
in aliis Aedilibus antea feciſſem, vel quod expatiari ſolituſſim, quum
reſpondeo iis, in quibus aduerſarius expatiatus eſt. Aliquid de ten-
ſis) Thenſas eſſe ſacra vehicula Aſconius tradit, quas alii a diuinita-
te dictas putant, alii quod ante ipſas lora tenduntur, quæ gaudēt ma-
nu tenere & tangere qui ea deducunt. Vt de equo ligneo Virgilius li-
bro Aeneid. ſecundo, Funemq; manu contingere gaudēt. Seruius ex-
ponens illud ex libro virgilio primo Aeneid. Hic illius arma, Hic cur-
rus fuit. Currus, inquit, aut vere currus, quo ipſa in cēlo vtitur, vel thē-
ſa, quæ dicitur a θεός, id eſt a re diuina, & eſt qua deorum ſimulacra por-
tātur. Miſericordiæ cauſa) id eſt ad mouendam iudicibus miſericor-
diam. Quod in aliis Aedilibus) Alios Aediles a ſede ambitu deſenſos
ſignificat. Non nihil egiſti hoc loco) id eſt aliquid profeciſti. Ironia eſt.
Authore Quintiliano libro quinto, Quidam contradictione non con-
tenti, totos etiam locos explicāt. Scire ſe hoc dicturos aduerſarios, &

ita persecuturos. Quod factum Vibius Crispus vir ingenij iucundi & elegantis venuste elusit. Ego vero, inquit, ista non dico. Quid enim attinet illa bis dici? Simile est illud pro A. Cluentio, Existimasti me causam A. Cluentij non facto eius, sed lege defensurum. Nam hoc per sæpe dixisti, tibi sic renunciari, me habere in animo causam hanc præsidio legis defendere. Ita ne est? Ab amicis videlicet imprudentes prodimur? Et est nescio quis de his, quos amicos nobis arbitramur, qui nostra consilia ad aduersarios deferat? Quisnam tibi hoc renunciavit? Quis tam improbus fuit? Cui autem ego narraui? Nemo, ut opinor, in culpa est, sed nimium tibi istuc lex ipsa renunciavit. Huiusmodi igitur occupationes accusatori sunt vitandæ. Ornamentum quod hæc egressio & thesaurum tractatio mee orationi allatura erat. Quid potero dicere? in Ironia persistit. Me iccirco mea lege? Hoc illum, ut arbitror, habet intellectum, ut dixerit Laterensis Ciceronem traduxisse materiam de ambitu ad animi gratitudinem, ut maius argumentum mouendi affectus haberet. Mea lege? id est meo more, quem obseruo perpetuo. Id ut ita intelligatur videtur melius quam ut referatur ad legem Ciceronis de ambitu. de qua pro L. Murena plura. Traxisse? id est corripuisse, vel traduxisse. Non quod Cicero ante traxerit: quam Laterensis diceret, sed quod iam Cicero traxerit, quum id proposuit. Epilogos? Conclusiones apud Græcos ἐπιλογαὶ nominantur, ut est in libro Rhetoricorum ad Herennium secundo. In conclusionibus autem magis quam in vlla parte orationis mouentur affectus. Non vobis videor? Refutat quod Laterensis obiecerat. Cum aliquo declamatore? Authore Quintiliano multis in locis declamatores ad auditorum voluptatem causas agunt, nec spectant declamationes veras esse orationum forensium imagines, quarum orationum utilitas maxime spectanda sit. Se igitur secutum significat quod causæ utile esset. Causa laboris & fori? non causa Planci. Rhodi enim, inquit, non fui? Ut Murenæ Sulpitius, quod in Asia fuerit, ita Ciceroni obiecit Laterensis quod fuerit Rhodi. Cicero enim postquam Sex. Roscium defendit, Athenas venit. inde Asiam totam peragrauit. postremo Rhodum venit, seque ad eundem, quem Romæ audiuerat, Motionem applicauit. ut idem scribit fufius de Claris Oratoribus, & Plutarchus in eius vita. Enim particula inceptiua est pro præterea, in qua re nam sæpe dicitur. In Vaceis? In aliis codicibus Niceis scriptum est. Quid autem si Niceæ legas. Est autem Nicea vrbs in Bithynia. Si locus habet reprehensionis ansam aliquam? id est si quis ob locum in quo fuit reprehendi debet. Seueriorem? quod in ea seuerius viuatur, & minus voluptati indulgeatur.

Cicero fuit
Rhodi.

Enim.

Nicea.

Nam quod in eo me reprehendisti, quod nimium multos defen-

derim, utinam & tu, qui potes & cæteri, qui defugiunt, vellent me labore hoc leuare: sed sit vestra diligentia, qui in causis ponderandis omnes fere repudiatis, ut ad nos pleræque confluant, qui miseris & laborantibus nihil negare possumus. Admonuisti etiam, quod in Creta fuisses, dictum aliquid in petitione tua dici potuisse, me id perdidisse. Vter igitur nostrum est cupidior dicti? ego ne, qui quod dici potuit, non dixerim? an tu, qui etiam ipse in te dixeris? te aiebas de tuis rebus gestis nullas literas misisse, quod mihi meæ, quas ad aliquem misissem, obfuis-
sent, quas ego mihi obfuisse non intelligo, Reipublicæ video prodesse potuisse. Sed sunt hæc leuiora: illa vero grauiora atque magna, quod meum discessum, quem sæpe defleras, nunc quasi reprehendere & subaccusare voluisti. Dixisti enim non auxilium mihi, sed me auxilio defuisse. Ego vero fateor mehercule quod viderim mihi auxilium non deesse, idcirco me illi auxilio pepercis-
se. Quis enim status, quod discrimen, quæ fuerit in Republica tempestas illa, quis nescit? tribunitius me terror, an Consularis furor mouit? decertare mihi ferro magnum fuit cum reliquiis eorum, quos ego florentes atque integros sine ferro viceram? Consules post hominum memoriã teterrimi atque turpissimi, sicut & illa principia & hi recentes rerum exitus declarant: quorum alter exercitum perdidit, alter vendidit,

Non auxili-
liū mihi,
sed me au-
xilium de-
fuisse.

Gestæ tuæ
res, & res a
te gestæ.
Nunc pro
modo.

Qui potes) multos defendere. Qui defugiunt) multos defendere.
Ponderandis) id est examinandis, ut solum aut faciles, aut vobis uti-
les suscipiatis. Me id perdidisse) id est non dixisse. Id autem quod fue-
rit ignotum est. De tuis rebus gestis) Vtatur id dicitur, quod de rebus
a te gestis. Quas ad aliquem misissem) Id fortasse fuit, quum Cicero
in Sicilia Quæstor erat. Nunc) id est modo, quod rarius dicitur, quum

fit nunc præsentis temporis. Quasi reprehendere) Laterensem pa-
rum constantē esse ostendit. Auxilio pepercisse) id est auxilio mihi
oblato vti noluisse. Cicero pro Clodio fuit amicissimus, quæ causa odij
inter eos fuerit, est apud Plutarchum in vita Ciceronis, quo in loco
scribit P. Clodium Tribunum pl. fuisse admodum popularem: ab eo
Ciceronem vocatum in iudicium, contra quem Cæsar testatus sit, cō-
tra fas atque maiorum leges Lētulum, Cethegum, cæterosque absque
iudicio damnatos cæsos esse. Ciceronem reui vestem mutasse, eoque
adductum esse, vt aut exulem eum fieri, aut ferro decernere oporteret.
Lucillum hortatum vt maneret, & ferro decerneret, alios, vt furori
cederet. De hac Ciceronis causa, de P. Clodij Tribuni pleb. de A. Gabi-
nii & L. Pisonis Coss. odio in Ciceronem & vitiis multa legere licet in
Ciceronis Orationibus pro P. Sestio, pro domo sua, de prouincijs Cō-
sularibus, & in L. Pisonem. Quis enim status) Probat Cicero se au-
xilio vti noluisse vt ferro decerneret, non quod Clodium aut Gabi-
nium aut Pisonem metueret, sed quod Reipublicæ status in discrimi-
ne versaretur. Itaque timuerit, ne ipse qui in opprimenda coniuratio-
ne Catiling bonos ciues Remque publicam seruauerat, alicuius incō-
modi causam afferret. Tribunitius) id est Publii Clodii Tribuni
plebis. Consularis furor) Auli Gabinij & Lucij Pisonis. Mouit) id
est terruit. Decertare mihi ferro) Argumentum est a facilioribus.

Eorum) coniuratorum. Consules post hominum memoriam) Pri-
mo ostendit. Post hominum memoriam teterrimi) Post hominū
memoriam & post homines natos, & post natum genus hominum
sæpe dici ad augmentum superlatiui, idque significare quod vulgo di-
cunt a creatione mundi alio loco docuimus, vt in Oratione pro do-
mo sua Cicero dicit de Aulo Gabinio, Quis homini post homines
natos turpissimo, sceleratissimo, contaminatissimo illam opimam fer-
tilemq; Syriam dedit? Paulo post sine superlatiuo ponit qui inimici
sui, deinde qui amici, vt probet ferro decernendum non fuisse, & se ius-
ta de causa auxilio pepercisse. Illa principia) Consulatus eorum. Al-
ter exercitum perdidit) Cicero in Oratione de prouincijs Consulari-
bus de Lucio Pione verba faciens, Iam vero, inquit, exercitus ille
noster superbissimo delectu, & durissima conquisitione collectus,
omnis interiit. Fuit autem in Macedonia Pisonis prouincia a Thra-
cibus interemptus. Alter vendidit) Idem in eadem Oratione de
A. Gabinio, An vero, inquit, in Syria diutius est Semiramis illa ro-
tunda? Cuius iter in prouinciam fuit eiusmodi, vt Rex Ariobar-
zanes Consulem vestrū ad cædem faciendā tanq̃ aliquē Thracū cōdu-
ceret. Deinde aduentus in Syriā primus, equitatus habuit interitum.
Post concisse sunt optimæ cohortes. Igitur in Syria Imperatore illo,

Cicero ami-
cus Clodij.

Cicero vo-
catus ad iu-
diciū.

Post homi-
nū memo-
riā teterri-
mi.

nihil aliud actum est, nisi pactiones pecuniarum cum Tyrannīs, decisiones, direptiones. latrocinia, caedes: quum palam populi Ro. Imperator instructo exercitu dextrā tendens non ad laudem milites hortaretur, sed omnia sibi & empta & emenda esse clamaret.

*ſentiremi.
Vox effe-
minata reli-
giosis alta-
ribus.*

emptis prouinciis a Senatu a Rep. a bonis oib⁹ defecerāt: qui exercitiis, qui armis, qui opibus plurimum poterāt: cum quid ſentirēt, nesciretur: furialis illa vox nefariis stupris, religiosis altaribus effœminata, secum & illos & Cōsules facere acerbissime personabat: egētes in locupletes, perditī in bonos, serui in dominos, armabātur: aderat mecum Senatus, & quidem veste mutata, quod pro me vno post hominum memoriam publico consilio susceptū est. Sed recordare qui tum fuerint Consulū nomine hostes, qui soli in hac vrbe Senatū Senatui parere nō fuerint, editoq; suo nō luctū Patribus cōscriptis, sed luctus indicia ademerint. aderat mecū cūctus equester ordo, quē quidē in cōcionibus saltator ille Catilinæ Cōsul, proscriptionis denūciatione terrebat. at tota Italia cōuenerat, cui qdē bellī intestini & vastitatis metus inferebat. hisce ego auxiliis

*Provincie
decretæ &
sortitæ.*

Emptis prouinciis) a P. Clodio, quas tamen Senatus decernere solebat: quæ prætoriae, quæ Consulares essent, postea fiebat sortitio. Qui exercitiis &c) Cn. Pompeium, C. Cæsarem, M. Crassum intelligit. Id planius dicit pro P. Sestio, Me, inquit, illa mouerunt. Omnibus in concionibus illa furia clamabat, se quæ faceret contra salutem meam, facere authore Cn. Pompeio clarissimo viro, mihiq; & nunc, & quoad licuit amicissimo. M. Crassus, quo cum mihi erant omnes amicitiae necessitudines, vir fortissimus, ab eadem illa peste infestissimus esse meis fortunis prædicabatur. C. Cæsar, qui a me nullo meo merito alienus esse debebat, inimicissimus esse meæ saluti ab eodem quotidianis concionibus dicebatur. His se tribus authoribus in consiliis capiendis, adiutoribus in re gerenda, esse vsurum dicebat: ex quibus vnum habere exercitum maximum in Italia, duos, qui priuati essent, & præessent, & pararent si vellent exercitum, idq; facturos esse, dicebat. Quum quid

sentirent) Sentirem, non, sentirent, vt in codicibus aliis scriptum, legendum esse ignotum non est. Furialis illa vox) P. Clodii. Nefariis stupris) Nam cum tribus sororibus P. Clodius concubuit, vt est apud Plutarchum in vita Ciceronis. Religiosis altaribus effoeminata) Nam in sacris bonæ deæ P. Clodius habitu muliebri deprehensus est, ad quæ viris accedere omnino non licebat. Secum facere) id est esse pro se, eorumq; auxilio & consilio vti. Vt pro P. Sylla Lucium Cassium dixerunt commemorasse cum cæteris Antronium secum facere. Pro A. Cæcinnæ, Rem & sententiam interdicti mecum facere fatebantur. Item, Verba ipsa sponsionis facerent mecum. Itemq; Auctoritatem sapientissimorum hominum facere nobiscum. Publico consilio) id est ex Senatus sententiâ. In oratione pro P. Sestio, Vir, inquit, incredibili fide, magnitudine animi L. Mummius ad Senatum de Republica retulit. Senatusq; frequens vestem pro mea salute mutandam censuit. Et paulo post, Quid quisquam potest ex omni memoria sumere illustrius, quàm pro me vno ciue & bonos omnes priuato consensu, & vniuersum Senatum publico consilio mutasse vestem? Quæ quidem tum mutatio non deprecationis causa est facta, sed luctus. Quem enim deprecarentur quum omnes essent sordidati? Quicq; hoc satis esset signi esse improbum, qui mutata veste non esset? Et in oratione post reditum ad Quirites, Pro me præsentem Senatus, hominumq; præterea viginti millia vestem mutauerunt. Consulum nomine) id est quia Consules erant. Senatui) id est Senatusconsulto. Vt in Lucium Pisonem de A. Gabinio, Omitto, inquit, illud Consulem edicere, vt Senatus Senatusconsulto ne optemperet, quo foedius nec fieri, nec cogitari quicquam potest. Et paulo post de eodem, Edicere est ausus cum illo suo pari, quem tamen omnibus vitiis superare cupiebat, vt Senatus contra quam ipse censuisset, ad vestitum rediret. Quis hoc facit vlla in Scythia Tyrannus, vt eos quos luctu afficeret, lugere non sineret? Moerorē relinquis, moeroris aufers insignia. Eripis lachrymas non consolando, sed minando. Luctus indicia i. vestis mutationem. In concionibus) ad populum Ro. Saltator) Saltare Romę fuisse turpe pro L. Murena scripsimus, Gabinium saltatricem tonsam appellat in oratione in L. Pisonem. Catilinæ) quod Catilinam saltando delectauerat. Proscriptionis denunciatione) i. minatione. In oratione pro P. Sestio de hac Gabinii concione loquens, Equites, inquit, Romanos dicebat daturos illius diei poenas, qui me Consulem cum gladiis in Capitolium duci fecissent. Venisse tempus his, qui in timore fuissent, coniuratis videlicet dicebat vlciscendis. Inferebatur) oratione Gabinii. Auxiliis) id est auxiliaribus, vt iudicia pro iudicibus, seruitia pro seruis, ministeria pro ministris saepe dicimus.

Clodii incestus.

Facit mecum.

Auxilia p. auxiliarib.

Decertan-
dum disce-
ptandum.

Studentibus atque incitatis uti me Laterensis potuisse
confiteor: sed erat non iure, non legibus, non disceptan-
do decertandum. nam profecto, praesertim tam bona in
causa, nunquam quo caeteri abundarunt, id mihi ipsum auxi-
lium defuisset. armis fuit, armis inquam fuit dimicandum.
quibus a servis, atque a servorum ducibus caedem fieri Se-
natus & bonorum, Reipub. exitiosum fuisset. vinci autem
improbos a bonis, fateor fuisse praecclarum, si finem eum
vincendi viderem, quem profecto non videbam. Vbi enim
praesto fuisset mihi aut tam fortis Consul, quam L. Opimius? quam
C. Marius? quam L. Flaccus? quibus ducibus improbos ciues
Resp. vicit armatis, aut si minus fortes, attamen tam iusti,
quam P. Mutius: qui arma, quae priuatus P. Scipio sumpserat,
ea Tib. Graccho interepto iure optimo sumpta esse de-
fendit? Esset igitur pugnandum cum Consulibus. nihil
amplius dico, nisi illud, Victoriae nostrae graues aduersa-
rios paratos, interitus nullos ultores esse videbam. Hisce
ego auxiliis salutis meae, si idcirco defui, quia nolui dimica-
re, fatebor id quod vis, non mihi auxilium, sed me auxilio
defuisse. Sin autem quo maiora studia in me bonorum fu-
erunt, hoc his magis consulendum & parcendum puta-
ui, tu id in me reprehendis, quod Q. Metello laudatum
est, hodieque est & semper erit maxime gloriae. quem,
ut potes ex multis audire, qui tum affuerunt, inuictissimis
viris, constat bonis cessisse, nec fuisse dubium, quin coten-
tione & armis superior posset esse. Ergo ille cum suum,
non cum Senatus factum defenderet: cum perseveran-
tiam sententiae suae, non salutem Reipub. retinuisset: ta-
men ob illam constantiam, qua illud voluntarium vul-
nus accepit, iustissimo omnium Metellorum & clarissi-

mos triumphos gloriæ laude superauit, quòd & illos ipsos improbiſſimos ciues interficere noluit: & ne quis bonus interiret, in eadem cæde prouidit: ego tantis periculis propositis, cum ſi victus eſſem, interitus Reipublicæ: ſi vicifſem, infinita dimicatio pareretur:

Studentibus) id eſt mihi fauentibus. Incitatis) vt ſalutem meam tutarentur. Non diſceptando) id eſt nō verbis. Authore Cicerone libro de Officiis primo duo ſunt genera decertandi, vnū per diſceptationem, alterum per vim: quumq; illud proprium ſit hominis, hoc belluarum, confugiendum eſt ad poſterius, ſi vti non licet ſuperiore. Deſuiſſet) ſi diſceptando decertandum fuiſſet. Quibus) armis. Si finem eum vincendi viderem) id eſt ſi viderem fore vt improbi a nobis vincerentur. Quam L. Opimius) In atroci negotio Senatus mandabat Conſulibus, vt viderent ne quid Reſpub. detrimenti caperet. Tum Cōſules populum ad arma conuocabant, & cum improbis ciuibus & ſeditioſis decertabatur. L. Opimium cum C. Graccho Plutarchus in vita Gracchorum, & C. Marium cum L. Saturnino Cicero pro C. Rabirio ſic depugnafſe ſcribunt. Tale quid poſt hos L. Flaccum Conſulem feciſſe legere non memini. Quæ priuatus P. Scipio) P. Scipio Naſica priuatus Tyberium Gracchum ſeditioſum Tribunum pl. interfecit. vt amplius ſcripſit Plutarchus in vita Gracchorum. Graues aduerſarios) qui me vocaſſent in iudiciū imminutę maiestatis, quod cum Cōſulibus pugnaſſem. Interitus) .i. ſi in ea pugna interiſſem. Quod Q. Metello) Q. Metellus Numidicus in leges L. Saturnini ſeditioſi Trib. pl. iurare noluit. Iccirco ei Saturninus aqua igni atq; teſto interdixit. Metellus optimis viris ad ſe concurrentibus non permiſit ſua cauſa ſeditionem exoriri. Itaq; in voluntarium exilium abiēs Rhodum profeſtus eſt. De eo plura legere licet apud Appianum libro bellorum ciuiliū primo, & apud Plutarchum in vita C. Marii. Quum ſuum, non quum Senatus factum defenderet) Omnes enim Senatores præter Metellum in Saturnini leges coacti iurauerunt. A minore ad maius oſtendit Cicero ſe aſſecutum maiorem gloriā q̃ Metellum. Ob illam quod illud voluntarium) In codicibus aliis melius ſcriptum eſt. ob illam conſtantiam, qua voluntarium &c. Vulnus) id eſt exilium. Accipere vulnus dici aliō loco docuimus. Clariffimos triumphos) Multi Metelli non modo triumphauerunt, ſed etiam ex deuictis nationibus cognomina reportauerūt. Vt Macedonicus, Numidicus, Dalmaticus, Balearicus, Creticus. Interitus Reip.) Nam mecum omnes boni victi eſſent. Itaq; in Rep. improbi dominarentur.

Metelli exilium.
Metellorum laus.

Reddere
vitā pro
Repub.

Cōmossē
Quiessem.
+ iugulum.
Vitæ cupi-
ditas cōtra
Rempub.
turpis.

committerem, vt idem perditor Reip. nominarer, qui seruator fuissē. Mortē me timuisse dicis. ego vero ne immortalitē quidē cōtra Rēpublicā accipiendā putarem: nedū emori cū pernīcie Reipublicę vellem. nam qui pro Rep. vitā reddiderunt (licet me desipere dicatis) nunq̃ mehercule eos mortē potius, q̃ immortalitē assequutos putauī. Ego vero si tum illorum impiorū ferro ac manu concidissē, in perpetuū Resp. ciuile præsidiū salutis suę perdidisset. Quin etiā si me vis aliqua morbi aut natura ipsa consumpsisset: tamen auxilia posteritatis essent imminuta, q̃ peremptū esset mea morte id exemplū, qualis futurus in me retinendo fuisset Senatus populusq̃ Romanus. An si vnq̃ in me vitę cupiditas fuisset, ego mense Decembrī mei Consulatus omniū parricidarū tela comossē: quę si viginti quiessem dies, in aliorū vigiliam Consulū recidissent? Quamobrē si vitę cupiditas cōtra Remp. est turpis, certe multo mortis cupiditas mea turpior fuisset cū pernīcie ciuitatis. Nam q̃ te in Rep. liberū esse gloriatus es, id ego, & fateor, & letor, & tibi etiā in hoc gratulor: q̃ me autē negasti, in eo neq̃ te, neq̃ quēq̃ diutius patiar errare. Nā si quis idcirco aliquid de libertate mea diminutū putat, q̃ non ab omnibus eisdē, a quibus antea solitus sum dissentire, dissentiā: primū si bene de me meritis gratū me præbeo, non desino incurrere in crimen hominis nimīū memoris, nimīūq̃ grati. Sin autē sine vllō Reipublicę detrimento respicio etiā aliquando salutē tum meā, tum meorū, certe non modo non sum reprehendendus, sed etiā si ruere vellem, boni viri me vt id ne facerē, rogarent. Res vero ipsa publica si loqui posset, ageret mecū vt quoniā sibi seruissē semper, nunq̃ mihi

fructus autem ex sese non ut oportuisset letos & vberes, sed magna acerbitate permixtos tulissem, ut iam mihi seruirem, consularem meis, se non modo satis habere a me, sed etiam vereri. ne parum mihi, pro eo quod tum a me haberet, reddidisset.

Committerem) id est facerem. Qua in re dici solet in negatione & in interrogatione. In perpetuū Resp. &c.) id est nullus in posterum unquam meo exemplo doctus Rempublicam in periculis domesticis & intestinis adiuuare voluisset. Qualis futurus in me retinendo) Nam si aliqua vi morbi aut natura interissem ante has P. Clodij excitationes in me tempestates, nec Senatus vestes mea causa mutandas censuisset, nec populus ipse Romanus mutasset. Mense Decembri) quo mense Catilinæ coniuratio emerfit. Nonis enim Decēbribus coniurati agnouerunt literas suas in Senatu, quæ nocte superiore a C. Pontinio & L. Flacco a Pōtem Miluiū deprehensæ fuerunt, ut pro L. Flacco scripsimus. Eodem die de coniuratione confessi sunt. Parricidarum) id est coniuratorum. In aliorum vigiliam) In codicibus aliis lego, in aliorum iugulum, quæ lectio mihi videtur melior. In aliorum iugulum Consulū) Calendis enim Ianuariis D. Syllanus & L. Murena Consulātū inituri erant. Mortis cupiditas mea) Quæ fuisset, si cū Clodianis depugnare voluissem. Nam quod te in Rep. liberū) Negauit Laterensis Cicronē in Rep. liberū esse, quod sententiā mutasset, quod cum Pōpeio & Cēsare sentiret. a quibus antea dissensisset. Liberum se esse probat Cicero, docetque viri sapientis esse aliquando mutare consilium. Idem obiecit Sallustius Ciceroni. Quos, inquit, Tyrannos appellabas, eorū nūc potētiæ faues: qui tibi ante optimates videbātur, eosdem nūc dementes ac furiosos vocas. Vatiniij causam agis, de Sestio male existimas: Bibulū petulātissimis verbis lædis, laudas Cēsare: quæ maxime odisti, ei maxime obsequis. Aliud stans, aliud sedēs de Rep. sentis. His maledicis, illos odisti, leuissime trāsfuga, neque in hac, neque in illa parte fidē habens. Diutius patiar errare) Iam enim id refutabo. Gratū me prebeo) & ideo ab iis non dissentio. Nimiū memoris, nimiūque grati) Ut paulo post, Hęc priuatim fortasse officiorū memoriā & gratiā querunt. ut Terētiū in Adelphis, Memorē me dices esse & gratū. Non enim cōtinuo, ut ait Donatus, quī memor est, etiā gratus est. Memor enim est qui apud se meminit, gratus qui vicē reddit. Res vero ipsa publica) Pro populo est. Tulissem). i. accepissem. Iam). i. in posterū. Regres). i. desiderabis. neque liberū esse negabis. Requiro libertatē tuā, & regro in te libertatē dicimus. Ut paulo post, Libertatemque, quā in me requiris.

Consilium
consiliū.

Memor &
gratus.
Requiro li-
bertatē tuā
& in te li-
bertatē.

Quid si horū ego nihil cogito? & idē sum in Rep. qui fui
semper? tamen ne libertatē requires meā? quā tu ponis
in eo, si semper cū iis, quibuscū aliquādo contēdimus, de-
pugnem⁹, quod est lōge secus. Stare em̄ oēs debemus tāq̄
in orbe aliquo Reip. qui quoniā versetur, eā deligere par-
tē debemus, ad quā nos illius vtilitas, salusq; cōuerterit.
Ego autē Cn. Pōpeiū, non dico auctorē, ducē, defensorem
salutis mee (nā hęc priuatim fortasse officiorū memoriā
& gratiā querūt) sed dico hoc, quod ad salutē Reip. per-
tinet: ego eū non tuear, quē omnes in Rep. principē esse
cōcedūt: ego C. Cæsaris laudibus desim: quas primū po-
puli Romani, nūc etiā Senatus, cui me semper addixi, plu-
rimis atq; amplissimis iudiciis videā esse celebratas: tum
Hercule me confitear non iudiciū aliquod habuisse de
Reip. vtilitate, sed hominibus amicū aut inimicū fuisse.
An cū videā nauē secūdis ventis cursum tenētē suū, si nō
ea eū petat portū quē ego aliquādo probauī, sed aliū non
minus tutū atq; tranquillū, cū tēpestare pugnē periculose
potius, q̄ illi, salute p̄sertim proposita obtēperē & pareā?
Neq; em̄ incōstātis puto sentētiā tāq̄ aliquod nauigium
atq; cursum ex Reip. tēpestare moderari. Ego vero hęc
didici, hęc vidi, hęc scripta legi, hęc de sapientissimis &
clarissimis viris & in hac Rep. & in aliis ciuitatibus mo-
nimēta nobis literę prodiderūt: non semper easdē senten-
tias ab iisdē, sed quascūq; Reip. status, inclinatio tēporū,
ratio concordie postularer, esse defendēdas. quod ego &
facio Laterensis & semper faciā: libertatēq; quam in me
requiris, quā ego neq; dimisi vnq̄ neq; dimittā, nō in per-
tinacia, sed in quadā moderatione positam putabo. Nunc
venio ad illud extremū, qđ dixisti, dū Planci in me verbis

Nō semper
eādē sentē-
tię defen-
dendæ.

Libertas in
quo posita.

meritū exttollerē: me arcē facere ex cloaca, lapidēq; e se- Arcē facē
pulcro venerari pro deo. neq; eī mīhī insidiarū periculū re ex cloa-
vllū neq; mortis fuisse. cuius ego tēporis rationē explica- ca.
bo breuī, neq; inuitus. Nihil eī ex meis est tēporibus, qđ sepulcro ve-
minus peruagatū, quodq; minus aut mea celebratione cō nerari.
memoratum sit, aut hominibus auditum atque notum, Ciceronis
profectio
in exiliū.

Non dico authorē, ducē, &c.) Plura de hac re legere licet in Oratio-
nibus Ciceronis post reditū ad Quirites, & in Senatu. Querūt). i. postu-
lāt. Ego C. Cæsaris laudibus desim). i. ego nō laudē C. Cæsarē. C. Cæ-
sarem Ciceroni inimicū fuisse ob coniurationē Catilinæ, inimiciorem,
quia Legationē in Galliā antea postulatā abnegauit, Plutarchus in
vita Ciceronis scripsit. Ei postea Ciceronē Reip. causa reconciliatū fu-
isse Cicero ipse ampliter scripsit in oratione de prouinciis Cōsularibus.

Primū populi Ro.) Primū eī Cæsar fuit popularis, eiusq; de coniu-
ratis sentētia popularis visa est. Idē Consul legē Agrariā tulit, quæ vt
populo Ro. iucūda, ita Senatui ingrata fuit. vt amplius scripsit Sueton-
nius in eius vita. Plurimis atq; amplissimis iudiciis) Cæsari eī in
Gallia bellū gerēti Senatus supplicationē dierū xv. stipēdia & Legatos
decē mitti oportere decreuit, vt de prouinciis Cōsularibus āplius scri-
ptū est. Tū Hercule) si Cæsaris laudibus desim. Si nō ea eum petat
portū) exorta tēpestare. Hęc didici) a pręceptoribus. Inclīnatio tē-
porū). i. cōditio & mutatio. Vt p L. Cornelio Balbo, Fuit hoc siue meū
siue Reip. fatū, vt in me vnū omnis inclīnatio cōmuniū tēporū incū-
beret. Nō in pertinacia) quę vitiosa est. Me arcē facere ex cloaca). i.
rē depressam erigere, & qđ vulgo etiā dici solet, ex musca facere elephā-
tem. Est autē cloaca, vt in libro Digestorū 43. de Cloacis Vlpianus ait,
locus cōcauus, per quē colluies quēdā fluat. Lapidē e sepulcro vene-
rari p deo, in eadē re dicit. Existimauit eī antiquitas eū qui vidisset
homīnē mortuū, aut qđ eū attigisset pollutū esse. Itaq; authore Seruio
libro Cōmētariorū in Aen. 3. ramū cupressi Romæ ante domū funestā
ponebāt: ne quisq; pontifex per ignoratiā ingressus pollueret. Et libro
Aen. 6. eos qui Miseni exequijs affuerūt Chorineus ter pura circūtulit
vnda Spargens rore leuī, & ramo felicis oliuę, Lustrauitq; viros. Eam
ob rē quū muri vrbiū sacri erāt, portas sacras esse nō putabāt, quia per
eas mortui ad sepulturā efferebantur. Mortuos enim sepeliri in vrbe
non licebat. Nefas ergo arbitrabātur lapidem e sepulcro pro deo vene-
rari, quū nihil a deo alienū magis sit, q̄ quod pollutum est. Ex meis
tēporibus) quibus vexatū sum.

Inclīnatio
tēporum.

Ex cloaca
facere arcē.
Cloaca quę
sit.

Lapidem e
sepulcro
venerari
pro deo.

Ego enim Laterensis ex illo incendio legū, Senatus, iuris, bonorum omnium cedens, cum mea domus ardore suo de flagrationem urbi atque Italiae toti minaretur, nisi quieuissem: Siciliam petui animo, quae & ipsa erat mihi sicut domus una coniuncta, & obtinebatur a C. Virgilio, quocum me uno vel maxime tum vetusta amicitia, tum mei fratris Collegia, tum Resp. sociarat. Vide nunc caliginem temporum illorum. cum ipsa pene insula mihi sese obuiam ferre vellet, Praetor ille eiusdem Tribunus pl. concionibus propter eandem Reip. causam saepe vexatus, nihil amplius dico, nisi me in Siciliam venire noluit. Quid dicam? C. Virgilio tali civi & viro beneuolentiam in me, memoriam communium temporum, pietatem, humanitatem, fidem defuisse: nihil videlicet est eorum: sed quam tempestatem nos vobiscum non tulissemus, metuit ut eam ipse non posset opibus suis sustinere. Tum consilio repente mutato, iter a Vibone Brundisium terra petere contendit: nam maritimos cursus pracludebat hyemis magnitudo. Cum omnia illa municipia, quae sunt a Vibone Brundisium, in fide mea Iud. essent, tunc iter tutum multis minitibus magno cum suo metu prestititerunt. Brundisium veni, vel potius ad moenia accessi, urbem unam mihi amicissimam declinaui, quae se vel potius excindi, quam e suo complexu ut eriperer, facile pateretur. In hortos me M. Lenius Flaccus contulit: cui cum omnis metus, publicatio bonorum, exilium, mors proponeretur. haec perpeti, si acciderent, maluit, quam custodiam mei capitis dimittere. Huius ego & parentis eius prudentissimi atque optimi senis & utriusque filiorum manibus in naui tuta ac fidei collocatus, eorumque preces & vota de meo reditu exaudiens,

Ex illo incendio legum &c.) id est ex vrbe Roma, in qua nullus esset locus legibus, iuri, Senatui, bonis ciuibus, propter perniciosum Clodii Tribunatum. Mea domus) id est mea praesentia, nisi cessissem.

Nisi quieuissem) id est si in vrbe Clodio & Consulibus restitissem.

Siciliam petiui animo) Narratio specialis est, per quam facit sibi transitum ad conclusionem. Certum autem huius conclusionis initium non est, ut iam aliquantum affecti Iudices reliqua audiant libentius. Possent enim reluctari, ne affectus sibi mouerentur, si conclusionis initium nossent. Affectus autem ad verum iudicium tollendum adhiberi existimant. A C. Virgilio) Praetore. Authore Plutarcho in vita Ciceronis quum Cicero Vibone esset, Vibius vir Sículus Ciceronis beneficio factus Aedilis eum hospitio prohibuit, seque eum illico delaturum minatus est. C. item Virgilius Praetor Ciceronis opera ante non mediocriter usus eum insulae aditu prohiberi iussit. Mei fratris collegia) Hunc C. Virgilium Q. Ciceronis Collegam in Praetura fuisse significat. Quis enim Praetura annua esset, Praetores tamen prouinciam triennium administrabant cum Imperio Praetorio. Ipsa pene insula) Metaphora est. Rebus enim inanimis dat sensum. Priscianus libro 7. docens nomina in uis exeuntia facere ablatiuum in i & in e, hunc locum citans legit, Quid dicam de Virgilio tali ciui & viro? Et paulo post, In naui tuta & fideli. Vibone Brundisium) Est autem Vibo oppidum in Brutijs, quod prius Hippon dicebatur, ut ait Pomponius Mela libro secundo. Vibonem Valentiam appellari Plinius libro tertio scribit. Strabo libro 6. appellat Hipponium idque a Locris aedificatum, & mutato deinde vocabulo Vibonam Valentiam appellatam dicit. Ad hunc locum, ut ait idem, Proserpinam e Sicilia aduentasse ad legendos flores credidere veteres. Quonia florentissime regionis amoenissima prata esse constat. Hinc matronis usus inualuit, ut ex lectis floribus coronas texant, quum per dies festos empta ferta gestare his vitio detur. Significat Strabo Vibonem Siciliae proximum esse, hoc in loco significat Cicero ibidem portum esse, unde soluunt naues in Sicilia, ut autem Narbonem ita & Vibonem docti sepius dicunt, nonnumquam tamen Vibonem ut Narbonem. Brundisium oppidum in Calabria est nobilitatum portu, quo ex Italia in Epirum nauigatur. Is autem portus ceruino capiti similis est, unde nomen urbi inditum. Nam Messapiorum lingua Brundisium cerui caput nominant. Author est idem Strabo eodem libro. Terra). i. terrestri itinere, Mari enim petere poterat.

Dyrrhachium, quod erat in fide mea, petere cōtēdi. Quo cum venissem, cognoui id quod audieram, refertam esse Graeciam sceleratissimorum hominum ac nefariorum, quorum impiū ferrum ignesque pestiferos meus ille Cōsulatus e manibus extor-

Refertā sce
leratissimo
rum.

Reliquas
dies.

serat, qui anteq̃ de meo aduētū audire potuissent, cū tum
abessent, aliquorū dierū viā in Macedoniā ad Plācūq̃ p
rexi. Hic vero simulatq̃ me mare trāsisse cognouit, audi
atq̃ attēde Laterēsis: vt scias qd ego Plāco debeā, cōfitea
req̃ aliqñ qd fac iā, me & grate & pie facere: huic quē pro
salute mea fecerit, si minus profutura sint, obesse certe nō
oportere. Nā simulac me Dyrrhachiū attigisse audiuit,
statim ad me lictorib⁹ dimissis, insignibus abiectis, veste
mutata pfectus est. O acerbā mihi lud. memoriā tēporis
illius & loci, cū hic in me incidit, cōplexus est, cōspersitq̃
lachrymis, nec loqui p̃ mœrore potuit: O rē cū auditu
crudelē, tū visu nefariā: O reliquas oēs dies noctesq̃ eas,
quibus iste a me nō recedēs Thessalonica me in questor
riūq̃ pduxit. Hic ego nūc de Pretore Macedonię nihil di
cā aplius, nisi eū & ciuē optimū semp & mihi amicū fuise
se, sed eadē timuisse q̃ ceteros. Cn. Plācū fuisse vnū, nō qui
minus timeret: sed, si acciderēt ea quē timerent, me cū ea
subire & ppeti vellet. Qui, cū ad me L. Tubero meus neces
sarius, q̃ fratri meo legatus fuisset, decedēs ex Asia venis
set: easq̃ infidias, quas mihi paratas ab exulib⁹ cōiuratis
audierat, aio amicissimo detulisset: in Asiā me ire propter
eius puincię metū & cū meo fratre necessitudinē, paratē
nō est passus. Vī me inquā Plācus & cōplexu suo retinuit,
multosq̃ mēses a capite meo nō discessit, abiecta Quæ
storia persona, comitisq̃ sumpta. O excubias tuas Cn.
Planci miseras: O flebiles vigiliās: O noctes acerbās:

At petere cōtēdi). i. ire maturavi, nec me vllus locus remoratus est.
Maritimos curs⁹). i. nauigationē. Vel poti⁹ ad mœnia accessi. Correctio
est. Declinaui). i. ingressus nō sū & tāq̃ vitavi. Vt sit metaphora a gla
diatorib⁹ facta, q̃ declinādo vitant vulnera. Publicatio). i. confiscatio.
Metus publicatio &c.) ordinē seruauit, quo rei augmentum fieret.

Dyrrhachium) authore Strabone libro septimo, Epidamus, quam Corcyrei condiderunt, postea dicta est Dyrrhachium. Authore Mela libro secundo Dyrrachium Epidamnus ante erat, Romani nomen mutauere, quia velut in damnum ituris omen id visum est. Rex quidam Barbarorum Epidamnus, ut ait Appianus libro secundo, urbem in littore maris condidit, quæ ab eo nomen accepisse creditur. Huius ex filia nepos Dyrrachus Neptuno genitus, ut quidam perhibet, portum urbi adiecit, qui appellatus est Dyrrachium. Est autem Dyrrhachium in Epiro. Sceleratissimorum hominum) qui erant ex coniuratione. Hi enim quum victo Catilina de coniuratis quaereretur, supplicii metu exilio voluntario sese multauerunt. Ignescq; pestiferos) quibus Romam incendere coniurauerant. Aliquorum dierum) Vltatius dictum esset, aliquot dierum. In Macedoniam) quæ a meridie habet Epirum. Viam perrexi) ut ire viam dicimus. Certe) id est saltem. Acerbam) Vulgo dicerent dolorosam. In me incidit) id est ad me accessit. Quum auditu crudelem) Minus enim mouent quæ audimus, quæ qui videmus. Reliquas dies) Hoc dictum contra grammaticorum sententiam, qui dies in numero plurali non existimant dici nisi in masculino genere. Thessalonicam) Thessalonica urbs est Metropolis Macedoniae. De ea Raphael Volaterranus plura. In quaestorium) id est in suum ut ita dicam, hospitium. Ut enim Praetorium est Consul vel Praetoris in castris tabernaculum, in prouincia hospitium, ut locus in quo ius dicit: ita Quaestorium quaestoris est tabernaculum vel hospitium. De Praetore Macedone) Qui tum Macedonia obtinebat, cui Quaestor Plancus erat. Non qui minus timeret) ne audax videretur. Ea quæ timerentur) Ut publicatio bonorum, exilium, mors. Meus necessarius) id est meus propinquus, ut pro Q. Ligario Q. Tuberonem propinquum suum appellat. Qui fratri meo legatus fuisset) Cicero libro Epistolarum primo ad Quintum fratrem primo hortans eum Asiam prouinciam administrantem. Legatos, inquit, habes eos, qui ipsi per se habituri sint rationem dignitatis suæ, de quibus honore & dignitate, & ætate præstat Tubero, quem ego arbitror, præsertim quum scribat L. Tubero. historiam, multos ex suis Annalibus posse deligere quos velit & possit imitari. Decedens ex Asia) Q. enim Cicero Asiam L. Flacco succedens etiam tum administrabat, quum Cicero in exilium abiit, ut in libro Epistolarum primo ad eum scribit Cicero. Necessitudinem comparantem) in codicibus aliis scriptum inuenio necis insidias comparatas. Sed neutro modo emendata lectio est, nec mihi cognitum est, quomodo reponi & castigari possit. Abiecta quaestoria persona) Nam lictores dimisit, insignia quaestoria abiecit. O excubias tuas) mouet affectus ex iis quæ Ciceronis causa Plancus fecit, ex iis quæ ei Cicero promisit, quæ præstare non potest.

Dyrrhachium.

Pergeret viam.

Dies reliquas.

Thessalonica.

Quaestorium.

L. Tubero.

T^{prosum},

Vis maior.

O custodiam etiam mei capitis infelicem: si quidem ego tibi vivus non t^{prosum}, qui fortasse mortuus profuissem. meminī enim, meminī, neq; vnq̃ obliuiscar noctis illius, cum tibi vigilantī, assidētī, mœrentī, vana quædam miser atq; inania, falsa spe inductus pollicebar: me si essem in patriam restitutus, præsentem tibi gratiam relaturum. Sin autē vitam mihi sors ademisset, aut vis aliqua maior reditum peremisset: hos, hos, quos enim ego tū alios animo intuebar: omnia tibi illorū laborum præmia pro me persoluturos. Quid me aspectas? quid mea promissa repetis? quid meam fidem imploras? nihil tibi ego tum de meis opibus pollicebar, sed horum erga me beneuolentiā promittebam: hos pro me lugere, hos gemere, hos decertare pro meo capite, vel vitæ periculo velle videbā: de eorum desiderio, luctu, querelīs quotidie aliquid tecum simul audiebā. Nunc timeo ne nihil tibi præter lachrymas queam reddere, quas tu in meis acerbitatibus plurimas effudisti. Quid enim possum aliud nisi mœrere? nisi flere? nisi te cū mea salute complecti? salutē tibi iidem dare possunt, qui mihi reddiderunt. Huc exurge tamen quæso, retinebo & complectar: nec me solum deprecatorē fortunarū tuarū, sed comitē sociumq; profitebor: atq; (vt spero) nemo erit tam crudelī animo tamq; inhumano, nec tam immemor meorū non dicam in bonos meritorū, sed bonorū in me, qui a me mei seruatorē capitis diuellat ac distrahat. Non ego meis ornatū beneficiis a vobis deprecor Iudices, sed custodem salutis meæ: non opibus cōtendo, non auctoritate, non gratia, sed precibus, sed lachrymis, sed misericordia. mecum vos simul miserrimus & optimus obtestatur parens, & pro vno filio duo patres deprecamur.

Nolite Iudices per vos, per fortunas vestras, per liberos, inimicis meis, his praesertim quos ego pro vestra salute suscepi, dare laetitiam gloriantibus vos iam obli- Laetitiam dare.
 tos mei: salutisq; eius, a quo mea salus conseruata est,

O custodiam etiam mei capitis) In codicibus aliis melius legitur, O custodiam mei capitis. Vnus non possim) si me defendente tu dāneris. Mortuus profuissem) Mei em̄ desiderio hi iudices beneficii quod in me contulisti memores te fortasse absoluisent. Praesentē tibi gra- Praesens gratia.
 tiam relaturum) id illico beneficium redditurum. Praesens enim gra-
 tia dicitur, vt praesens pecunia. Aut vis aliqua maior) vt caedes. Ani-
 mo intuebar) id est cogitabam, intelligebam. Mea promissa repetis) id est petis vt seruem promissa. Meam fidem imploras) id est vt mane-
 am promissis imploras. Est enim fides, quae vulgo dicitur adimpletio Fides quae dicatur.
 promissi, quod fiat quod dictum est. i. promissum authore Cicerone ap-
 pellata. Alioqui fides pro auxilio accipitur, vt quum dicimus, Dii ve-
 stram fidem, & implorare fidem alicuius. Vel vitae periculo) id est pro-
 posito etiā vitę periculo. Nunc timeo &c.) Mala est aduocati fiducia
 quae iudicibus quasi praescribere videtur quam ipsi laturi sententiam
 sint. Itaq; odit fere iudex litigantis securitatem. Eam ob rem in defen-
 sionibus saepe Cicero dicit se metuere. Ideo paulo post dicit, No-
 lite animum meum debilitare metu cōmutatae vestrae voluntatis er-
 ga me. Plurimas effudisti) Effundere lachrymas pro eo quod est abū-
 de flere dicit, vt postea profundere. A suis autem & Planci lachrymis
 iudicibus mouet affectus. Cum mea salute) quam tutatus es. Huc
 exurge) id est istuc surge, & veni huc. Hinc attende reos in iudiciis pu- Reus in iu-
dicio fede-
bat.
 blicis, quum eorū causę agerētur, sedere solitos. Sedebant autē in sub-
 sellis ad dexteram iudicum. Deprecatorem fortunarū tuarum) id
 est deprecatorem ne fortunae tibi tuae adimantur: hoc est, ne condēne Depreca-
tor fortu-
narum.
 ris, & bonis publicatis in exilium eas. Vt pro P. Sylla, Multorū hic vi-
 tā est a L. Sylla deprecatus. i. precibus impetrauit, vt multis L. Sylla
 ignosceret. De hoc verbo apud A. Gelliū legere licet. Obtestatur pa-
 rens) A paternis precibus mouet affectus. Duo patres). i. pater Plan-
 ci & ego. Causa beneficii Plancum parentē alibi appellauit, hic se eius
 patrem dicit causa officii & aetatis. Quos ego pro vestra salute susce-
 pi) Sibi iustam esse inimicitiarum causam, simul beneficium suum in
 iudices cōmemorat, vt eos ad Planci misericordiā flectat facilius. Ini- Dare laeti-
tiam.
 micis meis dare laetitiam). i. inimicos meos facere laetos. Illud autē acer-
 bum est inimicos nostra calamitate laetari. Eoq; grauior nobis calami-
 tas est, quo magis letātur nostri inimici. Salutisq; eius) Cn. Planci.

